

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΑΠΑΝΩΣΗΦΗΣ *

(ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ)

Ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφη, εὐρισκομένη εἰς τὸ κέντρον περιήπου τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Κρήτης γενικῶς καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ συγκοινωνίας, ἡ ὁποία συνέδεεν ἄλλοτε τὰ δυτικὰ διαμερίσματα τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Νήσου μὲ τὰ ἀνατολικά τοιαῦτα, εἶναι σήμερον ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν Μονῶν τῆς Κρήτης ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ μοναχῶν (περὶ τοὺς 37) καὶ κτηματικοῦ πλούτου. Ἀλλὰ καὶ ὥς ἐστὶ πνευματικὴ καὶ ὥς κέντρον χριστιανικῆς λατρείας, ἀπολαῦον σεβασμοῦ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, ἡ Μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφη ἐγνώρισε λαμπρὰς ἡμέρας εἰς παλαιότερας ἐποχάς.

Παρὰ τὰς περιπετείας καὶ καταστροφάς, τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ

*) Ἀφορμὴν πρὸς σύνταξιν τῆς παρούσης μελέτης ἀπετέλεσεν ἐπίσκεψίς μας εἰς τὴν μονὴν Ἀπανωσήφη, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1943, ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς. Ἀπὸ εὐλογον ἐνδιαφέρον ἐζητήσαμεν τότε νὰ μᾶς δοθῇ πρὸς ἀνάγνωσιν ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς. Μᾶς ἐδόθη ἀπάντησις, ὅτι δὲν ὑπάρχει τοιαύτη· ὅτι δὲν ἔχει γραφῇ ἀκόμη.

Ὑπεσχέθημεν τότε, χωρὶς νὰ μαντεύωμεν τὰς δυσκολίας τοῦ πράγματος, ὅτι θὰ ἡσχολούμεθα μὲ τὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ. Ἠρχίσαμεν μάλιστα ἀμέσως ἔκει τὴν συλλογὴν σχετικῶν πληροφοριῶν καὶ μετ' εὐχαριστήσεως ἐδέχθημεν, προθύμως ποραδοθέντα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ φιλίστορος καὶ στοχαστικοῦ γέροντος ἱερομονάχου Τίτου Βαρελιτζάκι — ἀπέθανε κατὰ τὸ 1945 — χειρόγραφα σημειώματά του περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς, ἀποτελοῦντα σύντομον, ἀλλὰ πολύτιμον περίληψιν τῆς σχετικῆς παραδόσεως, πραγματικὸν σκελετὸν τῆς ἱστορίας τῆς.

Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποσχέσεώς μας καθυστέρησε καὶ λόγῳ τῆς γνωστῆς πολυταράχου κατοχικῆς καὶ μετακατοχικῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἀποροφῆσεώς μας ἐν τῇ μεταξὺ εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον μας.

Καὶ τώρα ὅμως, ἂν προβαίνωμεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης, τὸ πρῶτον ὅχι διότι νομίζομεν ὅτι δι' αὐτῆς ἐξαντλεῖται τὸ θέμα, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ ὑπογραμμίσωμεν εἰς τὴν προσοχὴν νεωτέρων ἡμῶν καὶ ἀρμοδιωτέρων ἐρευνητῶν τὴν ὑπαρξίν ἀνεκδότων πηγῶν, διὰ τὴν μελέτην καὶ τοῦτου ὥς καὶ οἰουδήποτε ἄλλου θέματος σχετιζομένου μὲ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τοῦ Ἑθνους μας, πρὸς τὴν ἀνέυρεσιν καὶ ἀποκάλυψιν τῶν ὁποίων πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ στρέφεται ἡ μέριμνά μας.

Εἰς τὴν προσπάθειάν μας αὐτὴν ὁ σοφὸς τουρκομαθὴς καὶ ἀκάματος ἐρευνητὴς τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Νήσου μας Μεταφραστὴς τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου κ. Νικόλαος Σταυρινίδης μᾶς διευκόλυνε σπουδαίως, διότι καὶ ἐκφράζομεν αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θερμὰς εὐχαριστίας.

καιρούς ἡ Μονή, διεσώθησαν, εὐτυχῶς, εἰς αὐτήν, ἐκτὸς τῶν προφορικῶν παραδόσεων, καὶ στοιχεῖα τινὰ χειρόγραφα παλαιά, ἐπὶ τῶν ὁποίων δύναται νὰ βασισθῇ μετὰ βεβαιότητος ἡ ἕδρυσις αὐτῆς καὶ ἔντινι μέτρῳ καὶ ἡ περαιτέρω ἱστορικὴ σταδιοδρομία της.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν χειρογράφων στοιχείων κατέχει ἀναμφισβητήτως ἡ «ΔΙΗΓΗΣΙΣ περὶ τοῦ πῶς καὶ τινι τρόπῳ συνεστήθη καὶ ἀνηγέρθη ἡ ἁγία αὕτη Μονὴ ἐξ ἀρχῆς»¹.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι χαρτῶς κώδιξ, συνήθους ὀγδόου σχήματος, παχέος, μᾶλλον στιλποῦ χάρτου, μὲ ὁρατὰ στρουγγιλὰ εὐανάγνωστα γράμματα ταχείας γραφῆς. Εἶναι δεμένον μὲ σανιδένια ἐξώφυλλα, πού περιβάλλονται διὰ συνεχομένου δέσματος. Εἰς τὸ τέλος φέρει τὴν χρονολογίαν 1864 Ἰανουαρίου 26 καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συντάκτου: Ἰάκωβος Ἱεροδιάκονος. Οὗτος ἦτο ἀσφαλῶς ἀδελφὸς τῆς Μονῆς, ὅχι πολὺ ἐγγράμματος, ὥς μαρτυροῦσιν αἱ συχναὶ ἀνορθογραφίαι καὶ τινες ἀσυνταξίαι, ὡς καὶ τὸ ἀφελὲς τῆς διηγήσεώς του, ἀλλὰ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἄνθρωπος.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρεμβάλλονται τρεῖς κεναὶ σελίδες. Τὸ πρῶτον, ἐκ σελίδων 20, ἀναφέρεται εἰς τὸ ἱστορικὸν τῆς ιδρύσεως τῆς Μονῆς, εἰς τὸ ὅποιον προστίθενται καὶ τινὰ «ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀπίρων θαυμάτων τοῦ Ἀγίου καὶ ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ σεβασμίᾳ αὐτοῦ Μονῇ, ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐπανωσήφη τελεσθέντα». Τὸ δεῦτερον, μέρος ἐκ σελίδων 22 περιλαμβάνει:

α) Παράκλησιν τοῦ Ἀγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου.

β) Στιχηρὰ προσόμοια εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, ψαλλόμενα εἰς τὴν Λιτὴν ἑκάστου Σαββάτου ἑσπέρας εἰς τὸν τυχόντα ἥχον.

γ) Μεγαλυνάρια, ἥτοι ἐγκώμια τοῦ Ἀγίου, ψαλλόμενα (σ. σ. κατὰ τό: Αἱ γενεαὶ πᾶσαι) εἰς τὴν Λειτουργίαν ἀντὶ κοινωνικοῦ, κατ' ἀλφάβητον.

Ἐπειδὴ ὅλαι αἱ γνωσταὶ καὶ προφορικῶς ἢ γραπτῶς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ κυκλοφοροῦσαι πληροφορίαι περὶ τῆς ιδρύσεως καὶ τῆς ραγδαίας ἀναπτύξεως τῆς Μονῆς, πηγὴν ἔχουν τὴν «Διήγησιν» τοῦ Ἰακώβου, αὕτη δὲ πάλιν, κατὰ ρητὴν ὁμολογίαν τοῦ συγγραφέως της, ἐστηρίχθη ἐπὶ γραπτῶν πληροφοριῶν «τῶν παλαιῶν γερόντων καὶ

¹) Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἀνέγνωσεν ὁ Στέφ. Ξανθουδίδης καὶ δι' ὀλίγων ἀναφέρει τὸ περιεχομένον του εἰς τὰ ἀρχαιολογικά του σημειώματα τοῦ 1915, τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Πλάτωνος δημοσιευθέντα. Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Β' σ. 528.

ἡγουμένων» τῆς Μονῆς, αἱ ὁποῖαι δὲν σώζονται εἰς τὸ Ἀρχεῖον αὐτῆς, κρίνομεν σκόπιμον νὰ περιλάβωμεν ἐνταῦθα αὐτούσιον τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς, ἀποκαθιστώντες μόνον τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κειμένου.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ, ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀπείρων θαυμάτων τοῦ Ἀγίου 1
ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ἐν τῇ Ἱερᾷ καὶ σεβασμῇ αὐ-
τοῦ Μονῇ, ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐπανωσήφης, τελεσθέντα, ἅτινα ῥέουσιν
ἀενάως ὡς ποταμὸς ἐν πάσῃ τῇ Νήσῳ τῆς Κρήτης. Εἰς ὅσους μετ' εὐ-
λαβείας καὶ πίστεως ἐπικαλεσθῶν τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα, ταχέως προ-
φθάνει, ἐκπληρῶν τὰ αἰτήματα αὐτῶν· οὐ μόνον εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ
καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀσεβεῖς θαυματουργεῖ ὁ ἐνδοξος καὶ μέγας Γεώρ-
γιος, ἵνα ἐν πᾶσι καὶ ὑπὸ πάντων δοξάζεται ὁ ὕψιστος καὶ παντοδύ-
ναμος Θεός.

Ἀρξόμεθα οὖν διηγήσασθαι πῶς καὶ τίνι τρόπῳ ἠθέλησεν ὁ Ἅγιος
νὰ συστηθῇ καὶ ἀνεγερεθῇ ἡ ἁγία αὕτη μονὴ ἐξ ἀρχῆς, καθὼς εὐρέθη-
σαν γεγραμμένα παρὰ τῶν παλαιῶν γερόντων καὶ ἡγουμένων.

Πρῶτῃ ἀρχῇ καὶ αἵτια.

Κάποιον χωρίον, ὀνομαζόμενον Κακὸν Χωρίον¹ πλησίον τῆς μο-
νῆς, ἓνας χριστιανός, τὸ γένος Λαγγουβάδος, εἶχεν ἐκεῖ
μικρὰν οἰκίαν καὶ τὴν ποίμνην του· ἠθέλησε νὰ κτίσῃ ἐκεῖ μικρὰν ἐκ-
κλησίαν διὰ νὰ ἐκκλησιάζωνται οἱ ἐκεῖσε εὐρισκόμενοι χριστιανοί. Κα-
τὰ τύχην δὲ ἔγινε διχόνοια καὶ ἔχθρα μεταξὺ τινὸς μοναχοῦ μετὰ τινος
διακόνου εἰς τὴν κοινόβιον μονήν, τὴν περίφημον τοῦ Ἀγίου Ἀντων-
ρίου, Ἀπεζανὲς καὶ λουμένην. Λοιπὸν ὁ μοναχός, Παῖσιος καλούμε- 2
νος, συλλογιζόμενος εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἔλεγεν· «Ἐγὼ ἦλθον ἐδῶ διὰ
σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου, ἀλλὰ κινδυνεύω νὰ κολασθῶ. Οἶδεν ὁ Θεός
νὰ ἀναχωρήσω καὶ νὰ δώσω τόπον τῇ ὁργῇ. Καὶ οὕτως ἐποίησεν καὶ
ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν μονήν τῶν Ἀπεζανῶν.

Ἐκίνησε λοιπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν μονήν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου,
ἐπονομαζομένης τῆς Ἀγκαραθου καὶ ἔφθασε τὸ ἑσπέρας εἰς τοῦτον τὸν
τόπον, ὅπου ἦτον τὸ μικρὸν ἐκκλησίδιον τοῦ Ἀγίου καὶ ἐκεῖ μέσα ἐκοι-
μήθη, κεκοπιασμένος ἀπὸ τὴν ὁδοπορίαν. Κοιμώμενον δὲ αὐτοῦ, ἰδοὺ
φαίνεται εἰς αὐτὸν ὁ Ἅγιος εἰς σχῆμα στρατιώτου καὶ ἐφοβήθη. Ὁ δὲ
Ἅγιος τοῦ λέγει· ποῦ μελετᾷς νὰ ὑπάγῃς; καὶ ποῦ εἶναι ὁ σκοπός σου;

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Παῖσιος λέγει τοῦ Ἀγίου· Κύριε μου, εἰς τὸν
Ναὸν τῆς Θεοτόκου Ἀγκαραθον μελετῶ νὰ ὑπάγω, ἐὰν θέλῃ ὁ Θεός.

Λέγει του ὁ Ἅγιος· ἀμὴ ἐγὼ θέλω νὰ μείνης ἐδῶ, νὰ μοῦ μεγαλώ-
σῃς τούτην τὴν μικρὴν ἐκκλησίαν, καθὼς θέλω σοῦ δεῖξω.

¹) Εἶναι τὸ σημερινὸν Μεταξοχώρι.

Καὶ ἰδοὺ βλέπει ὁ μοναχὸς Παῖσιος, ὅτι ὥσάν νὰ ἐκράτει ὁ ἅγιος μικρὸν σκαλίδιον, σηματοδύοντας ἀπὸ ἀρχῆς τὸν τόπον κατὰ μάκρος καὶ πλάτος τοῦ ναοῦ. Ὁ δὲ μοναχὸς Παῖσιος, βλέπων ταῦτα ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ, λέγει πρὸς τὸν Ἅγιον. Κύριέ μου, καθὼς μοῦ δείχνεις, τοῦτος ὁ ναὸς θέλει ἔχει πολὺ ἐξοδον, ἐγὼ δὲ εἶμαι ἀδύνατος καὶ πτωχὸς καὶ οὔτε κἀν νὰ βάλω ἀρχὴν δὲν εἶμαι ἄξιος.

Λέγει του ὁ ἅγιος· κάμε ἐσύ, ἀδελφέ, τὴν ἀρχὴν καὶ ἐγὼ σοῦ βοηθῶ εἰς ὅσα ἔξοδα χρειάζονται καὶ μὴν σὲ μέλει.

Καὶ ὥσάν ἐξημέρωσεν ὁ Θεὸς ἐξέβη ὁ μοναχὸς Παῖσιος, διὰ νὰ περουργασθῇ τὸν τόπον, ἐὰν εἶναι κατὰ τὸ ὄραμα ὅπου τοῦ ἐφάνη εἰς τὸν ὕπνον καὶ βλέπει κατὰ ἀλήθειαν τὰ σημάδια, ὅπου τοῦ ἐδειξεν ὁ Ἅγιος· τὸ μέτρον δηλαδὴ τοῦ Ναοῦ. Καὶ ἐθαύμαζεν ἐκπλητιτόμενος. Καὶ λέγει εἰς τὸν ἑαυτὸν του· ἰδοὺ ὅπου εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ μείνω ἐδῶ. 3

Μετ' οὗ πολὺ δὲ εὐρίσκει τεχνίτας πετροκόπους καὶ τοὺς στέλλει εἰς τὸν Πόρον τῆς Σέλλης, διὰ ἐπιτηδείους λίθους τῆς οἰκοδομῆς, ὁ ὁποῖος τόπος εἶναι ἕως δέκα μίλια μακρὰν. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκοπτον τὲς πέτρες καὶ τὲς ἔφερον ἐν αἰμάτι τοῦ Παῖσιος ἐπὶ τῶν ὄμων αὐτοῦ ἕως χρόνους ἐπὶ (παράδοξον τοῦτο τοῖς ἀκούουσιν) καὶ δὲν ἐβαρέθη. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ὠκονόμησε διὰ πρεσβειῶν τοῦ Ἁγίου. Βλέποντες οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ χωρία ἐσυμπόνεσαν εἰς τὴν τοσαύτην ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν καὶ ἔδραμον ἅπαντες μὲ τὰ ζῶά των καὶ ὡς ἐδύναντο καὶ ἔφερον ὅσους ἔχρειάζοντο εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, ὁδηγούμενοι καὶ φωτιζόμενοι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου.

Ἀρχόμενος λοιπὸν ὁ καλὸς καὶ πιστὸς Παῖσιος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, ἐθυμώθη κατὰ πολλὰ ὁ τότε ἄρχων καὶ ἐξουσιαστὴς τοῦ χωρίου Λιβάνδια καλούμενον, ὅτι πῶς δὲν ἐπῆρεν θέλημα ὁ Παῖσιος ὅτι θέλει κτίσει ἐκκλησίαν, καὶ ἐλθὼν ὁ ὑπερήφανος ἐκεῖνος ἄρχων ἐπληξε τὸν κτίτορα τοῦ ναοῦ μετὰ ἀπειλῆς μεγάλης, ἵνα παύσῃ τὴν οἰκοδομὴν καὶ νὰ γένῃ ἄφαντος, νὰ μὴ φανῇ τελείως εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἵνα μὴ τὸν παιδεύσῃ αὐστηρῶς.

Ὁ δὲ καλὸς καὶ κίτιωρ ἐσέβη εἰς τὸ ἐκκλησίδιον, σταθεὶς ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος διὰ τὸν φόβον του, καὶ ἐπαρεκάλει μετὰ κατανύξεως καὶ θερμῶν δακρύων, τὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου βοήθειαν ἐπιζητῶν. Καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Ὁ δὲ θαυματουργὸς καὶ μέγας Γεώργιος διὰ νυκτὸς δὲν ἐνύσταξεν, ἀλλ' ἔδραμεν εὐθὺς τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη, κατῆμενος ἐπάνω εἰς τὸ ἄλογον καὶ ἔτυψε τὸν ἄρχοντα ἐκεῖνον τὸν ἀνθάδη, τόσον ὅπου ἔμεινεν ἡμιθανὴς ὁ ἄθλιος. | 4

Καὶ παρευθὺς ἔστειλε τὸν ὑπηρέτην του εἰς τὸν κτίτορα Παῖσιον

καὶ λέγει του προστακτικῶς, ὅτι νὰ κτίξης, καλόγηρε, χωρὶς δειλίαν καὶ φόβον καὶ εἴ τι χρειάζεσαι ἐγὼ νὰ σοῦ τὰ δίδω. Καὶ ἄφ' ἔγινεν ὕγιης ὁ καλὸς ἄρχων, εὐθὺς ἤλθεν εἰς τὸ μέρος αὐτό, ὅπου ἔκαμεν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ Παῖσιος καὶ ἔκτισε τὸ μέγα δοπίτιον, τὸ ὁποῖον λέγεται σήμερον μεγάλον ἄχουρι, κείμενον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μοναστηρίου, μὲ ἔξοδα ἐδικὰ του.

Ὁ δὲ Παῖσιος, λαμβάνοντας τὸ ἐλεύθερον, ἔκτιζεν ἀφόβως καὶ ἐπιμελῶς. Ὅταν δὲ ὀλιγόστευεν ἡ ζωτοτροφία ἔτρεχεν εὐθὺς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου ζητῶν βοήθειαν, λέγων Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχω ζωτοτροφίαν, διὰ τὰ φάγωσιν οἱ δουλεύοντες εἰς τὸν ναόν σου (λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος καὶ θεῖος Παῦλος· «οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν»). Καὶ ὁ προφητάναξ Δαβὶδ· «θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται καὶ σώσει αὐτούς»). Ἐπειδὴ δὲ καὶ νὰ εἶναι τὸ μέρος αὐτὸ κατὰ τὸ μέσον τῆς αὐτῆς Νήσου Κρήτης, ᾠκονόμησεν ὁ τῶν θαυμασίων Θεός, ὥσπερ σταυροδρόμιον τῆς Νήσου, θαυμαστὸν τεράστιον καὶ παρατήρημα ἄξιον, ὅτι ἀπὸ τοὺς τεσσάρους δρόμους ἐρχόμενοι οἱ χριστιανοί, εὐλαβηθέντες τὸ καλὸν καὶ θεάρεστον ἔργον τῆς οἰκοδομῆς, ἤρχοντο πανταχόθεν, φέροντες ἄρτους, οἶνον, μαγειρεύματα, ἔλαιον, τυροὺς καὶ λοιπά. Καὶ τοιοιτοτρόπως ἐκυβέρνα ὁ Ἅγιος τὰ πάντα ὅσα ἐκάλει ἡ χρεία. Ἀλλὰ καὶ πάντοτε, ὅταν ὑστερεῖτο ἀπὸ βρώματα, εὐθὺς προσπίπτοντας εἰς τὴν εἰκόνα ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ἅγιον βοήθειαν· καὶ ταχέως ἐλάμβανε τὰ αἰτούμενα τῇ τοῦ Ἀγίου προμηθείᾳ καὶ βοηθείᾳ, ἕως οὗ ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομὴ τοῦ πανσέπιου τούτου ναοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Γεωργίου.

Καὶ ἔτι ἐκτίσθη μὲ ἐλεημοσύνην καὶ πάλιν μὲ ἐλεημοσύνην στέκεται ἕως σήμερον. Δόξα τῷ ἁγίῳ Θεῷ καὶ τῷ θεράποντι θεῷ Γεωργίῳ, ὅπου ἠγάπησε τὸν τόπον τοῦτον καὶ αἰετοῦ διαφυλάττει μὲ τὰ ἅπαιρα θαύματα, ὅπου ἀενάως | διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, εἰς πιστοὺς 5 καὶ ἀπίστους. Καὶ ὅποιος ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας τὸν ἐπικαλεσθῇ, ταχέως προφθάνει καὶ βοηθεῖ εἰς πᾶσαν ἀνάγκην τῶν ἐπικαλουμένων. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τινὰς τὰ ἀναρίθμητα θαύματα καὶ τὰς ἀμετρούτους εὐεργεσίας. Καὶ ἀπὸ κινδύνους καὶ αἰχμαλωσίας καὶ ἀπὸ θανατικά, καὶ χρόνων δυστυχίης κατὰ καιρὸν, εἰς ὅλα πάντα ἐπιβλέπει μας καὶ προφθάνει εἰς πᾶσαν ἀνάγκην· καὶ τοὺς κακοὺς ἐχθροὺς αὐστηρῶς τοὺς παιδεύει, ἵνα μὴ ὑπεραίρωνται οἱ ἄνομοι.

Ἀλλὰ διὰ τὰ μὴν ἀποσιωπήσωμεν τὰ πάντα θαυματουργήματα αὐτοῦ εἶναι χρεία νὰ διηγηθῶμεν μερικά, πρὸς πίστιωσιν τῶν πολλῶν, ἅτινα ἔγιναν εἰς τὴν σεβασμίαν ταύτην μονήν, κατὰ διαφόρους περιστάσεις καὶ εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν ἡγουμένους.

Εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔλαβε παρὰ μικρὰν σύστασιν καὶ ὀλίγην συνοδείαν ἠκολούθησε τοιοῦτον θαῦμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοθαύμαστον.

Θαῦμα α'.

Εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦτόν τις χριστιανὸς ἀπὸ χωρίου λεγόμενον Ἑμπαρον, τὸ μετόχι αὐτοῦ ὀνομαζόμενον τοῦ Μηλιαρά, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μιχαήλ. Οὗτος εἶχε πολλὴν ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν εἰς τὸν Ἅγιον καὶ διὰν ἐπεκαλεῖτο τὸν Ἅγιον, παρενθὺς ἐλάμβανε τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου βοήθειαν. Μίαν φορὰν λοιπὸν ἠσθένησε κατὰ πολλὰ καὶ ἤλθεν εἰς μεγάλην ἀνάγκην. Ὅθεν ἔκαμε δέησιν, παρακάλεσε τὸν Ἅγιον μὲ συντριβὴν καρδίας, λέγοντας : Ἅγιε Γεώργιε, βοήθητόν μοι νὰ λάβω τὴν ὑγίαν μου καὶ νὰ σοῦ φέρω τράγους τριάντα, τοὺς ἐκλεκτοτέρους.

Ἀνέλαβε λοιπὸν, τῇ τοῦ Ἁγίου βοηθείᾳ, ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν δὲ ἔφθασεν ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου, ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος τοὺς τράγους καὶ τοὺς ἤφερεν εἰς τὸ μοναστήριον· ὅχι ὅμως τοὺς ἐκλεκτοὺς ὁποῦ ἔταξεν ἄλλους κατώτερους ἔφερεν.

Ἐμείνει λοιπὸν ἐκεῖνην | τὴν ἐσπέραν εἰς τὸ μοναστήριον καθὼς 6 καὶ οἱ λοιποὶ προσκυνηταί. Τὸ δὲ πρωΐ, ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἐβγῆκεν ὁ ἄνθρωπος ἔξω εἰς περιδιάβασιν τῆς θέσεως τοῦ μοναστηρίου. Περιδιαβάζοντας λοιπὸν εἰς τὰ πέριξ τοῦ μοναστηρίου, ἰδὸν ἀκούει κατὰ ἀνατολὰς τοὺς κώδωνας τῶν τασιμάρων διαλεκτῶν του τράγων καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μοναστήριον, ὡς ἀπὸ Θεοῦ προσαγμένα, ὁποῦ τινὰς δὲν τὰ ἐλάλει, οὔτε τοὺς ἠκολούθει. Καὶ λέγει πρὸς τοὺς δούλους του· τὰ ἐδικά μας κωδούνια ἀκούγω καὶ ἔρχονται πρὸς ἐδῶ καὶ θανάμαζω. Ἀποκρίνονται καὶ αὐτοί. Ναί, ἀφέντη, τὰ ἴδια βέβαια τὰ ἐδικά μας εἶναι. Λέγει ὁ γέρον. Οἱ κλέπται ἔμαθαν πὼς λείπομεν τώρα ἀπὸ τὸ χωρίον μας καὶ ἐπῆγαν καὶ ἔκλεψαν τὰ πράγματά μας. Κρυφθῆτε λοιπὸν παρὰμερὰ ἕως οὗ νὰ φθάσουν σιμὰ νὰ δοράμωμεν νὰ τοὺς τὰ πάρωμεν. Καὶ οὕτως ἐκρύφθησαν, περιμένοντες νὰ πιάσουν τοὺς κλέπτας.

Καὶ ἰδὸν βλέπουνσι τὰ ζῶα καὶ ἔρχονται, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ τινὰς ἢ νὰ τὰ λαλῇ. Καὶ ἐβγαίνουν αὐτοὶ ὁποῦ ἦσαν κεκρυμμένοι διὰ τοὺς κλέπτας· ἠκολούθουν αὐτοὶ κατόπιν εἰς τοὺς τράγους.

Αὐτὰ δὲ τὰ ζῶα, ὅσπερ νὰ εἶχαν λογικὴν αἰσθησίν, ἔκαμαν εἰς αὐτοὺς σχῆμα μετανοίας καὶ ἤλθαν εἰς τὴν ἀλὴν τῆς ἐκκλησίας, κάμνοντες ἓνα κύκλον τριγύρου. Ἐπειτα ἐβγῆκαν ἐπάνω εἰς τὴν χαλέπαν καὶ ἐσταμάτησαν ὑπὸ κάτω εἰς μίαν χαρουπιάν, ὁποῦ ἦτον ἐκεῖ, τῆς ὁποίας ἡ ρίζα σώζεται καὶ φαίνεται ἕως τὴν σήμερον. Ἐπειδὴ ὁ τόπος

ἀκόμη ἦτον ἀδιόρθωτος, χωρὶς κτίρια, πλαγιώδης ἀνήφορος καὶ κλαδερός.

Ὁ δὲ Μιχαὴλ Μηλιαρᾶς ἐκάθισεν ἔμπροσθεν τῆς δυτικῆς πόρτας τῆς ἐκκλησίας, ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν μεγάλην συλλογιζόμενος τὴν ἁμαρτίαν ὅτι ἐφεύσθη εἰς τὸν Ἅγιον. Ἐκεῖ καθήμενος βλέπει τὰ παιδιὰ ὅπου ἔφερναν τὸ νερὸν ὀλίγον διάστημα ἀπ' ἔξω τοῦ μοναστηρίου, ἀπὸ τὸ ὀπίσω καβοῦσι λεγόμενον· καὶ στρεφόμενος πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἶπεν· Ὡ ἅγιε Γεώργιε, τόσα θαύματα κάμνεις καὶ ἐδῶ | μέσα εἰς τὸ 7
μοναστήριόν σου πῶς δὲν ἐβγάνεις νερὸν νὰ πίνουν οἱ ἄνθρωποι, μόνον πηγαίνουν ἀπὸ μακρὰν καὶ τὸ φέρουν;

Ἐκείνην δὲ τὴν στιγμήν ἐσάλευσαν οἱ τράγοι ἀπ' ἐκεῖ ὅπου ἀνεπαύοντο ὑπὸ κάτω εἰς τὴν χαρουπιὰν καὶ ἐταράχθησαν καὶ οὕτως ἐσαλεύθη μία πέτρα καὶ κυλιομένη ἐκατέβη καὶ ἐκτύπησεν εἰς τὸ χαράκι, ὅπου ὁ γέρον Μιλιαρᾶς ἐκάθητο.

Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἐσπέραν ἔμεινε πάλιν ὁ γέρον Μιλιαρᾶς. Καὶ τὴν νύκτα βλέπει εἰς τὸν ὕπνον του τὸν Ἅγιον καὶ λέγει του, ὅτι ἡ πέτρα, ὅπου ἐκατέβη καὶ ἐκτύπησεν εἰς τὸ χαράκι ὅπου ἐκάθουσαν, ἔμπρὸς εἰς τὴν πόρταν τῆς ἐκκλησίας, νὰ τὸ ἐβγάλουν ἀπὸ ἐκεῖ ἐκεῖνο τὸ χαράκι, διότι εἶναι νερὸν ὑπὸ κάτω νὰ πίνουν οἱ ἄνθρωποι.

Τὸ δὲ πρῶτ', ὅταν ἀπόλυσεν ἡ ἐκκλησία, λέγει ὁ γέρον τοῦ ἡγουμένου. Ἅγιε καθηγούμενε, εἰς τὸν ὕπνον μου εἶδα ἕναν λαμπρότατον, ὅπου εἶπεν, ὅτι νὰ ἐβγάλωμεν ἐκεῖνο τὸ χαράκι ἀπὸ ἐκεῖ, εἰς τὸ ὅποιον ὑπὸ κάτω εἶναι νερὸν.

Ἀπεκρίθη ὁ ἡγούμενος καὶ λέγει, ὅτι αὕτη ἡ πέτρα ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἀσχημίζει τὸν τόπον. Ἀλλὰ τώρα ποῦ εἶναι συναγμένοι οἱ ἄνθρωποι νὰ τὴν ἐβγάλωμεν, καὶ ἐὰν ἔβγῃ νερὸν ἤδη καλῶς, εἰδὲ καὶ εὐτρεπίζει καὶ γίνεται ἴσιος.

Καὶ ἐπὶ τὸ φέρουσι τὰ ἐργαεῖα καὶ ἔκοψαν τὸ χαράκι ἐκεῖνο καὶ (ὡ τῶν θαυμασίων Θεοῦ) ἐφάνη ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῆς κόγχης (τουρκιστὶ καντοῦνι ἢ καὶ ἀπλῶς ρούκουννας) μία φλέβα καὶ ἄλλη μία ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος, πλησίον τῆς πρώτης. Καὶ οὕτως ἐκαλλωπίσθη αὕτη ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιάσματος καὶ στέκεται μέχρι τὴν σήμερον καὶ κυβερνᾶται μὲ ἄφθονον πλησμονὴν τὸ νερὸν τοῦτο Μοναστηρίου.

Τὸ θαυμασιώτερον δὲ εἶναι ὅπου εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου, ὅπου συνάσσεται τόσον πλῆθος λαοῦ καὶ ἐξαντιλοῦσιν ἀκαταπαύστως ἡμέραν καὶ νύκτα, εἰς μαγειρεύματα, πλυσίματα καὶ ζῶων ποτίσματα, καὶ οὐδὲ ποσῶς ἐλαττοῦται οὔτε αὐξάνει, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἕνα μέτρον εὐρίσκεται τὸ εὐλογημένον ὕδωρ | τὸν δὲ ἐπίλοιπον καιρὸν ὅλου τοῦ ἔτους, 8
ὅταν θὰ ζυμώσουσι νὰ πάρουν νερὸν εἰς τὸ κελλαρικὸν ἕως εἴκοσι στάμνες ὀλιγοστεύει ἕως μία πιθαμὴ κάτω.

Θαῦμα ἕτερον

Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ κυρ Ἀθανασίου Λούκαρη¹ τὴν ἡγουμενείαν, μία γυνὴ εἰς χωρίον Γέργερεν ἡσθένησεν βαρέως δεινὴν ἀσθένειαν καὶ ἐκινδύνευσε μέχρι θανάτου. Ἐπαρεκάλεσε τὸν Ἅγιον νὰ λάβῃ τὴν ὑγείαν της καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον νὰ προσκυνήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου καὶ νὰ ἀπεθάνῃ εὐθὺς (ὃ καὶ ἐγένετο κατὰ τὸ ζήτημά της). Ὅμως ἐφοβεῖτο νὰ ἔλθῃ ἐκείνην τὴν ἐρχομένην ἑορτήν. Ἀλλὰ μετὰ καιρὸν, παρακινουμένη παρ' ἄλλων γυναικῶν, ὅπου ἤθελαν νὰ ἔλθουν εἰς τὴν ἑορτήν τοῦ Ἁγίου. Καὶ εἰς τὸν δρόμον τοὺς ἦλθε μία μεγάλη βροχή, ὅπου μετὰ μόλις ἐγλύτωσαν. Καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπροσκύνησαν. Καὶ ὕστερον ἀπὸ ὅλους ἦλθε καὶ αὐτὴ διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ εὐθὺς ἔπεσεν ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου καὶ πάραυτα ἀπέθανε. Καὶ βλέποντες οἱ εὐρεθέντες ἐξεπλάγησαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἔπαλλον τὸν ἔσπερινόν καὶ δὲν ἦτον ὥρα καὶ καιρὸς διὰ νὰ τὴν ἐνταφιάσουσι, τὴν ἄλλαξαν κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ τὴν ἔθηκαν εἰς παράμερον μέρος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν αὖριον νὰ τὴν θάψουν. Τὸ δὲ πρῶτ', ὅπου ἐλειτουροῦσαν, ὅταν ἄρχισαν τὸ Εὐαγγέλιον, ἐσπάραξεν αὐτὴ μετὰ φωνῆς μεγάλης, λέγων· ὦχ, ὦχ.

Οἱ πατέρες καὶ ὅλοι ὅσοι εὐρέθησαν ἐκεῖ ἐξέστησαν καὶ ἐτρομάζαν εἰς τὸ παράδοξον τοῦτο θέαμα.

Ὁ δὲ ἡγούμενος σιμῶνει καὶ λέγει της. Τί ἔχεις καὶ φωνάζεις; Αὐτὴ δὲ ἐκράτει τὸ βυζίν της καὶ λέγει του· Ἐνας ψαροκαβαλάρης μὲ ἐξύπνησε καὶ μὲ ἐκτύπησε μὲ κοντάρι εἰς τὸ βυζί μου καὶ τόσον πόνον ἔχω, ὅπου γροικῶ | νὰ ἀποθάνω ἀπὸ τὸν πολλὸν πόνον.

9

Καὶ τώρα ποῦ εἶναι;

Πρωτύτερα ὀλίγον ἦτον ἐδῶ καὶ μοῦ εἶπεν, ὅτι τέτοια τασίματα νὰ μὴν κάνω πλέον. Καὶ μοῦ εἶπε νὰ ὑπάγω νὰ γίνω καλογραῖα.

Καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεὸν καὶ εὐφρόνησαν τὸν θεράποντα αὐ-

¹) Πότε ἀκριβῶς ἡγουμένευσεν ὁ ἀναφερόμενος ἐδῶ Ἀθανάσιος Λούκαρης δὲν γνωρίζομεν. Πάντως εἶναι ἓνας ἐκ τῶν πρώτων ἡγουμένων τῆς Μονῆς, ἴσως μάλιστα καὶ διάδοχος τοῦ Παΐσιου. Ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Λουκάρεων, τὴν ὁποίαν ἀνέδειξε καὶ ἐκλείσεν ὁ μέγιστος τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέχρ' σήμερον χρόνων Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρης. Τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς «Διηγήσεως» τρία ἀναφέρονται εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡγουμενείας του ὁμιλεῖ εὐγλώττως περὶ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἤδη εἶχεν ἀποκτήσει ἡ Μονὴ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ πιθανώτατα ὅχι ἀσχετα μὲ τὴν προσωπικὴν του δραστηριότητα καὶ εὐσέβειαν.

τοῦ καὶ θαυματουργὸν μέγαν Γεώργιον, κάμνοντες δέησιν καὶ παράκλησιν εἰς τὸν Ἅγιον, καὶ ἔπειτα ἐτελείωσαν τὴν λειτουργίαν. Ἐπῆγε δὲ καὶ αὐτὴ καὶ ἐγίνη καλογραῖα, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου πρόσταξιν.

Θαῦμα ἑτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ κτθρ Ἀθανασίου Λούκαρη, ἕνας χριστιανὸς ἀπὸ χωρίον Λιγόρτυνον βαρέως ἡσθένησε· τόσον ὅπου ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ θανάτου. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἐπρόσδραμε πρὸς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου, παρακαλῶν μετὰ θερμῶν δακρύων νὰ μὴν ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ νὰ φέρῃ τὰ βόδια τὸ ζευγάρι των εἰς τὸν Ἅγιον. Λοιπὸν, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀνέζησεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, διὰ πρεσβειῶν τοῦ Ἁγίου, ἤλθαν εἰς τὴν ἐορτὴν, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἦλθε λοιπὸν ἡ ὥρα διὰ νὰ φεύγῃ ὁ λαὸς καὶ πηγαίνουν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου καὶ ἀποχαιρετοῦν. Ἐπῆγε καὶ αὐτὴ ὁμοῦ μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ ὡς ἐπλησίασεν εἰς τὴν εἰκόνα διὰ νὰ προσκυνήσῃ, καὶ παρ' ἐδθὺς ἔπεσεν ἐκεῖ ὀλόξερον καὶ λιγωμένη, ὡς ἀποθαμένη. Πάσχει ὁ ἄνδρας της νὰ τὴν σηκώσῃ, ἀλλ' αὐτὴ οὐδὲ ποσῶς δὲν σαλεύει, ὥσεὶ λίθος. Τότε τὴν ἐρώτησαν αἱ γυναῖκες: Μήπως, κυρία, ἔχεις τίποτα τάσιμον τοῦ Ἁγίου; Ἀπεκρίθη λέγουσα: Εἶχα, ἀλλὰ τὸ ἔφερα. Τότε τὸ ἐφανέρωσε τοῦ ἄνδρός της, οἱ ὅταν ἦσουν ἄρρωστος ἔταξα τὸ ζευγάρι τὰ βόδιά μας, διὰ τὴν ὑγείαν σου νὰ μὴν ἀποθάνῃς | καὶ διὰ νὰ μείνῃ τὸ ζευγάρι ἔφερα γρόσια σαράντα, τὰ ὁποῖα ἔβαλα εἰς τὸ κοντι τοῦ Ἁγίου. 10

Τότε ὁ ἄνδρας της ἐπῆγε καὶ τὸ εἶπε τοῦ ἡγουμένου· ὁ δὲ ἡγούμενος τοῦ λέγει. Τέκνον μου, τὸ τάσιμόν του θέλει ὁ Ἅγιος.

Τότε παρευθὺς ἀφήνει τὴν γυναῖκά του καὶ ὄλην του τὴν συνοδείαν καὶ ἐπῆγεν καὶ ἔφερε τὸ ζευγάρι του ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ ἔλαβε τὴν γυναῖκά του ἀνεμποδίστως.

Εἶπε δὲ ὁ ἡγούμενος πρὸς αὐτούς. Τέκνα μου, νὰ πάρετε τὰ σαράντα γρόσια, τὰ ἀντὶ τοῦ ζευγαρίου προσφερόμενα. Οἱ δὲ τὰ ἐχάρισαν καὶ αὐτὰ εἰς τὸν Ἅγιον καὶ ἀνεχώρησαν.

Θαῦμα ἑτερον

Εἰς τὸ αὐτὸ ἴδιον χωρίον Λιγόρτυνον καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ ἄνωθεν καθηγουμένου, μία χριστιανὴ ἔταξεν εἰς τὸν Ἅγιον τὸ ροῦχόν της καὶ ἐλθοῦσα εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἁγίου τὸ ἐφόρεσε. Καὶ μετὰ ταῦτα ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ φεύγουν ὅλοι ἀπὸ τὸ μοναστήριον. Καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐντροπή νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸν δρόμον ὡς γυμνὴ καὶ καταφρονημένη· ἐστοχάσθη οὖν νὰ τὸ φορῇ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ὁσπίτιόν της καὶ μετὰ ταῦτα νὰ τὸ στείλῃ. Καὶ οὕτως ἔφυγον μὲ τὴν συνοδείαν των.

Ἐφθασαν δὲ ἕως εἰς τὸ νέον περιβόλι λεγόμενον. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στρέφεται τὸ ζῶον ὁποῦ τὴν ἐσθλὴν καὶ τρέχει πρὸς τὸ μοναστήριον, ὁποῦ τινες δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ σταματήσῃ οὔτε νὰ τὸ φθάσῃ. Καὶ ἤλθεν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἐγονάτισεν ἔμπροσθεν τῆς ῥοτικῆς πύλης τῆς ἐκκλησίας, ποιῶν τὸ σχῆμα τῆς προσκυνήσεως. Ἡ δὲ γυνὴ ὡς ἀρπαγμένη εὐρέθη ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ροῦχον μόνον του κατὰ γῆς πεσμένον.

Καὶ ἔφυγεν ἡ γυνὴ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου.

Ἕτερον θαῦμα

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ καθηγουμένου κυρίου Ἱερεμίου τοῦ Θαλασσινοῦ¹ κάποιος ἄνθρωπος, σκοτισμένος ἀπὸ τὴν μέθην ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ ἐπάνω εἰς τὸ τειχίδιον ὑπεράνω τῆς ἐκκλησίας· τόπος ὕψους. Καὶ γυρίζοντας τὴν πλευράν του, κατὰ τὴν συ | νήθειαν τῶν ὑπνούντων ἐκρη- 11 μνίσθη ὁ ταλαίπωρος καὶ ἔπρεπε νὰ διασκορπισθῇ εἰς λεπτὰ κομμάτια, κατὰ τὸ ὕψος τοῦ τειχοῦ. Ἀλλὰ τῇ τοῦ Ἀγίου βοήθειᾳ δὲν ἐβλάβη ποσῶς.

Θαῦμα ἕτερον

Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιερέως καὶ καθηγουμένου ἡμῶν², κάποιος ἱερεὺς, Γεώργιος ὀνομαζόμενος, ἐκ μέρους τοῦ Λασηθιοῦ, ἠσθένησε μεγάλην ἀσθένειαν καὶ ἐπικαλεῖτο τὸν Ἅγιον κράζοντας. Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, θαυματουργέ Γεώργιε, δύνασαι καὶ βοηθήσόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ νὰ φέρω τὸ ζευγάρι μου εἰς τὸ ἱερόν σου Μοναστήριον. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐβλογημένος, διὰ νὰ δοξασθῇ ὁ Θεὸς καὶ Ἅγιος, ἀπέθανε. Ἐσυνάχθησαν λοιπὸν οἱ ἱερεῖς καὶ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ἐξοδιστικοῦ τῶν Ἱερῶν, τὸν ἐνδυσαν τὰ ἱερά του, νὰ τὸν ψάλλουσι καὶ νὰ τὸν ἐταφιάσουν. Εἰς δὲ τὸ διάστημα τῆς ἀκολουθίας ὁποῦ τὸν ἔψαλλον ἐθροῖνε πικρῶς ἢ πρεσβύτερα αὐτοῦ λυπητερά πολλά, λέγουσα καὶ τοῦτο, παραπονουμένη πρὸς τὸν Ἅγιον: ὦ Ἅγιε Γεώργιε, καὶ τόσον εἴμεθα ἡμεῖς οἱ τάλαντες ἁμαρτωλοὶ καὶ δὲν ἐκαταδέχθης τὴν ἐλε-

¹) Καὶ διὰ τὸν Ἱερεμίαν τὸν Θαλασσινόν, ἡγουμενεύσαντα πιθανῶς μετὰ τὸν Ἀθανάσιον Λούκαριν, δὲν ἔχομεν ἄλλην πληροφορίαν. Καὶ αὐτοῦ ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς ἡγουμενείας μᾶς εἶναι ἀγνωστος. Ἐνῶ διὰ τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καταγόμενον Ἰωσήφ Θαλασσινόν γνωρίζομεν ὅτι ἦτο ἡγούμενος τῆς Μονῆς κατὰ τὸ 1747 καὶ ὅτι ἡγουμένευσεν δέξ. (Βλ. σελ. 39).

Οἱ Θαλασσινοὶ εἶναι μεγάλη οἰκογένεια ἐξ Ἀγ. Βαρβάρας, τῆς ὁποίας καὶ σήμερον μία συνοικία ὀνομάζεται «Θαλασσινὰ μετόχια».

²) Πρὸκειται πιθανότατα περὶ τοῦ Ματθαίου Καρπαθίου, ἀποθανόντος κατὰ τὸ 1736. Περὶ αὐτοῦ βλ. κατωτέρω.

ημοσύνην μας καὶ τὴν παρακάλεσίν μας ; Εἰς ὅλους ὁποῦ σὲ ἐπικαλοῦνται εἰς πᾶσαν ἀνάγκην εἰσακούεις καὶ ταχέως προφθάνεις καὶ ποιεῖς τὸ θέλημα αὐτῶν καὶ ἡμᾶς διατὶ μᾶς ἐπαράβλεψες τόσον ; Ἐγὼ γὰρ δὲν ἔχεις τόσην παρορησίαν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν νὰ μεριτεύῃς νὰ μὴν ἀποθάνῃ ὁ παπᾶς μου ;

Αὐτὰ καὶ ἕτερα μοιρολόγια λέγουσα ἡ προσβυτέρα, ὡς ἀπὸ ὕπνου ἐξύπνησεν ὁ παπᾶς καὶ ἱστοχάζετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἐρωτᾷ ποῦ εἶναι ἐκεῖνο τὸ παληκάρι, ὁ λαμπρότατος νέος ὁποῦ με ἐξύπνησε καὶ με εἶπε νὰ σηκωθῶ ἀπάνω ; Τί με θέλει ; Τότε ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ βλέπει | ὅτι ἦτον ἐνδεδυμένος τὰ ἱερά του καὶ λέγει : Πότε τὰ ἐφόρεσα 12 ἐγὼ τὰ ἱερά μου ; Ἐγὼ δὲν ἐτοιμάσθηκα διὰ νὰ λειτουργήσω. Καὶ ἀνιστάμενος ἐξεδύθη μόνος τὰ ἱερά του.

Τότε τοῦ ἐδιηγῆθησαν πάντα τὰ γενόμενα. Καὶ εὐθὺς ἐκίνησαν μετὰ τὴν παπαδιάν του καὶ ἔφεραν τὸ τσιμαρίκο ζευγάρι, με ὅλα τὰ ἐργαλεῖα· εἰ δὲ καὶ τοὺς κόφινας ὁποῦ ἔτρωγαν τὰ βόδια.

Ἔτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως καὶ καθηγουμένου, κατὰ ἄγνοιαν ἐκρημνίσθη ἓνα παιδί ἀπὸ τὸ δῶμα τοῦ ἡγουμενικοῦ κάτω καὶ ἐθαύμασαν οἱ ἄνθρωποι πῶς δὲν ἐσκόρπισεν ὥσάν κεραμίδα, ἀλλ' ἐδιδεσώθη ἄβλαβον τῇ χάριτι τοῦ Ἁγίου, καὶ ἡλικιωθέντας ἐγινε καλόγηρος καὶ ὠνομάσθη Γεράσιμος.

Ἔτερον

Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ καθηγουμένου κυρίου Ἰωσήφ τοῦ Θαλασσινοῦ¹⁾, κατὰ τὴν πρώτην του ἡγουμενείαν, μία χορσιανὴ ἀπὸ τὸ χωρίον Θραψανὸν λεγόμενον, ἔταξεν εἰς τὸν Ἅγιον κερὶ, ὁκάδες πέντε, διὰ τὴν ἀσθένειαν ὁποῦ ἔπασχεν. Ἐφθάσε δὲ τοῦ Ἁγίου ἡ ἐορτὴ καὶ ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον ὁμοῦ με ἄλλους πολλούς, φέρων μαζύ της καὶ τὸ τάσιμον τὸ κερὶ. Ἀλλὰ δὲν εὐρῆκε μέρος νὰ ἀναπαυθῇ ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ τὴν ταραχὴν τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ. Καὶ μύλις ἐδιδέθη τόπος πρὸς τὸ κελλαρικὸν καὶ ἔμεινε χωρὶς ἐπίσκεψιν, παραπονουμένη καὶ

¹⁾ Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ Ἱεροδικείου Ἡρακλείου τοῦ ἔτους 1747 ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἡγούμενος τῆς μονῆς Αγ. Γεωργίου, παρουσίᾳ τοῦ κονισαξή Χασάν Μπεσέ, κατέθεσεν ὅτι παρέδωκεν εἰς αὐτὸν (τὸν Χασάν) τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, ἱερέως τῆς Μονῆς, περιουσίαν καὶ ἔλαβεν ἀπόδειξιν ἐξοφλήσεως. Βλ. Τουρκ. Ἀρχ. Ἡρακλείου τ. 130, σ. 67. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σύνθηες ἦτο τὸ φαινόμενον ὁ ἓνας ἀδελφὸς νὰ εἶναι χριστιανὸς καὶ ὁ ἄλλος μουσουλμάνος - ἀρνησιφθνηστος.

βοῶσα τὴν ἀνηψηφησίαν τῶν καλογέρων. Καὶ ἐβουλήθη νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸ κερὶ εἰς τὸν Ἅγιον, ἀλλὰ νὰ τὸ πάρῃ ὀπίσω.

Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς λειτουργίας, κατὰ τὴν συνήθειαν, εἰσιμαζόνται οἱ προσκυνηταὶ νὰ ἀναχωροῦσι, πηγαίνουν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου καὶ ἀποχαιρετοῦν. Ἐπῆγε δὲ καὶ αὕτη. Καὶ καθὼς ἐπλησίασεν εἰς τὸ προσκυνητάριον ἐν τῷ ἅμα ἔπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος κατάξηση καὶ ἀσάλευτος. Τότε τῆς λέγουσιν οἱ παρόντες ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες : | 13

Μήπως ἔχεις, κυρία, κανένα τάσιμον εἰς τὸν ἅγιον ;

Ἡ δὲ εἶπεν. Ἐχῶ κερὶ ὀκάδες πέντε. Ἀλλὰ δὲν μὲ ἐψήφισαν οἱ καλόγηροι ὥς μίαν διακονιστρά, καὶ θέλω τὸ πάρῳ πάλιν ὀπίσω. Εἰς τὸ χωρίον μας ἔχομεν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ τὸ πηγαίνω ἐκεῖ.

Τότε τῆς εἶπαν : Καὶ τί ; τῶν καλογέρων τὸ ἔταξες ἐπὶ τὸ κερὶ ἧ τοῦ Ἀγίου ; Στοχάσου καλά, ἐὰν θέλῃς νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸ σπίτι σου μὲ τὸ καλόν, νὰ φέρῃς τὸ τάσιμόν σου ἐδῶ ὅπου τὸ ἔταξες. Τότε ἔστειλεν καὶ τὸ ἔφεραν καὶ τὸ ἔθηκαν ἐπάνω εἰς τὸ παγκάρι τοῦ Ἀγίου. Πάραντα ἀνέστη καὶ αὕτη καὶ ἀνεχώρησεν.

Τοῦ ἰδίου καθηγούμενον τὸν καιρὸν ἓνας χριστιανός, Γιαννάκης λεγόμενος, ἀπὸ χωρίου Δαφνές, ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἅγιον τὸ προᾶγμά του καὶ τὸ σπίτι του, μὲ ὅλην του τὴν περιουσίαν, τὰ ὅποια ἦσαν στὴν ἐξουσίαν του μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ. Ἐξῆσε ὀλίγα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ ἐπῆγαν οἱ πατέρες ὁμοῦ μὲ τὸν ἡγούμενον νὰ τὸν ἐνταφιάσουν, ὥς ἀδελφὸν μετὰ παροχής μεγάλης. Ἐπειτα ἐπῆγαν νὰ ἀνοίξουν τὸ σπίτι ὥς ἐξουσιασταί. Ἴδον καὶ ἐβγαίνει ἓνας συγγενὴς τοῦ ἀποθανόντος, Κωνσταντῆς Τζουρᾶς λεγόμενος, καὶ ἀνατρέπει τὸ ἀφιερωτικὸν ἔγγραφο, ὅτι ἦτον ψευδογραμμένον, καὶ ἐστάθη μὲ μεγάλην τολμηρὰν θρασυτητα λέγων, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι τῶν κληρονόμων καὶ οὐχὶ τῶν καλογέρων.

Αὐτὰ καὶ πλείονα λέγων, ἔμεινεν ὁ προσετώς λυπημένος μὲ τοὺς πατέρας. Καὶ τοῦ εἶπαν, ὅτι, ἐὰν εἶναι δίκαιόν του, ἃς τὸ χαρῇ, εἰδέ, ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὴν ἐκδίκησιν.

Μετὰ ὀλίγας ἡμέρας ἠθέλησαν μερικοὶ χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ αὐτὸ χωρίον Δαφνές διὰ νὰ ἔλθουν εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἀγίου ἠθέλησε καὶ αὐτὸς ὁ ἀδικητὴς νὰ συνοδεύσῃ μὲ τοὺς λοιποὺς καὶ εἰς τὸν δρόμον τὸν ἐκίνησεν ἡ θεία δίκη καὶ μετὰ | μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ μοναστή- 14

ριον, ὥστε ὅλοι τὸν ἀποφάσισαν εἰς θάνατον.

Ὅθεν ἔκαμαν δέξοιν κοινήν ὁ ἡγούμενος μὲ τοὺς πατέρας, διὰ νὰ μὴν ἀπεθάνῃ εἰς τὸ μοναστήρι, διότι ἤθελεν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ μονα-

στήριον ζημία παρὰ τῆς ἐξουσίας. Καὶ οὕτω τῇ τοῦ Ἀγίου προσβείᾳ, ἐπῆγεν εἰς τὸν οἶκόν του καὶ ἐκεῖ μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησεν, μετὰ τὸ πείσμα τῆς ἀδικίας.

Ἔτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ καθηγουμένου Κυρίου Ἰωσήφ, ἕνας γραμματεὺς ἀπὸ τὸ χωρίον Γέργερη εἶχε τάξει εἰς τὸν Ἅγιον τὸ ροῦχόν του, μεῖτάνι λεγόμενον, τὸ ὁποῖον ἐφοροῦσε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀγίου, ὡς λαμπροφορεμένος ἐπειδὴ ἦτον τζόχινον. Καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἦτον ὁ σκοπὸς του νὰ μὴν τὸ ἀφήσῃ. Ἐμβῆκαν λοιπὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ προσκυνήσουν, ὁμοῦ μετὰ τὴν σύζυγόν του, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοί, βάνοντες ἕκαστος εἰς τὸ παγκάρι τῆς ἐκκλησίας τὸ τάσιμον ὅπου εἶχε. Ἐπειτα ἀνεχώρησεν ὁ κάθε ἕνας καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦτον κονεμένος.

Ἀποῦ δὲ ἐπροσκύνησε καὶ αὐτὸς ὁ γραμματεὺς ἐβγῆκε καὶ πηγαίνει ἐκεῖ ὅπου ἐκόνευσαν. Περιμένει νὰ ἔλθῃ ἡ γυναῖκά του, ἀλλ' οὐτε ἔρχεται. Ἀρχισε λοιπὸν νὰ ἰρευνᾷ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἕαν ἐφάνῃ ἡ γυναῖκά του. Ἐμαθε δὲ ὅτι ἦτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ἐπῆγε καὶ τὴν βλέπει, ὅπου ἐκάθητο εἰς τὸ κατώφλιον τῆς πόρτας ἀπὸ μέσα καὶ λέγει τῆς: Σήκω νὰ πηγαίνωμεν, τί κάθεσαι αὐτοῦ; Ἡ δὲ εἶπε: Δοκιμάζω νὰ ἔβγω, ἀλλὰ δὲν ἤμπορῶ.

Τότε τῆς λέγουν οἱ εὐρεθέντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν: Μήπως, κυρία μου, ἔχεις κανένα τάσιμον | εἰς τὸν Ἅγιον;

Ἡ δὲ ἀπεκρίθη λέγουσα: Ἐγὼ δὲν ἔχω, ἀλλὰ ἡ αὐθεντία του, ὁ ἄνδρας μου, ἔχει.

Καὶ εὐθὺς ἔβγαλε τὸ μεῖτάνι ὁ γραμματεὺς ἀπὸ πάνω του καὶ τὸ ἔβαλεν ἔμπροσθεν τοῦ Ἀγίου. Καὶ παρ' εὐθὺς ἐσηκώθη ἡ γυνή του καὶ τοῦ ἀκολούθησεν.

Τότε λέγει τοῦ ἡγουμένου: Δέσποτά μου ἅγιε. Ἦκουον τὰ θαύματα τοῦ Ἀγίου καὶ δὲν τὰ ἐπίστευα. Ἀλλὰ τώρα τὰ πιστεύω καὶ τὰ μαρτυρῶ.

Ἔτερον

Ἐνας αἰχμάλωτος, ὀνόματι Νικόλαος, ἐδεήθη τοῦ Ἀγίου νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ νὰ εἶναι χρεώστης εἰς τὸν Ἅγιον εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἐλευθερώθη μετὰ τὴν θείαν βοήθειαν καὶ ἤρχετο κατ' ἔτος εἰς τὸν Ἅγιον καὶ ἔφερεν τὸ διωρισμένον τάσιμον. Ἐτι ἔφερεν δύο εἰκόνες μετὰ κνιζόλες, μιὰ τῆς Θεοτόκου καὶ ἄλλην τοῦ Ἀγίου, πρὸς τούτοις δὲ ἀκόμη καὶ τὸ σίδηρον τῶν ποδῶν αὐτοῦ πρὸς ἐνδειξιν τοῦ θαύματος.

Ἔτι ἓνας Τοῦρκος ἀπὸ χωρίον Κακοῦ, πηγαινόμενος ἐκεῖ ὅπου ἐχόρευαν οἱ πολλοὶ νὰ βλέπῃ τὴν χαρὰν καὶ ἐκάθισεν εἰς μέγρος ὑψηλὸν καὶ κατὰ ἄγνοιαν ἐγκρεμίσθη, ἀλλ' οὔτε τὸ παραμικρὸν δὲν ἐβλάπη.

Καὶ ἕτερος Τοῦρκος, ἀπὸ δαιμόνου συνωθούμενος, ἐπήδησεν ἀπὸ ὑψηλὸν δῶμα νὰ περάσῃ εἰς ἄλλον, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη καὶ ἔπεσε κάτω, ἀλλὰ ποσῶς δὲν ἐβλάπη ὁ θεόργιστος.

Ἔτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τρισμάκαρος Νεοφύτου¹ ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἁγίου ἤλθε πολὺ πλῆθος λαοῦ, ὅπου δὲν τοὺς ἐχώρει ὁ τόπος· καὶ μάλιστα δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Τοῦρκοι. Ἀφοῦ δὲ ἐβράδυσεν ἔστησαν μίαν μάχην 16
μεγάλην μὲ ἄγριες φω | νὲς καὶ ταραχές, τριγυρίζοντας ὅλον τὸ μοναστήριον μὲ ἀλαλαγμὸν μεγάλον, μὲ τουφέκια, σπάthes καὶ ἄλλες φω-
τιές. Καὶ ἔμειναν οἱ χριστιανοὶ τρομάζοντες, ὅτι ἤθελεν ἀκολουθήσει
μέγα κακόν.

Ἦτο δὲ μία χριστιανὴ καθημένη εἰς ἓνα παράθυρον τοῦ ἡγουμενικοῦ, μὲ δυὸ τῆς παιδιὰ ἄνηβα. Καὶ τῆς λέγουν: ὦ μάννα, ἰδὲ ἓνα
καβαλλάρην μὲ ἄσπρον ἄλογον, πολλὰ μακρύν, ὅπου ὑπάγει ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ.

Λέγει ἡ μητέρα των: Καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ καβαλλάρης, παιδιὰ
μου; Ἐγὼ δὲν τὸν βλέπω.

Λέγουν τῆς: Νά τον, νά τον, ὅπου ἤλθεν ὀμπροστά μας. Ἴδου ὅπου
ἐμβῆκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Αὐτὴ δὲ δὲν εἶδε τίποτα. Μόνον τὰ παιδιὰ, ὅπου ἔβλεπαν ὀφθαλμοφανῶς τὸν Ἅγιον, περιφερόμενον εἰς τὸν ἀέρα, ἕως οὗ ἔπαυσεν ὁ
κρότος τῆς μάχης, χωρὶς νὰ λάβῃ τινὰς τὴν παραμικρὴν πληγὴν.

Τὸ δὲ πρῶτ' ὅ διηγῆθη ἐκείνη ἡ μητέρα τῶν παιδίων τοῦ ἀρχιερέως, ὅπου ἐλειτούργησεν ὁμοίως καὶ τοῦ ἡγουμένου.

Καὶ ἀκούσαντες πάντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν, εὐχαριστοῦντες καὶ τὸν Ἅγιον. Ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου ἐστέκοντο καὶ ἐθαυμάζοντο οἱ Τοῦρκοι, ἐκπληττόμενοι πῶς τὰ πυροβόλα αὐτῶν ὅπλα δὲν ἐνεργοῦσαν εἰς
τόσον θόρυβον καὶ ταραχὴν ὅπου ἔκαμαν ὅπου ἂν ὁ Ἅγιος δὲν εὐπό-
διζεν ἀοράτως, ἤθελε θανατωθῶν οἱ περισσότεροι καὶ νὰ πληγωθῶν
καὶ νὰ ἀφανισθῇ τὸ μοναστήριον ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν.

Τότε λοιπὸν ἐδοκίμασαν τὰ ὅπλα αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπυροβόλη-

¹) Πρόκειται πιθανῶτα περὶ τοῦ Νεοφύτου, τοῦ ἐπαναστήσαντος τὴν Μονὴν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. (Βλ. κατωτέρω).

σαν ὅλοι διὰ μιᾶς καὶ ἔγινε κοτότος πολὺς, τόσον ὅπου καὶ αὐτοὶ ἐθαυμάζοντο. Ἐνας δὲ ἀπὸ αὐτῶν αἰσχρολόγησεν ἄλλον καὶ ὁ ἄλλος, θυμωθεὶς, ἔσυρε τὴν μάχαιραν καὶ ἔκοψε τὸ χεῖρ τοῦ ὕβριστοῦ καὶ ἐκρέμετο. Καὶ παρευθὺς αὐτὸς ὁ πληγωμένος τρέχει εἰς τὸν πασᾶ με ἀναφοράν, ὅτι πὼς ἐλαβώθη εἰς τὸ μοναστήριον· διὰ τὴν φέρη ζημίαν τοῦ μοναστηρίου.

Ὁ δὲ πασᾶς, ὡς φρόνιμος, τὸν ἐρώτησε: Ποῖος σὲ ἐκτύπησεν; οἱ καὶ λόγηροι; Αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι ἕνας Τοῦρκος με ἐκτύπησεν. Ὁ δὲ 17 πασᾶς θυμωθεὶς τοῦ λέγει: Καὶ τί γυρεύετε ἐσεῖς οἱ τοῦρκοι εἰς τὰ πανηγύρια τῶν Χριστιανῶν;

Καὶ εὐθὺς προσιάσσει τὴν τὸν βάλουν εἰς τὴν φυλακὴν τὴν ἀναπαύεται.

Ἄλλον δὲ θαῦμα ἀξιοδιήγητον

Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ αὐτοῦ ἡγουμένου κυρίου Νεοφύτου, ἦτον ἕνας νέος ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γορτύνης, ἀπὸ τὸ χωρίον Βασιλικήν, ὁ ὁποῖος ἠσθένησεν βαρέως καὶ ἐδέετο τοῦ Ἁγίου ἐκ βάθους καρδίας, ὁμοίως καὶ ἡ μητέρα του, διὰ τὴν λάβη τὴν ὑγίαν του. Ἀλλὰ ἀπέθανεν ὁ ἀσθενής. Καὶ προσκαλοῦσι τὸν ἱερέα κατὰ τὴν συνήθειαν, ὁμοίως καὶ τὸν κράββατον. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἔκλαιεν θρηνηλογοῦσα καὶ βοῶσα πρὸς τὸν Ἅγιον παραπονουμένη, ὅτι δὲν ἐδέχθη ὁ Ἅγιος τὴν δέησιν αὐτῶν.

Καὶ καθὼς τὸν ἔπιασαν τὴν τὸν βάλουν εἰς τὸν κράββατον ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ φωνάζει: ὦ μάννα, δός μου ὀλίγον νερόν. Καὶ τοῦ ἔδωκε καὶ ἔπιεν καὶ μετ' ὀλίγον ἤλθεν εἰς αὐτοῦ καὶ λέγει: Ἐνας νέος καβαλάρης εὐμορφος, καθήμενος εἰς ἄσπρον ἄλογον με ἐξύπνησε καὶ εἶπέ μοι τὴν ὑπάγω εἰς τὸ κονάκιον του. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἐκατάλαβε τὸ μέγιστον θαῦμα τοῦ θαυματουργοῦ μεγάλου Γεωργίου. Καὶ πάντες οἱ συννευθέντες, με ἀνείκαστον καὶ μεγίστην χαρὰν, ἐδόξασαν τὸν Θεόν, δοξολογοῦντες καὶ τὸν θαυματουργὸν Γεώργιον. Καὶ οὕτως ἤλθεν εἰς τὸ μοναστήριον, ὑπηρετῶν χρόνον ὀλόκληρον, διηγούμενος καὶ τὰς τοῦ ἁγίου δοξολογίας βασάνους.

Ἄλλο θαῦμα

Καὶ εἰς τὸν καιρὸν δὲ τοῦ καθηγουμένου κυρίου Διονυσίου¹⁾, ἕνας ἀράρης τοῦ Μπεχλιβάνογλου ἔτυχε εἰς τὸ μοναστήριον εἰς καιρὸν τῆς

¹⁾ Ἴσως εἶναι ὁ ἐν τῷ Τουρκικῷ Ἀρχεῖῳ Ἡρακλείου ὑπ' ἀριθ. μεταφρ. 1457, Κωδ. 11, σ. 118 τοῦ 1696 ἀγοραστής κτήματος εἰς τὸ Ἀλάγνι.

χιόνος, ὅπου συνηθοῦν νὰ κάμνουν βόλους μὲ τὸ χιόνι καὶ νὰ παίζουν, ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἐπαιξε μὲ τοὺς λοιποὺς | καὶ ἔξαφνα ἐγλύστρησεν καὶ 18 ἐπεσεν ἀπὸ μέρος ὑψηλόν, ὅπου δὲν ἦτο καμμία ἐλπίς διὰ νὰ ζήσῃ ἀπὸ τέτοιον μέρος ὅπου ἔπεσε. Ἀλλὰ βοηθεία τοῦ Ἀγίου δὲν ἐβλάπη παντελῶς, ἴσως διὰ νὰ μὴ ζημιωθῇ τὸ μοναστήριον ἀπὸ τὰς ἐξουσίας.

Τὰ δὲ ὅλα θαύματα τοῦ Ἀγίου εἶναι ἄπειρα καὶ ἀναρίθμητα, ὅσα ἀεννάως γίνονται καὶ ἔξω εἰς τὰ χωρία, ὅπου τὸν ἐπικαλοῦνται καὶ μέσα εἰς τὸ μοναστήριον. Πρῶτον τοὺς ἀσθενεῖς καὶ δαιμονισμένους ὅπου θεραπεύει καὶ βόδια καὶ ζῶα — ἄλογα καὶ μουλάρια — ἅπαντα προφθάνει καὶ ἰατρεύει τα. Καὶ καθὼς ἓνας πατὴρ φιλόστοργος φροντίζει ἐπιμελῶς διὰ τὰ τέκνα του, οὕτω καὶ ὁ θαυμαστός μέγας Γεώργιος, ὁ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστής. Διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ἀενάως εἰσέρχονται εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην μονὴν καὶ βόδια καὶ μουλάρια, τὰ ὅποια χρησιμεύουν εἰς κάθε ὑπηρεσίαν τῆς μονῆς, καὶ πρόβατα καὶ γίδια καὶ ἅπλως εἰπεῖν ἐκ πάντων ἔρχονται εἰς τὸ μοναστήριον, χωρὶς νὰ φροντίζωσιν οἱ δοῦλοί του νὰ ἀγοράζωσιν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ μάλιστα νὰ πωλῶσιν. Καὶ πρὸς τούτους δὲ ἕκαστος ἃς παρατηρήσῃ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου τὰ ἀσημικὰ ὅπου κρέμονται διάφορα: χεῖρες, πόδες, ὀφθαλμοί, κεφαλές, σώματα δλόκληρα καὶ μορφὲς τετραπόδων διαφόρων εἰδῶν. Ἀπὸ αὐτὰ λέγω ἡμπορεῖ ὁ κάθε περιέργος νὰ ἐννοήσῃ ἓνα τι ὀλίγον ἐκ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ.

Εἰς δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγίου, ὅπου συνάσσονται πλῆθος τουρκῶν, ὅπου καμμίαν φορὰν ὑπερβαίνουν τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὸν ἀριθμόν, καὶ τρώγουν καὶ πίνουν καὶ μεθύουσι καὶ γίνονται ἄλλος ἐξ ἄλλου, σύροντες μαχαίρας, μπιστόλες, τουφέκια, ἢ κάμνοντες τόσην τρομερὰν ταραχὴν, ὅπου νομίζει τινὰς ὅτι θέλουσι | θανατωθῇ τὸ τρίτον ἐξ αὐ- 19 τῶν καὶ αὐτοὶ οὐδὲ ποσῶς. Μόνον καὶ μόνον ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως ἐμποδιζόμενοι, διὰ τὸ ἀζημίωτον τοῦ μοναστηρίου.

Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκάθισαν μερικοὶ διὰ νὰ φάγουν καὶ ἔστησε τὴν τράπεζαν ὁ καλόγηρος, ὀνόματι Μαλαχίας. Καθὼς ἔσκυψε διὰ νὰ στρώσῃ τὸ τραπεζομάνθην ἐσυρεν ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους τὸ μαχαίρι του νὰ τὸ καρφώσῃ εἰς τὰ νεφρὰ τοῦ καλογέρου καὶ ὦ τοῦ θαύματος, τὸ ἐκάρφωσεν εἰς τὸν ἴδιόν του μηρόν. Καὶ ἔτσι τὸν ἐσῆκωσαν οἱ σύντροφοί του καὶ τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἐκεῖ ἀπέρριψε τὴν μιαρὰν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς τὸ ἡτοιμασμένον αὐτοῦ πῦρ.

Ἔτερον θαῦμα

Εἰς τὸ χωρίον Ἑμπαρον ἓνας χριστιανὸς εἶχε μίαν γουρουνίδα, ἣ

ὅποια δὲν ἐγέννα. Ἐπαρακάλεσε λοιπὸν τὸν Ἅγιον νὰ ἐγγαστροθή νὰ γεννήσῃ. Καὶ οὕτως ἔγινε τὸ θέλημά του καὶ ἐγέννησε καὶ ἐσημείωσεν ἓνα τοῦ Ἁγίου, καθὼς τὸ ἔταξε, τὸ ὁποῖον ἔγινε τὸ καλύτερον. Αὐτὸς δὲν ἔλυνθη καὶ ἀντὶ τοῦ γουρουνίου ἔστειλε κερὶ ὀκάδας δύο. Αὐξήνθη λοιπὸν τὸ γουρουνίδιον καὶ ἐγγαστροθή καὶ ἤγγιζεν ὁ καιρὸς διὰ νὰ γεννήσῃ. Ἐφθασε καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου καὶ ἀπερνώντας ἀπὸ αὐτὸ τὸ χωρίον χριστιανοί, ἐρχόμενοι διὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὸν Ἅγιον, τρέχει ἡ γουρουνίδα καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ. Ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦσαν καὶ μερικοὶ τοῦρκοι καὶ ἐντρέποντο νὰ τοὺς ἀκολουθῇ καὶ τὴν ἐδίωκον μὲ πέτρες καὶ μὲ ράβδους. Ἀλλὰ ἐμακρύνετο μὲν ὀλίγον, ἀλλὰ πάλιν ἔτρεχε καὶ τοὺς ἔφθανε. Καὶ ἀπερνώντας ἀπὸ χωρία τὴν ἐκατάτρεχαν οἱ σκυῖλοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ μετὰ μόλις ἐγλύτωσε καὶ δὲν τὴν ἐπνίξαν, καὶ ἀπὸ μερικοὺς ἀνόητους ὅπου τὴν ἐκαταπετροβολοῦσαν.

Τέλος πάντων ἔφθασαν εἰς τὸ Μοναστήριον, ἀκολου | θώντας καὶ ²⁰ ἡ γουρουνίδα μὲ πολλὴν κόπῃ καὶ ἐξηπλώθη ἔξω ἀπὸ τὴν μεγάλην πόρταν καὶ τὴν ἔβλεπεν ὁ λαὸς ὅλος καὶ ἐθαύμαζε τὸ γεγονός. Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν τοῦ λαοῦ ἐγέννησεν αὐτὴ καὶ ἔκαμε γουρουνίδια δώδεκα. Καὶ εἶχαν ὅλα ἀπὸ κάτω εἰς τὸν λαιμὸν λάλαδα, ὥσάν τὰ ἀρνία καὶ τὰ ἐρίφια.

Εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ καθηγουμένου κυρίου Νεκταρίου ἐγένετο θαῦμα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πέτρας. Ἐν τῇ κωμοπόλει Κρητῆ εἶναι καὶ σώζονται καὶ τὴν σήμερον δοπίτια μοναστηρικά, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ χωρίου. Ἐπειδὴ ὅλον τὸ περισσότερον μέρος αὐτοῦ τοῦ χωρίου κεῖται ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, τὸ ὁποῖον ὄρος ἔχει κρημνὸν τρομερὸν ἀνωθεν τοῦ χωρίου, ὥστε φέρει εἰς τοὺς ὀρῶντας φόβον. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκόπη ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν κρημνὸν ἓνας χάρακας μέγας. Κυλιόμενος ἐκατέβη μὲ μεγάλην ὁρμὴν καὶ ἐχάλασε τὸ δοπίτιον τὸ μοναστηρικὸν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐστέκοντο τὰ πιθάκια, γεμάτα λάδι τοῦ Μοναστηρίου, καὶ ἐκεῖ ἔμεινεν ἀκουμπισμένος εἰς τὰ πιθάκια, χωρὶς νὰ γίνῃ παραμικρὰ ζημία.

Ἡ «Διήγησις» τοῦ Ἱεροδιακόνου Ἰακώβου, ἐνῶ διευκρινίζει περὶ στατικά τινα, σχετικὰ μὲ τὴν ἰδρυσιν τῆς ἱ. Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφης, ὅπως εἶναι ἡ αἰτία καὶ ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς μοναχὸς Παΐσιος, ὡς καὶ ὁ κύριος συνεργάτης του Λαγγουβάρδος, ἀφήνει πλεῖστα ἄλλα τελείως σκοτεινὰ. Δὲν ὁμιλεῖ οὔτε διὰ τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεώς της, οὔτε διὰ τὴν ἐπωνυμίαν, οὔτε διὰ τὸν τύπον τῆς λειτουργίας της, οὔτε διὰ τὴν ζωὴν τῆς ἐν αὐτῇ ἀδελφότητος. Οὔτε

τοῦ Λαγγουβάρδου ἡ προσωπικότης φωτίζεται ἐπαρκῶς εἰς αὐτήν. Ἐκτὸς δὲ ἀπλῆς μνείας τοῦ ὀνόματος μερικῶν ἡγουμένων αὐτῆς ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὰ «θαύματα», οὐδὲν ἀναγράφεται περὶ τῆς δράσεως, ἂν μὴ ὅλων τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱεροδιακόνου Ἰακώβου προϋσταμένων τῆς Μονῆς ἢ ἄλλων προσωπικότητων αὐτῆς, τοῦλάχιστον τινῶν ἐξ αὐτῶν. Γενικῶς διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Μονῆς δὲν ἀναγράφει τίποτε, ἐνῶ εἶχεν ὑπ' ὄψει του, ὥς τονίζει εἰς τὸν πρόλογόν του, γραπτὰ μνημεῖα «τῶν παλαιῶν γερόντων καὶ ἡγουμένων». Οὕτω, διὰ τὴν διαλεύκασιν τῶν ἀνωτέρω ζητημάτων καὶ τὴν διάρθρωσιν τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς, ἐπιβάλλεται ἡ ἀναζήτησις πληροφοριῶν εἰς ἄλλας, ἀνεκδότους, κατὰ κανόνα, πηγὰς καὶ ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν ζωντανὴν παράδοσιν, ἡ ὁποία ἀπομένει πολλὰκις μοναδικὸς ὁδηγὸς καὶ διὰ παλαιότερας ἐποχάς, ἀλλὰ καί, καθόσον κατερχόμεθα, διὰ τὴν σημερινὴν τοιαύτην.

ΧΡΟΝΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ

Περὶ τοῦ χρόνου ἰδρύσεως τῆς Μονῆς δὲν ὑπάρχουν μὲν ἀκριβεῖς χρονολογίαι, ἔχομεν ὅμως στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται μετὰ βεβαιότητος ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μοναχὸς Παῖσιος ἔθηκε τὰς βάσεις της. Τοιαῦτα δὲ στοιχεῖα εἶναι :

α) Ἡ ρητῶς ἐν τῇ «Διηγῆσει» ἀναφερομένη καὶ ἐπὶ γραπτῶν πηγῶν στηριζομένη πληροφορία, ὅτι ἡ μονὴ Ἀπανωσήφη ἰδρύθη εἰς περιοχὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸν ἄρχοντα Λαγγουβάρδον (προφανῶς Βενετὸν) — δὲν ἀναφέρεται, δυστυχῶς τὸ κύριον ὄνομά του — τοῦ ὁποίου τὸ φέουδον περιελάμβανε τὰ «Λιβάδια», ἀλλ' ἐξετείνετο καὶ πέραν τοῦ Κακοῦ Χωρίου — τοῦ σημερινοῦ Μεταξοχωρίου. Πρὸς Β. τοῦ χωρίου αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν χιλιομέτρου περίπου, ὁ ὧς ἄνω φεουδάρχης εἶχε κτίσει, κατὰ τὴν «Διήγησιν», παρὰ τὴν κεντρικὴν ὁδόν, ναῖσκον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, διὰ τὰ ἐκκλησιάζονται οἱ χριστιανοὶ (προφανῶς ὁρθόδοξοι) κάτοικοι τῆς περιοχῆς¹.

¹) Εἰς ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας πρὸς Α. τῆς Μονῆς σώζονται καὶ σήμερον εἰς τὸ κέντρον περίπου τῶν Λιβαδίων, ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τῆς περιοχῆς, τὰ εἱρεῖπια τοῦ πύργου τῶν Λαγγουβάρδων. Εἰς τὴν Ν. πλευρὰν τοῦ λόφου καὶ ὀλίγον χαμηλότερα στέκουν ἀκόμη ὄρθιοι οἱ δύο πλάγιοι τοῖχοι μικρᾶς ἐκκλησίας, ἐγερεθείσης ἀσφαλῶς διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν καθολικῶν τὸ δόγμα ἀρχόντων τοῦ πύργου, ἀφιερωμένης εἰς τὴν Θεοτόκον Πρέπει τὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ὅταν ἡ οἰκογένεια τῶν Λαγγουβάρδων προσεχώρησεν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν (ἐνδεικτικὸν τούτου εἶναι πιθανῶς καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ ὧς ἄνω ναοῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου) καὶ ἀφωμοιώθη μὲ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς περιοχῆς, καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτὴ περιήλθεν εἰς τὴν ὁρθόδοξον λατρείαν.

Ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐκκλησάκι αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ διανυκτερεύσῃ, κατὰ τοῦτον ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν, μοναχός, Παῖσιος ὀνομαζόμενος, ὁ ὁποῖος ἔφευγεν ἀπὸ τὴν μονὴν τῶν Ἀπεζανῶν, συνεπεία ἐσωτερικῶν διενέξεων, καὶ κατηυθύνετο πρὸς τὴν μονὴν τῆς Ἀγκαράθου, διὰ νὰ περᾶσῃ ἐκεῖ τὸ ὑπόλοιπον τῆς μοναχικῆς του ζωῆς. Κατὰ τὸν ὕπνον του ὁμῶς εἶδε τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ὁ ὁποῖος τὸν διέταξε νὰ μὴν ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν του, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ἐκεῖ, νὰ μεγαλώσῃ τὸ ἐκκλησάκι — τοῦ ἐχάραξε μάλιστα ὁ Ἅγιος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰς σχετικὰς διαστάσεις — καὶ νὰ ἰδρῦσῃ νέαν μοναχικὴν ἐστίαν.

Ἡ ὑπόδειξις τοῦ Ἁγίου ἀνταπεκρίνετο προφανῶς εἰς τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν ἐνδομύχους σκέψεις τοῦ εὐπεβοῦς, ἀλλὰ καὶ ῥέκτου καὶ διορατικοῦ Παΐσιου, ὁ ὁποῖος ἐξετίμησε τὴν τοποθεσίαν ὡς ἀπολύτως κατάλληλον¹ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Καὶ ἐγερθεὶς τὴν ἐπαύριον ἤρχισεν ἀμέσως τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν. Ἦρχισε σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἁγίου, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ ἄρχοντος τῆς περιοχῆς, ὁ ὁποῖος, μόλις ἐπληροφορηθὴ ἀπὸ τοὺς ὑποτακτικούς του τὸ πρᾶγμα, κατέφθασεν ἐπὶ τόπου δρομαῖος καὶ «ἐπληξε» τὸν Παῖσιον καὶ τὸν διέταξε «νὰ γίνῃ ἄφαντος».

Ἡ πειστικὴ ὁμῶς ἐκμυστήρευσις τοῦ μυστικοπαθοῦς μοναχοῦ, ὅτι ἐνῆργει καθ' ὑπόδειξιν καὶ διαταγὴν τοῦ Μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματοεργοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὡς καὶ τύψις τῆς συνειδήσεως τοῦ εὐσεβοῦς ἄρχοντος ἐμαλάκωσαν τὴν ὀργὴν καὶ ἔκαμψαν τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ²,

¹) Προστατεύεται ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους, εὐρίσκεται εἰς ὕψος 400 περίπου μέτρων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει κλίμα ξηρὸν καὶ ἐξόχως ὑγιεινόν.

²) Περί τῆς οἰκογενείας τῶν Λαγγουβάρδων ἀσφαλῶς θὰ εὐρίσκονται διαφωτιστικαὶ πληροφορίες εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἀρχεῖον τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ. Ὁ Στέφανος Ξανθοῦδης, εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ν. Πλάτωνος δημοσιευθέντα Ἀρχαιολογικὰ Σημειώματα (βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. Β', σελ. 528), ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν Τούρκων, ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Κακὸ Χωριὸ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης, μερικοὶ ἔφεραν τὸ ὄνομα Λαγγουβάρδοι. Προφανῶς μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτῆς εἶχον ἀσπασθῇ τὸν Μωαμεθανισμόν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ χειρόγραφα σημειώματα τοῦ ἱερομονάχου Τίτου Βαρελιτζάκι ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ προηγουμένου τῆς Μονῆς Ἀνθίμου Βασιλάκι, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει συγκεκριμένως, ὅτι μέχρι τοῦ 1892 ἔζη εἰς Ἀμουργέλλες τοῦρκος ὀνόματι Μουλὰ Χουσεῖν Λαγγουβάρδος καὶ εἰς τὸ Κακὸ Χωριὸ μιά θεία του γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα Λαγγουβάρδαινα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ρεθύμνης ὑπάρχουν καὶ σήμερον ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας τῶν Λαγγουβάρδων. Εἰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν — ὁ ἡρωϊκὸς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Πρέβελι Ἀγαθάγγελος Λαγγουβάρδος — κατὰ τὴν πρόσφατον Γερμανικὴν Κατοχὴν τῆς Κρήτης, φεύγων τὴν μανίαν τῶν κατακτητῶν, ἀπέθανεν εἰς τὸ Κάϊρον κατὰ τὸ 1944.

καὶ ὅχι μόνον ἐπέτρεψε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐδέχθη νὰ γίνῃ χορηγὸς ὅλων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς νέας μονῆς καὶ τοῦ δι' αὐτὴν ἀπαιτουμένου ζωτικῷ χώρῳ.

Ἡ φημολόγησις τοῦ περιστατικοῦ τούτου καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ Παΐσιου δὲν ἄργησαν νὰ προσελκύσουν καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων μονῶν μοναχοὺς, ἕκαστος τῶν ὁποίων μὲ ἰδικὰ του ἔξοδα ἔκτιζε τὸ κελλάκι του, πτωχικὸν καὶ ἀπέριτον, εἰς τὴν πρὸς Β. τοῦ ναοῦ ἐπικλινῇ ἔκτασιν. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν μέχρι σήμερον ἐμφάνισιν τῆς Μονῆς, πὺν εἶναι μᾶλλον ὄψις χωριοῦ παρὰ μοναστηρίου μὲ τὸν συνήθη βυζαντινὸν τύπον.

Ἐκ τοῦ σημαντικωτάτου γεγονότος τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἄρχοντος Λαγγουβάρδου εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς μονῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφη καθορίζεται σαφῶς, ὅχι βέβαια τὸ ἀκριβὲς ἔτος, ἀλλὰ πάντως ἡ ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεώς της. Καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη συμπίπτει μὲ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Ἑνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ, ὅτε καὶ τὸ φαινόμενον τῆς προσχωρήσεως πολλῶν Βενετῶν ἀρχόντων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδόξian παρουσιάζεται καὶ ἡ ἰδρυσις ὑπ' αὐτῶν ὀρθοδόξων μοναστηρίων παρατηρεῖται⁴.

⁴) Τὴν ὥραιαν μονὴν τῆς Ἀγ. Τριάδος εἰς τὸ Ἀκρωτήρι Χανίων, (ὅπου τώρα λειτουργεῖ ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Κρήτης καὶ πρὸ 50ετίας τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον) ἰδρυσαν κατὰ τὸ 1631 οἱ δύο ἀδελφοὶ Τζαγκαρόλαι Ἱερεμίας καὶ Λαυρέντιος, ἀναμφισβητήτως ἐξελληνισμένοι Ἑνετοὶ εὐγενεῖς. (Βλ. σχετικῶς ἐν «Χριστιανικῇ Κρήτῃ» τ. Α', σ. 1, Στεφ. Ξανθοῦδιδου, Ἑνετικά συμβόλαια ἐκ τῆς Ἑνετοκρατίας).

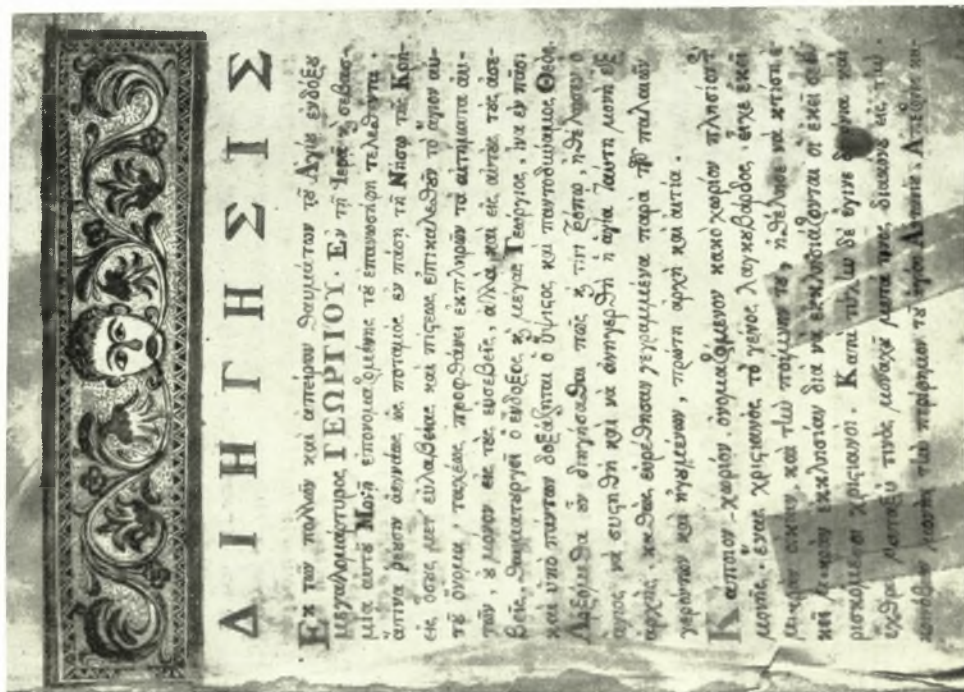
Ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 αἰῶνος παρατηρουμένη σχεδὸν ἀθρόα προσχώρησις εἰς τὸ Ὁρθόδοξον δόγμα πολλῶν Ἑνετῶν εὐγενῶν, ἰδίᾳ τῆς ὑπαίθρου, δὲν πρέπει, νομίζομεν, νὰ θεωρηθῇ ἄσχετος μὲ τὴν βεβαίαν, ὁσημέραι μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προβλεπομένην ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τῆς Κρήτης. Ἡ πρόβλεψις αὕτη τὴν μὲν ἐπίσημον Βενετίαν ὥθησεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἰσχυροτέρου κατὰ τὴν ἐποχὴν του (16-17ου αἰῶνος) φρουρίου τῆς Μεσογείου εἰς τὸν Χάνδακα τῆς Κρήτης, πολλοὺς δὲ τῶν εἰς αὐτὴν ἀπὸ αἰῶνων ἐγκατεστημένων ἐνετῶν φεουδαρχῶν ἔπεισε νὰ συνταυτίσουν τὴν τύχην των μὲ τὸν ἑλληνορθόδοξον πληθυσμὸν τῆς Νήσου, ὡς τὴν πιθανοτέραν δι' αὐτοὺς ἐλπίδα σωτηρίας. Τοῦ λasso ἄλλωστε αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν ἐν γένει νοοτροπίαν εἶχον ἤδη ἐγκολπωθῆ καὶ ἀφομοιώσει λόγῳ τοῦ μακραίωνος μετ' αὐτοῦ συγχρωτισμοῦ των. Ἐκ τῆς κινήσεως ταύτης ἐξηγεῖται ἡ μέχρι σήμερον ὑπαρξίς ἐν Κρήτῃ πλείστων ἀκραιφνῶς ἑλληνικῶν οικογενειῶν μὲ γνησίως ἐνετικά ἐπίθετα (Δάνδολοι, Μοάτσοι, Κορνάρου, Τζαγκαρόλαι κ.λ.π.). Ἀλλὰ καὶ ἡ προικοδότησις ὀρθοδόξων Μονῶν, ὡς ἡ τοῦ Ἀπανωσήφη, τῆς Ἀγ. Τριάδος καὶ ἄλλων, κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἰδρυθεισῶν, μὲ τεραστίας συνεχομένης περιουσιακᾶς ἐκτάσεις, μόνον διὰ τοῦ ὧς ἄνω γεγονότος γίνεται νοητή.

Εἰκ. 1. — Γενικὴ ἄποψις τῆς Μονῆς.

Εἰκ. 2. — Ἡ πρόσοψις τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς Μονῆς. Διακρίνονται πρὸς τὰ ἀριστερά: α) εἰς τὸ δάπεδον τὸ ἄνοιγμα τῆς πηγῆς τοῦ ἁγιάσματος. β) ἡ κλίμαξ ἀνόδου πρὸς τὰ κελλιά τῶν μοναχῶν. γ) ἡ θέσις τοῦ τάφου τοῦ Μ. Μηλιαρᾶ ὑπὸ τὸν θόλον (βλ. σ 49). Μερικοὶ ἐκ τῶν σημερινῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κρήτης, Εὐγενίου, ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς, πρὸ τῆς ἀριστερᾶς πύλης.

Εἰκ. 1. — 'Η πρώτη σελὶς τοῦ χειρογράφου κώδικος τῆς «Διηγ-
σεως» (βλ. σ. 31).

Εἰκ. 2. — 'Εκ τοῦ χειρογράφου κώδικος τῆς «'Ακολουθίας» ἡ μι-
κρογραφία τοῦ 'Αγ. Γεωργίου καὶ κάτωθεν αὐτῆς ἡ αἰτία καὶ ὁ
προορισμὸς τοῦ χειρογράφου (βλ. σ. 69).

β) Δεύτερον σπουδαῖον στοιχεῖον διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐποχῆς τῆς ιδρύσεως τῆς Μονῆς εἶναι ὁ τάφος τοῦ Μιχαὴλ Μηλιαρᾶ καὶ ἡ ἐπ’ αὐτοῦ ἐπιγραφή ἐπὶ πλακὸς μετὰ τὸ ὄνομα Μ. ΜΗΛΙΑΡΑΣ εἰς τὸ ἄνω μέρος, γλάστραν μετὰ ἀνθύλιον (πιθανῶς βασιλικὸν) εἰς τὸ μέσον καὶ τὴν χρονολογίαν 1614 κάτωθεν.

Ὁ τάφος οὗτος, ἡμίχωστος τώρα, εὑρίσκεται εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μονῆς, παρὰ τὴν κλίμακα, ἡ ὁποία, ἔξω ἀπὸ τὴν Β.Δ. γωνίαν τοῦ ναοῦ, ὁδηγεῖ πρὸς τὰ κελλιὰ τῶν μοναχῶν, παραπλεύρως καὶ ἄνωθεν τῆς πηγῆς τοῦ ἁγιάσματος. Τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ἐνθυμῶνται καλῶς οἱ παλαιότεροι ἐκ τῶν ζώντων μοναχῶν τῆς Μονῆς, περιγράφει λεπτομερῶς, εἰς τὰ χειρόγραφα σημειώματά του περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς, ὁ Ἱερομόναχος Τίτος Βαρελτζάκης, μετὰ τὴν πρόσθετον πληροφορίαν, ὅτι ἡ ἐπιτύμβιος αὕτη πλάξ ἐξηφανίσθη ἀπὸ τοῦ 1926, ὅτε κατεσκευάσθη ἡ ὡς ἄνω κλίμαξ. Προφανῶς τότε ἐξ ἀπροσεξίας ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὄλικὸν καὶ κατεχώσθη κάπου.

Ὁ περὶ οὗ πρόκειται Μηλιαρᾶς εἶναι ἀσφαλῶς ὁ εἰς τὸ πρῶτον θαῦμα τῆς «Διηγήσεως» ἀναφερόμενος κτηνοτρόφος ἀπὸ τὴν Ἑμπαρον, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει τὸ γνωστὸν χωρίον Μηλιαράδω(ν). Οὗτος, κατόπιν τοῦ ἐν λόγῳ θαύματος, προσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου του, ὅχι πιθανῶς ὡς μοναχός, ἀλλ’ ὡς ἕνας εὐσεβὴς χριστιανός, ἀφωσιωμένος εἰς αὐτὴν καὶ σπουδαῖος ὑποστηρικτὴς της.

Τὰ κατὰ τὸ θαῦμα ἡ ἐν τῇ Μονῇ σωζομένη παρὰδοσις ἀναφέρει κάπως διαφορετικὰ, εἰς τινὰς λεπτομερείας του, ἀπὸ τὴν «Διήγησιν» καὶ διὰ τοῦτο δὲν νομίζομεν περιττὸν νὰ τὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα :

Ὁ Μηλιαρᾶς, συνεπείᾳ ἀσθενείας τινὸς τοῦ ποιμνίου του, ἔταξεν εἰς τὸν Ἁγ. Γεώργιον Ἀπανωσήφην τρεῖς προσταρότραγους. Ὅταν ὁμως ἔπρεπε νὰ φέρῃ εἰς τὴν χάριν του — κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εὐρυτῆς του — τὸ τάξιμο, ὁ υἱὸς του παρετήρησεν, ὅτι, ἂν ἐδίδοντο οἱ τρεῖς προσταρότραγοι, τὸ ποίμνιον θὰ ἔμενεν ἀκέφαλον καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὸν πατέρα του νὰ φέρουν εἰς τὸν Ἅγιον δέκα ἄλλους τράγους. Ὁπερ καὶ ἐγένετο.

Τὸ ἑσπέρας ὁμως τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Μηλιαρᾶς, διανυκτερεύων ἐν τῇ Μονῇ καὶ δὴ εἰς τὴν «μεριάν» — ἐκεῖ ὅπου τώρα ὁ μεγάλος πλάτανος τῆς αὐλῆς — ἀντελήφθη νὰ ἡχοῦν τὰ λέρια τῶν προσταρότραγων τοῦ ποιμνίου του. Εἶπε τότε εἰς τὸν υἱόν του :

— Χωρὶς ἄλλο κλέφτες βοῶντες εὐκαιρία μετὰ τὴν ἀπουσία μας ἀπὸ τὸ χωριὸν καὶ μᾶς ἔκλεψαν ὅλο τὸ κουράδι. Ἄς κρυφτοῦμε νὰ τσι γνωρίσωμε.

Κατάπληκτοι ὁμως παρετήρησαν μετ’ ὀλίγον, ὅτι τὸ κοπάδι, χωρὶς

νά οδηγῆται ἀπὸ κανένα, ἐσταμάτησεν ὑπερθεὶς τῆς Μονῆς, κάτω ἀπὸ μιὰ μεγάλη χαρουπιὰ.

Ὁ Μηλιαρᾶς, πρὸ τοῦ θαύματος αὐτοῦ, παίρνει τὴν ἀπόφασιν νὰ μείνῃ στὴν Μονὴν μ' ὅλο του τὸ κοπάδι. Τὸν ἀπασχολεῖ μόνον ἡ σκέψις, ποῦ θὰ τὸ ποτίξῃ. Καὶ ἡ σκέψις αὕτῃ παίρνει τὴ μορφὴν προσευχῆς πρὸς τὸν Ἅγιον :

— Ἀγιέ μου, σὺ πού 'φερεις ἐδῶ τὸ κουράδι μου, μπορεῖς νὰ μοῦ φανερώσῃς καὶ νερὸ νὰ τὸ ποτίζω, νὰ παίρῃ κι' ὁ κόσμος, νὰ μὴ βασανίζεται νὰ τὸ κουβαλῇ ἀπὸ τὸ καρβοῦσι. (Σ. σ. πηγὴ περὶ τὸ 1 1/2 χιλιομ. Δ. τῆς Μονῆς).

Ἐκεῖνην ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἓνας μεγάλος βόλακας (μεγάλῃ πέτρα) ἀπὸ τὴ χαρουπιὰ, ποῦ ἦταν σταματημένα τὰ ζῶα, ἐκύλισε κι' ἐσταμάτησε στὸ μέρος ὅπου εἶναι τὸ ἅγισμα τῆς Μονῆς.

Ἡ σύμπτωσης τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κατρακυλίσματος τοῦ βράχου δὲν ἄφηκαν καμμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Μηλιαρᾶ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ διοσημείας, ὅτι ὑπάρχει νερὸ ἐκεῖ ὅπου ἐσταμάτησεν ἡ πέτρα. Ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνεζητήθη τὸ νερὸ καὶ ἀνευρέθη πρᾶγματι.

Δεδομένου τώρα, ὅτι ὁ Μηλιαρᾶς ἐτάφη κατὰ τὸ 1614 εἰς τὸν Ἀπανωσήφη καὶ ὅτι ἀσφαλῶς συνδέεται μὲ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ὑπὸ τοῦ Παΐσιου καὶ τοῦ Λαγγουβάρδου συσταθείσης Μονῆς, δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, ὅτι ἡ ἱδρυσὶς αὐτῆς πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ὄχι πολὺ ἐνωρίτερον τοῦ 1600, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀργότερον.

γ) Ὁ ἱερομόναχος Τίτος⁵ ἀναφέρει καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν, μὲ τὸ ἐξῆς περιεχόμενον :

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
†
ΔΚ. ΑΧΪΘ
ΟCΤΒ ■ Κ ■ Α ■

καὶ παρατηρεῖ — σύμφωνα πάντοτε καὶ πρὸς τὴν ζῶσαν παράδοσιν τῆς Μονῆς — ὅτι αὕτῃ ἀνήκει εἰς τὸν Ἀθανάσιον Λαγγουβάρδον, ἀδελφὸν τῆς Μονῆς καὶ ἐκ τῶν σπουδαιότερων δωρητῶν αὐτῆς. Ἐν συνεχείᾳ σημειώνει, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εὑρέθη εἰς τὴν γέφυραν, παρὰ τὸ ἄλω· νι τῆς Μονῆς, καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ πατητήρι τοῦ μονιχοῦ Συμεὼν ΒΔ. τῆς Μονῆς, ὅπου τὴν ἐνετείχισεν ὁ κατὰ τὸ 1896 φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἱερομόναχος Ἀρσένιος Ψωμαδάκης ἐκ Τυμπακίου⁶. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἶδομεν καὶ ἡμεῖς.

⁵) Ἐνθ' ἀνωτέρω.

⁶) Ὁ ἴδιος ἱερομόναχος Τίτος ἀναφέρει ὅτι καὶ μία ἄλλη ἐπιγραφὴ «εὐρί-

ΜΙΑ ΑΣΤΗΡΙΚΤΟΣ ΓΝΩΜΗ

Ὁ καθηγητὴς κ. Ἄρ. Βουρλάκης, γράφων περὶ τῆς μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Βραχασώτῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Νεαπόλεως («Δρῆρος» 1952, ἀριθ. φ. 12 - 22) ἀναφέρει κάπου ἀορίστως, ὅτι «ἡ μονὴ τῶν Ξερῶν Ξύλων, κατὰ τινὰς δὲ καὶ τοῦ Ἀπανωσήφῃ, ἀπετέλουν μετόχια τοῦ Ἀγ. Γεωργίου Βραχασώτῃ».

Ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνοι εἰς τὴν γνώμην τῶν ὁποίων ἀναφέρεται ὁ κ. Βουρλάκης δὲν σημειώνει. Ὑποθέτομεν ὡς ἐκ τούτου, ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ ἀπλῆς σκέψεως, ἀκουσμένης ἴσως εἰς τὸ Βραχάσι καὶ ὀφειλομένης εἰς τοπικὴν φιλοτιμίαν νὰ ἐξαρθῇ ἡ σπουδαιότης τῆς μονῆς Βραχασώτῃ.

Πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ὡς ἄνω ἀδεσπότητος γνώμης ὁ κ. Βουρλάκης ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Δασκαλογιάννη¹ ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἀγ. Γεωργίου Βραχασώτῃ Γαβριήλ, πὺν εἶχε σκοτώσει εἰς τὴν μονὴν τοῦ δύο Τούρκους σουβαρῆδες, διότι εἶχαν βιάσει τὴν ἀδελφὴν του, ἐξωμολογήθη τὸ μυστικὸν εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ Ἀπανωσήφῃ. Οὗτος ὁμως, πιεσθεὶς ὑπὸ τοῦ πασᾶ τοῦ Ἡρακλείου, μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὴν μονὴν του, τοῦ τὸ ἀπεκάλυψε,

Συνεπεία τῆς ἀκριτομυθίας ταύτης, κατὰ τὴν παράδοσιν, λέγει ὁ κ. Βουρλάκης, ἀπηγγονίσθη ὁ Γαβριήλ, διελύθη ἡ μονὴ του καὶ ἐδημεύθη ἡ περιουσία της, πλὴν τοῦ μετοχίου τῶν Ξερῶν Ξύλων, διὰ τὸ ὅποιον οἱ μοναχοὶ εἶπον, ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφῃ.

Ἀλλὰ τὸ ὅλον ἐπεισόδιον θὰ ἡδύνατο νὰ στηρίξη — μὲ περισσοτέρας μάλιστα, νομίζομεν, πιθανότητας — τὴν ἀντίθετον ἁποψιν. Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει οὐδαμοῦ, καθόσον γνωρίζομεν, ἀναφέρεται, ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφῃ ἀπετέλεσέ ποτε παρὰρτημα οἰασδήποτε ἄλλης μονῆς.

σκεται εἰς τὸ κελλὶ τοῦ ἄλλοτε ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Γρηγορίου». Ἡ πλάκα ὁμως αὐτὴ μὲ ἔτος ΑΧΨΑ (1691) καὶ τὰ γράμματα Ι Χ. ΝΙΚΑ γύρω ἀπὸ σταυρὸν μὲ περυγία ἐντὸς κύκλου, μετεφέρθη, ὡς βεβαιοῦται ὑπὸ τῶν γεροντοτέρων μοναχῶν, ἀπὸ τὴν μονὴν τῆς Ἀγ. Θεοτόκου παρὰ τὸ Βενεράτο καὶ ἐνετειχίσθη κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐν λόγῳ κελλίου, τὸ ὅποιον μεταγενεστέρως ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Γρηγορίου. Οὗτος πρὸ τοῦ νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος ἦτο ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφῃ. Ἐχειροτονήθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1855 καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1877 (Περὶ αὐτοῦ βλ. Ἐπετηρίδα Ἐταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν τ. 3, σ. 137 καὶ «Κρητικὰ Χρονικά» τ. Γ', σ. 315—ἐνθα ἐσφαλμένως ἀναγράφεται ὡς Ἰερόθεος—καὶ σ. 328 περὶ τοῦ θανάτου του).

¹) Κατὰ λάθος ἀναγράφεται τὸ ἔτος 1750 ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ 1770.

Ο ΤΥΠΟΣ, Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ὑπὸ τίνα τύπον ἐλειτούργησεν ἅμα τῇ ἰδρύσει της ἡ Μονῆ δὲν ἀναγράφεται οὔτε εἰς τὴν «Διήγησιν» οὔτε εἰς ἄλλην τινὰ πηγὴν. Ἐκ τῆς πληροφορίας, ὅμως τῆς ζώσης παραδόσεως*, ὅτι «κάθε καλόγηρος ἔκτιζε τὸ φτωχικὸ κελλάκι του» δύναται νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἰδιοῤυθμον σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Μονὴν μέχρι σήμερον, ἐφημεύσθη ἐξ ἀρχῆς.

Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Μονὴ ἠρίθμει περὶ τοὺς 8 - 9 μοναχοὺς*.

Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ θεωρηθῇ βέβαιον εἶναι, ὅτι, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐπροικίσθη μὲ μεγάλην ἀκίνητον περιουσίαν καὶ ἀπὸ τὸν συνιδρυτὴν αὐτῆς Λαγγουβάρδον καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν ἐκ τῶν ἀμέσων ἀπογόνων του, ἀδελφὸν δὲ τῆς Μονῆς, Ἀθανάσιον Λαγγουβάρδον, ἀποθανόντα κατὰ τὸ 1699.

Ἡ προσωπικὴ γοητεία καὶ δραστηριότης τοῦ πρώτου ἰδρυτοῦ καὶ ἡγουμενοῦ τῆς Μονῆς ταύτης Παΐσιου, ὁ ἐκ πρώτης ἀρχῆς σύνδεσμος αὐτῆς μὲ τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀρχόντων Λαγγουβάρδων, ἴσως δὲ καὶ ἡ πρόβλεψις περὶ βεβαίας ἐπικρατήσεως τῶν Τούρκων ἐν Κρήτῃ, ἐπεισαν τὸν Ἀθανάσιον Λαγγουβάρδον, πιθανώτατα πρὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Χάνδακος, νὰ γίνῃ μοναχὸς εἰς τὸν Ἀπανωσήφη καὶ νὰ ἀφιερῶσιν εἰς αὐτὴν ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ φέουδον τῆς οἰκογενείας του.

Δὲν θὰ ἦτο ἴσως δυνατόν νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως ἡ τεραστία συνεχόμενῃ περιουσία τῆς Μονῆς, ἡ ὁποία περιλαμβάνει, ἔκτος τῆς περιοχῆς τῶν Λιβαδίων καὶ τὰ μετόχια Ρημάμπελα καὶ Ἁγιον Ἀντωνιον¹⁰, ἐκτεινομένη μέχρι τῶν Τριῶν Ποταμῶν, Ν. τοῦ χωρίου Χα-

*) Βλ. συνομιλίαν Ἑμμ. Ι. Σπυριδάκι μὲ τὸν Ἀρχιμ. Ἀνθιμον Βασιλάκιν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθέρα Σκέψις» τῆς 12 Ἰουλίου 1930.

*) Ἐνθ' ἀνωτέρω.

¹⁰) Εἰς ἀπόστασιν 2 περίπου χιλιομέτρων ΒΔ. τῆς Μονῆς εὐρίσκεται τὸ δίκωχον ἐκκλησίδιον τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου (παρὰ τὸ ὁποῖον τὸ σημερινὸν μνῆμα αὐτῆς). Σήμερον σώζεται μόνον τὸ ἐν κλίτος αὐτοῦ μὲ τοιχογραφίας τοῦ 14ου αἰῶνος, ἀρίστης τέχνης. Εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ναΐσκου διακρίνονται δύο μυροφόροι ἑντρομοὶ πρὸ τοῦ κενοῦ μνημείου. Εἶναι καταπληκτικὴ ἡ ἔκφρασις τοῦ τρόμου εἰς τὰ πρόσωπά των. Τὴν θέσιν τῆς Πλατυτέρας εἰς τὸ ἱερόν καταλαμβάνει ὁ Παντοκράτωρ. Μεγάλῃ ἐπὶ ξύλῳ εἰκὼν (φορητὴ) δεξιὰ εἰς τὸ εἰκονοστάσιον φέρει τὸν Χριστὸν καὶ ἐκατέρωθεν τὸν Ἀγ. Ἰωάννην τὸν Θεολόγον καὶ τὸν Ἀγ. Ἀντώνιον. Τὰ χρώματα ἔχουν ἀποτριβῇ καὶ φαίνεται τὸ σχέδιον τοῦ ζωγράφου μὲ κάρβουνο. Πρέπει νὰ μεταφερθῇ καὶ νὰ προφυλαχθῇ προτοῦ νὰ καταστραφῇ ἐντελῶς. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναΐσκου διακρίνονται πολλὰ ἐντοιχία χαράγματα (grafitti) ἐνετικά μὲ χρονολογίας τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος. Εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν ἀναγινώσκομεν: Hic fuit Petro Pascalis D. N.

ράκι. Ἡ ἑκτασίς αὐτὴ συμπίπτει περίπου μὲ τὸ φρέουδον τῶν Λαγγουβάργων.

Ὅσον δραστηριὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἡγουμένου Παΐσιου καὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων αὐτοῦ, ὥς καὶ ἡ ἔνεκα τῶν θαυμάτων τοῦ πάτρωνος τῆς Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου ἀφοσίωσις τῶν κατοίκων τῆς γειτονικῆς περιοχῆς, ἡ ὑπὸ τούτων — κατὰ τὸ πλεῖστον πτωχῶν δουλοπαροίκων — ἀφιέρωσις τόσον ἐκτεταμένης, συνεχοῦς δέ, περιοσίαις ἀποκλείεται. Ὅπως ἀποκλείεται καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ Μονὴ ἤδη κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς βήματα ἦτο εἰς θέσιν νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀγορὰν τόσον μεγάλης ἐκτάσεως περὶ αὐτήν.

Τὰ πρὸς τὴν Μονὴν ἀφιερώματα τῶν πρώτων ἰδίως χρόνων τῆς λειτουργίας της ἦσαν ἐκτὸς τῶν ἀκινήτων καὶ ζῶα¹¹ καὶ χρυσᾶ ἢ ἀργυρὰ ἀναθήματα εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου¹², ἀλλὰ καὶ ἀγοραὶ¹³ κτημάτων ὑπὸ τῆς Μονῆς σημειοῦνται καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὅπως καὶ βραδύτερον.

Ὁ μεγαλύτερος πάντως ἐκ τῶν δωρητῶν τῆς Μονῆς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὁ Ἀθανάσιος Λαγγουβύργος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἱερομόναχος Τίτος εἰς τὰ σημειώματά του ἀναγράφει καὶ τὸ κάτωθι, σχετικὰ μὲ τὴν ὀνομασίαν τῆς Μονῆς:

«Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἱστορίας... ὁ ἐν λόγῳ ἱππότης διειτρήει δύο μῖτα. Τὸ ἐν εἰς τὸ χωρίον Χαράκι (Ν. τῆς Μονῆς περὶ τὰ 2 χιλιό-

Marco A Di XI MCCCCXXII. (Βλ. Στ. Ξανθουδίδου, Ἀρχαιολ. Σημειώματα «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Β', σ. 537).

¹¹) «Ἐπειδὴ ἡ χάρις τοῦ Ἀγ. Γεωργίου μὲ θεραπείας ἀσθενῶν ἔγινε ξακουστὴ καὶ δι' αὐτὰ τὰ ζῶα, ὁ τόπος ἔγινε προσκύνημα καὶ πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ Τοῦρκοι, προσεκόμιζον πολλὰ ἀφιερώματα. Τὸ πρῶτον ἀρσενικὸ ἀρνὶ τοῦ κωπαδιοῦ των ἐσαμῶνετο τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, εἰς τὴν μονὴν τοῦ ὁποίου τὸ ἐπήγαιναν σὰν ἐμεγάλωνε». Βλ. ἐφημερίδα «Ἐλευθέρα Σκέψις» 12 Ἰουλίου 1930.

¹²) Βλέπε εἰς τὴν «Διήγησιν» τὰ θαύματα.

¹³) Ἴδου ἐπίσημον ἔγγραφον τοιαύτης ἀγορᾶς: «Ὁ Μοναχὸς Μπεσέ, υἱὸς Ἀβδουλλάχ, κάτοικος χωρίου Ἀλάγνι, ἐπαρχίας Ριζόν, πωλεῖ ἀντὶ 20 ἀολανίων χροσίων εἰς τὸν ἐκ τῶν κληρικῶν τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονοφασιόου κειμένης Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Διονύσιον, υἱὸν Γιάννη, ὃ ἰσόγεια θαμάτια, κείμενα ἐν τῷ χωρίῳ Ἀλάγνι, συνορυσόμενα... μεθ' ἐνὸς κήπου, περιλαμβάνοντος ὁπωροφόρα καὶ μὴ δένδρα καὶ δύο αὐλῶν μὲ μίαν κληματαριὰν καὶ ἐν μωρεόδενδρον... ἔτος 1696». Βλ. ἀριθ. μεταφρ. 1457, Κωδ. 11, σ. 118.

Ἴδου καὶ ἀφιερωτήριον τοιοῦτον: «Ὁ Ἀντώνιος παπᾶ Γεωργίου ἐκ Καρλῆ Καστέλλι ἀφιερῶ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον Ἀπανωσήφην μίαν ἄμπελον δύο στρεμμάτων, ἕνα ἀγρὸν πέντε μουζουρίων, ἕτερον ἀγρὸν τριῶν μουζουρίων, τὴν οἰκίαν του, ἕνα ὄνον, ἕνα ἡμίονον καὶ εἴκοσι πρόβατα». Βλ. ἀριθ. μεταφρ. 1279, τ. 3, σ. 650, ἔτος 1694.

μετρα) όπου είχε βοσκόν *ονομαζόμενον Σήφην*, και τὸ ἔτερον εἰς τὸ μέγρος όπου τώρα ἡ Μονή, με βοσκόν ἐπίσης Σήφην καλούμενον». Πρὸς διάκρισιν ὁ τελευταῖος ἐλέγετο συνήθως Ἀπάνω Σήφης, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐλέγετο Κάτω Σήφης. Ἐντεῦθεν ἐπεκράτησεν ἡ προσωνυμία: Ἅγιος Γεώργιος τοῦ Ἀπανωσήφη. Σημειωτέον ὅτι καὶ εἰς τὸ Χαράκι¹⁴ όπου ὁ Κάτω Σήφης, ὑπῆρχεν ἐπίσης ἐκκλησιάκι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου.

Ἄλλας μεγάλας δωρεάς πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφη ὁ Ἱερομόναχος Τίτος ἀναφέρει:

α) Τὸ μετόχι Λαζαρέττο εἰς τοῦ Μουσούρου τὶς Κορφές¹⁵ καὶ συμπεραίνει, με βάσιν πάντοτε τὴν ἐν τῇ Μονῇ σωζομένην παράδοσιν, ὅτι τὸ μετόχιον τοῦτο (καὶ ἄλλα συνεχόμενα πιθανῶς κτήματα) ἐδωρήθησαν εἰς τὴν Μονὴν ἀπὸ τὸν ἐν λόγῳ Μουσούρον τῆς γνωστῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας.

β) Τὸ μετόχιον Μερθιώτης, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν δυτικὴν ρίζαν τῆς Ρόκκας¹⁶ ἔφθανε μέχρι τοῦ μύλου Ἀστρατήγου. Ἀνωθεν τοῦ μετοχίου εἶναι μικρὰ κορυφή, ὀνομαζομένη: τοῦ Μαρίνου ἡ Κορφή. Πι.

¹⁴) Πρβλ. Στεφ. Ξανθουδίδου Ἀρχαιολογικά Σημειώματα (ὑπὸ Ν. Πλάτωνος δημοσιευθέντα) «Κρητικά Χρονικά», τ. Β', σ. 528. Χαράκι ὀνομάσθη ἡ οποθεσία τοῦ Κάτω Σήφη, ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἐκεῖ ριζιμιὰς μέγας βράχος.

¹⁵) «Τοῦ Μουσούρου οἱ κορφές» εἶναι τοποθεσία παρὰ τὸ σημερινὸν μικρὸν χωρίον Παρθένι καὶ πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ. Ἡ ὀνομασία τοῦ περιτὶς «κορφές» αὐτὲς μετοχίου ἀποδεικνύει, ὅτι κατὰ τὴν ἐνετοκρατίαν θὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀπομονωτήριον τῶν ἐκ λοιμικῆς τινος νόσου προσβαλλομένων (χολέρας, πανώλους κτλ.) καὶ τὸ π ο ς τ α φ ῆ ς α ὕ τ ῶ ν. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται, νομίζομεν, τὸ γεγονὸς ὅτι πολλαὶ τοποθεσίαι καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Κρήτης καὶ εἰς τὰ παράλια (ὅπως π. χ. εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς νηίδος Σούδας παραλίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου, όπου ὑπάρχει ναῖσκος τῆς Παναγίας στὸ Λαζαρέττο) φέρουν ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν ὀνομασίαν Λαζαρέττο.

Ἐδῶ εἰς τὸ Ἡράκλειον τοιοῦτον λοιμοκαθαρτήριο ὑπῆρχεν ἀρχικῶς ἔξωθεν τῆς πύλης τοῦ Παντοκράτορος (Χανίων Πόρτας). Τοῦτο κατὰ τὸ 1456 μετεφέρθη εἰς τὸ Α. τῆς πόλεως ἀκρωτήριο Μαντράκι, όπου ἄλλοτε ἡ οἰκία Νιργιανάκη. (Βλ. σχετικῶς Gerola, τ. 3, σελ. 79).

¹⁶) Εἶναι ὁ ἀπόκρημνος λόφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Νικηφόρος Φωκάς, μετὰ τὴν ἀνάκτισιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς Ἀραβυς κατὰ τὸ 961, ἔκτισε τὸ γνωστὸν φρούριον Τέμενος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομα ἢ ἐπαρχία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ τὸ Ἡράκλειον. Οἱ τοῦρκοι τὸ ὀνόμασαν Κανλῆ - Καστέλλι (αἱματηρὸν φρούριον) διότι μόνον κατόπιν μεγάλων αἱματηρῶν θυσιῶν κατώρθωσαν νὰ τὸ κυριεύσουν.

Τὸ ἐπὶ τῶν ΒΔ. βάσεων τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοῦ φρουρίου μετὰ τὸ ὥς ἄνω ὄνομα γνωστὸν χωρίον μετονομάζεται, λέγουν, Προφήτης Ἡλίας. Κακῶς. Ἐπρεπε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ παλαιὸν του, τὸ τόσον ὠραῖον καὶ ἱστορικὸν ὄνομα, Τέμενος.

θανώτατα καὶ ὁ ἐν λόγῳ Μαρίνος ἦτο Ἐνετὸς ἱππότης ἑξελληνισθεὶς, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε τὸ μετόχιόν του εἰς τὴν Μονήν.

γ) Τὸ μετόχιον τοῦ Καπέλλα. Καὶ ὁ Καπέλλας, προφανῶς Ἐνετὸς εὐγενής, ἐξουσίαζεν ἐκτάσεις ἀπὸ τὸν δμώνυμο Σπήλιο πρὸς τὸ Ρουκάνι, Γαλένι καὶ Καλοῦ καὶ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἀπανωσήφην καὶ τὸ σημερινὸν μετόχι Καπέλλα καὶ τὸν Ἀστράτηγον, διὰ τὸν ὁποῖον θὰ γίνῃ κατωτέρω εὐρύτερος λόγος.

δ) Ὑπάρχει καὶ ἄλλη δωρεὰ σημαντική: Τοῦ Μουσταφᾶ μπέη τὸ μετόχι, Ν. τοῦ Βαθυπέτρου πρὸς τὸ βάθος τῆς ρεματιᾶς. Ἀλλ' αὐτὸ ἡγοράσθη καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Μονήν ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Γρηγορίου, ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς.

Τὰ ἀνωτέρω σημειώνει — ὀρθῶς νομίζομεν — ὁ Ἱερομόναχος Τίτος, διὰ τὰ ἐξηγήσῃ κατὰ τὰς παραδόσεις πάντοτε τῆς Μονῆς; τὴν σύμπληξιν τόσον ἐκτεταμένης συνεχοῦς περιουσίας περὶ αὐτήν.

Ο ΑΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Τὸ μετόχιον τοῦτο τῆς μονῆς Ἀπανωσήφης εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου χιλιομέτρων ΒΔ. αὐτῆς, ἐντὸς ἀγκάλης σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ ἐκατέρωθεν καὶ πρὸς Ν. ὑψουμένου βουνοῦ Μονοδένδρι. Δύο πηγαὶ θαυμασίου ποσίμου ὕδατος χρησιμοποιοῦνται σήμερον ἀπὸ τὴν ἐκεῖ ἐγκατεστημένην οἰκογένειαν ἐνοικιαστῶν βοσκῶν καὶ διὰ τὸ πότισμα κήπων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἔχει καὶ ἀρκετὰ δένδρα ἑσπεριδοειδῶν.

Διακρίνονται δύο συγκροτήματα ἑρειπίων: Τὸ ἐξωτερικόν, ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ πρὸς Ρουκάνι εἰς τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀγκάλης, καὶ τὸ ἄλλο, ὀλίγον νοτιώτερον καὶ βαθύτερον, ἀνάμεσ' ἀπὸ δάσος ἑλαιῶν, δρυῶν καὶ ὀπωροφόρων δένδρων.

Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν συγκροτημάτων δεσπόζει μικρὰ ἐκκλησία, εἰς τὸ κέντρον τετραγώνου ἀντῆς, εἰς μίαν τῶν πλευρῶν τῆς ὁποίας διατηροῦνται ἀκόμη κατοικήσιμα δύο - τρία ἰσόγεια σπίτια, ἐνῶ τὰ εἰς τὰς ἄλλας πλευρὰς ἔχουν ἑρειπωθῇ πρὸ πολλοῦ. Δὲν δυσκολεύεται ὁ ἐπισκέπτης νὰ διακρίνῃ ἀμέσως εἰς τὸ ὅλον συγκρότημα τὸν κλασικὸν τύπον βυζαντινοῦ μοναστηρίου, ἀνεγερθέντος καὶ τούτου ἐπὶ τῶν ἑρειπίων παλαιότερου, ἴσως εἰδωλολατρικοῦ ἱεροῦ, ὧς μαρτυροῦν τμήματα κινῶν ἐδῶ κι' ἐκεῖ διακρινόμενα.

Διὰ τὴν ἐκκλησίαν ὁ Στ. Ξανθουδίδης εἰς τὰ Ἀρχαιολογικά του Σημειώματα¹⁾ ἀναφέρει ὅτι εἶναι «ἀνακαινισμένη (φαίνονται εἰς τὰ θεμέλια τὰ ἔχνη τῆς παλαιότερας) καὶ διατηρεῖ λείψανα τοιχογραφιῶν

¹⁾ Βλ. «Κρητικά Χρονικά», τ. Β', σ. 537.

τοῦ 14 - 15 αἰῶνος». Τὸ γεγονός τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἐνταῦθα ὑπαρξιν μονῆς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, πολὺ πρὸ τοῦ 14 αἰῶνος. Πιθανώτατα εἶχεν ἰδρυθῆ κατὰ τὸν 10 ἢ 11 αἰῶνα, μετὰ τὴν ὑπὸ Νικηφόρου Φωκά ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦς Σαρακηνοῦς Ἀραβας.

Τὸ δεύτερον συγκρότημα ἐρειπίων, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὑπὸ τοῦ βουνοῦ Μονοδένδρι σχηματιζομένης ἀγκάλης, ἀνήκει εἰς χωρίον ἀπὸ αἰῶνων ἐγκαταλειφθέν. Τοῦτο εἶναι προφανῶς τὸ ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀναφερόμενον καὶ εἰς παλαιὰ ἔγγραφα τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἑρα κλείου ὀνομαζόμενον Ἀ γ α λ α ν τ έ ς. Ἡ ἰδία παράδοσις διασώζει, ὡς πρὸς μὲν τὸν πληθυσμὸν του, ὅτι εἶχεν ἐξήκοντα κορασίδας, ὡς πρὸς δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἐρημώσεώς του, λοιμὸν πανώλους, ἀπὸ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν, «ἄφηναν τὰ κλειδιά στὶς πόρτες».

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς τελευταίας αὐτῆς λεπτομερείας ἔρχεται σπουδαία ἱστορικὴ πλέον πληροφορία, τὴν ὁποίαν ἀρνούμεθα ἐμμέσως ἀπὸ παρακλητικὸν κανόνα εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Ἀπανωσήφη, ἀνέκδοτον καὶ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. Δὲν πρόκειται δηλ. περὶ τοῦ παρακλητικοῦ κανόνος, τοῦ περιεχομένου εἰς τὴν «Διήγησιν» ἀλλὰ περὶ ἄλλου, εἰδικῶς διὰ τὸν Ἀπανωσήφη ποιηθέντος. Περιέχεται εἰς μικρὰν χειρόγραφον φυλλάδα, χρησιμοποιουμένην διὰ λειτουργικοὺς σκοποὺς εἰς τὴν Μονὴν καὶ ὀφειλομένην κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ἴδιον τὸν καλλιγράφον τῆς «Διηγέσεως»—τὸν Ἱεροδιάκονον Ἰάκωβον

Ὁ μικρὸς αὐτὸς χαρτῶς κῶδιξ ἀποτελεῖται ἀπὸ 38 σελίδας, ἐκ τῶν ὁποίων 9, περὶ τὸ μέσον εὗρισκομένης, καταλαμβάνει ὁ ἐν λόγῳ Κανὼν. Πρὸ αὐτοῦ εἶναι γραμμένα τὰ ἴδια Στιχηρὰ Προσόμοια, καὶ ὁ κανὼν, (ἐλλιπὴς ὅμως ἐδῶ) ποὺ περιέχονται καὶ εἰς τὴν «Διήγησιν». Μετὰ δὲ αὐτὸν ὑπάρχουν δύο εὐχαὶ κατανυκτικαὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον, εἰς πρόσθετα φύλλα καὶ εἰς ἄλλην γραφίδα ὀφειλόμεναι. Εἰς τὸ τέλος προστίθενται, πάλιν διὰ χειρὸς τοῦ Ἰακώβου, τὰ Μακαριστάρια τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, τὰ ἀντὶ Κοινωνικοῦ ψαλλόμενα, τὰ περιεχόμενα καὶ εἰς τὴν Διήγησιν. Τὰ ἀπὸ χαρτόνι καλύμματα τοῦ κώδικος τούτου εἶναι ἐφθαρμένα ἐκ τῆς χρήσεως.

Ὁ περὶ οὗ ἐνταῦθα λόγος ἀνέκδοτος Παρακλητικὸς Κανὼν εἶναι συντεθειμένος κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Μεγάλου Παρακλητικοῦ κανόνος εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον (Πολλοῖς συνεχόμενος πειρασμοῖς...) καὶ ἀναφέρει εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ᾠδὰς καὶ τὰ ἄσματα βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ταυτόχρονον λοιμικὴν νόσον, συγκεκριμένως τὴν πανώλην, ὡς καὶ ἀνομβρίαν καὶ ἀκρίδας ἐκτὸς τῆς ἐκ τοῦ πολέμου γενικῆς ἐξαθλιώσεως.

Ἡ σύμπτωσις τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν περιστατικῶν καθιστᾷ προφα-

νῇ τὸν χρόνον τῆς συνθέσεως τοῦ Κονόνου. Καὶ ὁ χρόνος αὐτὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ περίοδος τῆς πολιτοκρίας τοῦ Χάνδακος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τότε, καὶ εἰδικώτερον περὶ τὸ 1655, εἰς τὴν πείναν¹⁸ καὶ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄρτου, ἡ ὁποία ἐβασάνιζε τὸν λαὸν τῆς Κρήτης, ὥς ἀπαραίτητος συνοδὸς «τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μαχαίρας τοῦ ἀλλοφύλου ἐπιδρομέως» προσετέθη καὶ ὁ λοιμὸς τῆς πανώλους, ὁ ὁποῖος ἐθέρισεν ὅχι μικρὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ¹⁹.

Πιθανώτατα τότε ἡρημώθη κατοίκων καὶ ὁ Ἀγαλαντές, ἐνῶ οἱ καλόγηροι τοῦ Ἀστρατήγου, ὅσοι δὲν εἶχον ὑπακύνει εἰς τὴν μάστιγα τῆς θεομηνίας, ἐγκατέλειψαν τὴν μονὴν τῶν καὶ κατέφυγον εἰς τὸν Ἀπανωσήφη²⁰, ὅπου δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, ἀνεπέμφθη τὸ πρῶτον μὲ εὐκόλως ἐννοουμένην συγκίνησιν καὶ κατάνυξιν, ὁ Παρακλητικὸς εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Κανών. Οὗτος προϋποθέτει καὶ προσωπικὴν τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ ἀπελευθέρωσιν τόσον ἀπὸ αἰχμαλωσίαν ὅσον καὶ ἀπὸ προσβολῆν ὑπὸ τῆς νόσου. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι; Πῶς ὀνομάζεται; Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν γνωρίζομεν. Πάντως διὰ τὴν σπουδαιότητά του — φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν — εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης θὰ περιλάβωμεν καὶ τὸν Παρακλητικὸν αὐτὸν κανόνα.

Εἰς τὸ Τουρκικὸν Ἀρχεῖον Ἡρακλείου εὐρίσκομεν μερικὰς ἐνδιαφερούσας ἀποφάσεις τοῦ Ἱεροδικείου Ἡρακλείου, σχετικὰς μὲ τὴν μονὴν Ἀστρατήγου καὶ τοῦ Ἀγαλαντέ, τὰς ὁποίας καὶ παραθέτομεν:

α) Ὁ Μουσταφᾶ Μπεσέ²¹ *κάτοικος τοῦ μετοχίου (ταιφλίκ) Ἀστρεᾶ²², ἐπαρχίας Τεμένους, νυμφεύει τὴν θυγατέρα του Ἀἰσὲ μετὰ τοῦ Ἀλῆ Μπέη, διὰ 10 χιλιάδας ἄσπρων γαμηλίου, μὴ καταβαλλομένης δωρεᾶς²³*. Ἰετός ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως τὸ 1672.

¹⁸) Βλ. Ν. Τωμαδάκη, Ἐνθύμημα περὶ πείνης τοῦ 1655 («Κρητικά», περιοδικὸν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Χανίων, τ. Α', τεύχος Α', σελ. 16) ὅπου γίνεται λόγος περὶ ἀντιτύπου παλαιᾶς χρονογραφίας, πιθανῶς προερχομένης ἐκ τῆς ἐν Κρήτη Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφου.

Πρβ. σχετικὸν φερμάνιον τοῦ 1670 ἐν τ. 5, σ. 131 τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου (ἀριθ. μεταφρ. 740).

¹⁹) Περὶ τῆς πανώλους, ἡ ὁποία συχνὰ ἐμάστιζε τὴν Κρήτην, ἰδίως μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων, βλ. Μιχ. Τρουλλινού, Ἱστορία τοῦ Πολέμου τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ἐνετῶν, ἐν Ρεθύμνῃ 1900, σ. 59. Πρβ. «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Θ', σ. 481. ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἡ κατὰ τὸ 1678 ἐνσκήψασα εἰς τὴν Κρήτην πανώλης ἐθέρισεν περὶ τὰ 78.000 ἄτομα.

²⁰) Περὶ τούτου ὑπάρχει σαφὴς ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν ἐν λόγῳ Παρακλητικὸν Κανόνα.

²¹) Μπεσέ = Γενίτσαρος.

²²) Πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ Ἀστρατήγου, ἀλλαχοῦ ἀναφερομένου καὶ Στρατηγοῦ.

²³) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ., τ. 4, σ. 214.

β) Ἡ Ἑργίνα Τομάζου, κάτοικος Καρκαδιωτίσσης, ἤγειρεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Μαθιοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἑμμανουήλ, διὰ μίαν ἄμπελον, κειμένην εἰς τὴν τοποθεσίαν Ἀγαλάντες τῆς περιφερείας τοῦ ἴδιου χωρίου, συνορεύουσιν μὲ ἄμπελον τῆς μονῆς Στρατηγοῦ ἐκ δύο πλευρῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀπίστων, ὅταν ἀξιωματικὸς τοῦ χωρίου μας, λέγει ἡ Ἑργίνα, ἦταν ὁ Μᾶρκος πατὴρ τῆς συζύγου τοῦ Μαθιοῦ Μαργιέτας, οὗτος ἐλάμβανε παρ' ἐμοῦ τὸ 1/3 τοῦ παραγομένου γλεύκους τῆς ἀμπέλου ταύτης. Καὶ νῦν ὅμως ἡ θυγάτηρ τοῦτου ἐξακολουθεῖ νὰ ζητῇ παρ' ἐμοῦ τοῦτο. Αἰτοῦμαι νὰ ἐξετασθῇ ἡ ὑπόθεσις.

Ἡρωτήθη ὁ πληρεξούσιος τῆς ἐναγομένης Μαργιέτας (συζύγου τοῦ Μαθιοῦ) ὁ ὁποῖος ὡμολόγησεν ὅτι ἡ ἄμπελος εὐρίσκεται ἀπὸ 30ετίας εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ἐναγοῦσας Ἑργίνας καὶ ὥς ἐκ τούτου ἀπηγορεύθη εἰς τὸν Μαθιὸν νὰ ἀσχολῇται μὲ τὴν διένεξιν ταύτην.

Ἡ προᾶξις κατεχωρήθη τῇ 26 μηνὸς Ρεμπιουλαχῆρ τοῦ 1082 (=22 Αὐγούστου τοῦ 1671)²⁴.

γ) Ἐνεφανίσθη ὁ . . . υἱὸς Νικολάου, κάτοικος τοῦ χωρίου Καρκαδιωτίσσης, ἐπαρχίας Τεμένους, σύζυγος τῆς Καλῆς, τὸ γένος Γεωργίου, χριστιανῆς, κατόχου κληρονομικῶ δικαιώματι (ὡς ἱερονομικῶς ἐξηκριβώθη τοῦτο) τῆς κἀνωθι ἀναφερομένης ἀμπέλου καὶ . . . ἤγειρεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Μελετίου, υἱοῦ Μανιοῦ, κληρικοῦ, ἡγουμένου τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀγαλάντες, τῆς ρηθείσεως ἐπαρχίας, κειμένης μονῆς, ὀνομαζομένης Στρατηγοῦ καὶ κατέθηκε τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ρηθείσεως Μονῆς κεῖται μία ἄμπελος, ἐκτάσεως ἐνὸς νιουνουμίου²⁵, ἡ ὁποία ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ Γεωργίου, πατρὸς τῆς ἐντολοδότιδός μου Καλῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ 30ετῆ κατοχὴν ὑπὸ τούτου μετεβιβάσθη αὕτη, μετὰ τὸν θάνατόν του, εἰς τὴν νόμιμον θυγατέρα του καὶ ἐντολοδότιδά μου Καλὴν. Καίτοι δὲ ἡ ἄμπελος αὕτη κατεχωρήσθη, κατὰ τὴν νέαν καταγραφὴν τῶν περιουσιῶν, ἐπ' ὀνόματι τῆς Καλῆς, ὁ Μελέτιος, ἰσχυριζόμενος ὅτι αὕτη κεῖται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μονῆς . . . καὶ ὅτι ζητεῖται παρ' αὐτοῦ ἡ πληρωμὴ ἐγγείου φόρου τῆς καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν φράγκων ἐδίδετο εἰς τὴν Μονὴν τὸ 1/3 τοῦ εἰσοδήματός της, ἐγείρει ἀξιώσεις· κυριότιτος καὶ ἐνοχλεῖ τὴν ἐντολοδότιδά μου.

Αἰτοῦμαι ὅπως ἐρωτηθῇ οὗτος καὶ ἀπαγορευθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἀνάμειξις.

Κατόπιν τούτου ἠρωτήθη ὁ ἐναγόμενος Μελέτιος, ὁ ὁποῖος ὡμολό-

²⁴) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ., τ. 3, σελ. 36.

²⁵) Ἐνὸς στρέμματος.

γησεν, ὅτι πράγματι ἡ ὑπόθεσις ἔχει ὡς ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος.

Συμφώνως ὅθεν τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ ἀπηγορεύθη εἰς τὸν Μελέτιον ἡ περαιτέρω ἐνόχλησις.

Κατεχωρήθη ἡ πρᾶξις τῇ 17 Τζεμαζιούλεβελ 1083 (ἤτοι 1672)²⁶.

δ) Διὰ τοὺς ἰδίους ὡς ἄνω λόγους ἐνάγεται ὁ Μελέτιος, υἱὸς Μανιοῦ, ἡγούμενος τῆς Μονῆς Στρατηγοῦ, κειμένης ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀγαλαντὲς τῆς ἐπαρχίας Τεμένους, δι' ἄμπελον ἡμίσεος στρέμματος, κειμένην ἐν τῇ περιφερείᾳ Ρουκάνι καὶ περιελθοῦσαν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀνέζας, τὸ γένος Πείρου ἐκ κληρονομίας τοῦ πατρὸς τῆς²⁷.

ε) Εἰς νεώτερον ἔγγραφον τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου — τοῦ ἔτους 1729 — γίνεται λόγος περὶ τοῦ Μετοχίου (ὄχι πλέον Μονῆς) Ἀστρά, ὅπου εὐρίσκονται σπήλαια κτλ.²⁸

στ') Καὶ εἰς συμβόλαιον τοῦ ἔτους 1857, σωζόμενον ἐν τῇ Μονῇ Ἀπανωσήφης, παρουσιάζεται αὕτη ἀγοράζουσα ἀγρόν, ἐδρισκόμενον εἰς τὸν Ἀγαλαντιέν, ἀπὸ τοῦρκον, ὀνομαζόμενον Ζεκυριά²⁹. Ἡ πληροφορία, τὴν ὁποίαν ἀρνούμεθα ἀπὸ τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔγγραφον, συμπίπτει μὲ τὴν ἐκ παραδόσεως σωζομένην ἐν Ἀσρατήγῳ τοιαύτην, ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀγαλαντὲ ἀνῆκε παλαιότερα εἰς τοῦρκον.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω στοιχείων προκύπτει :

Πρῶτον, ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως ἐλειτούργει ἀκόμη ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ (Στρατηγοῦ ἢ Ἀσρατήγου ἢ Ἀστρά) καὶ δὲν εἶχεν ἀπορροφηθῇ ὑπὸ τῆς μονῆς Ἀπανωσήφης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβη πιθανῶς ὀλίγον ἀργότερον.

Δεύτερον, ὅτι τὸ ἄλλοτε χωρίον Ἀγαλαντὲς δὲν ὑφίστατο πλέον (κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν τουρκ. κατάκτησιν) ὡς τοιοῦτον καὶ ἀναφέρεται μόνον ὡς τοποθεσία ἢ περιφέρεια, ἀνήκουσα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μονῆς.

Καὶ ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἀποκομίζει σήμερον ὁ ἐπισκέπτης τοῦ μέρους τούτου εἶναι, ὅτι τὰ ἑρεῖπια τοῦ χωρίου Ἀγαλαντὲς εἶναι παλαιότερα τῶν τῆς μονῆς Ἀσρατήγου. Πότε ὁμῶς ἀκριβῶς ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται αὕτη ὡς αὐτοτελὴς μονὴ καὶ ἀπὸ πότε καὶ κατὰ τίνα τρόπον, ὡς ἀπλοῦν μετόχιον περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν

²⁶) Βλ. ἐνθ' ἄνωτέρω, τ. 4, σ. 74.

²⁷) Ἐνθ' ἄνωτέρω, τ. 4, σ. 75, ἔτος 1672.

²⁸) Ἐνθ' ἄνωτέρω, τ. 62, σ. 175.

²⁹) Ἡ οἰκογένεια τῶν Ζεκυριάδων ἦτο γνωστὴ ἐν Ἡρακλείῳ μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν κατὰ τὸ 1923, ὅτε ἔφυγαν μετὰ τῶν ἄλλων Τούρκων τῆς Κρήτης. Διεκρίνοντο μεταξὺ τῶν κακῶν καὶ φανατικῶν χριστιανομάχων.

τοῦ Ἀπανωσήφη δὲν γνωρίζομεν. Νεώτεροι ἔρουναι θὰ μᾶς ἀποκαλύψουν πιθανῶς καὶ τὸ μυστικὸν αὐτό.

Η ΜΟΝΗ ΑΠΑΝΩΣΗΦΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΝ

Ἡ κατάκτησις καὶ ἡ ὀριστικὴ ἐγκατάστασις τῶν Τούρκων ἐν Κρήτῃ δὲν φαίνεται νὰ ἔβλαψεν ἀμέσως τὴν Μονὴν καὶ διότι οὗτοι διὰ λόγους πολιτικούς, ἐν ἄρχῃ τοῦλάχιστον, ἐφάνησαν σεβόμενοι τὰ ἱερὰ ἱδρύματα — ἰδίως τὰς μονὰς — ἀλλ' ἴσως καὶ διότι, προκειμένου εἰδικῶς περὶ τοῦ Ἀπανωσήφη, ἡ θαυματουργὸς ἐνέργεια τοῦ ἐν αὐτῇ ἱεροῦ προσκυνήματος εἶχεν ἤδη κατακτήσει τὴν εὐλάβειαν τῶν εἰς τὰ πλησιόχωρα κατοικούντων, οὕτως ὥστε καὶ ὅσοι ἀκόμη ἐξ αὐτῶν προσεχώρησαν εἰς τὸν μωαμεθανισμόν δὲν ἔπαυσαν νὰ αἰσθάνωνται, ἐκ φόβου, τὸν πρὸς τὸν Ἅγιον σεβασμόν. Τοῦ σεβασμοῦ τούτου ἄλλως τε δείγματα ἀπὸ μέρους Τούρκων τοῦ Μονοφασίτου καὶ γενικώτερον τοῦ διαμερίσματος Ἡρακλείου δὲν ἔπαυσαν νὰ παρουσιάζωνται καὶ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης⁸⁰.

Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς Μονῆς ἀπέναντι τοῦ ἀλλοθρήσκου ἐπιδρομέως ἐπηρεάσθησαν ποτε, ὥστε νὰ ἀποβάλλῃ αὕτη τὸν ἔντονον χαρακτήρα τῆς ἑλληνορθόδοξου πρὸς αὐτὸν ἀποστροφῆς. Εἰς τὸν εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης παρατιθέμενον Παρακλητικὸν Κανόνα εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινεν ἡδη λόγος, ὑπάρχει περὶ τούτου τρανὴ ἀπόδειξις.

Σπουδαίως ἐκινδύνευσεν ἡ Μονὴ κατὰ τὸ 1697, ὅτε συνέβη νὰ δολοφονηθῇ ὀλίγον ἔξωθεν αὐτῆς ἀξιωματικὸς τῶν Γενιτσάρων, Ἀλῆ Ὀντάμπασης ὀνομαζόμενος. Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου παραθέτομεν ἐνταῦθα αὐτούσιον⁸¹.

«*Ἡ Χατιτζέ, σύζυγος τοῦ Ἀλῆ Ὀντάμπαση καὶ ὁ Μανσοῦρ Χότζας, ὡς ἐπίτροπος τῶν 3 τέκνων καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ γεννηθῇ (ἦτο ἔγκυος ἡ Χατιτζέ) παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδίκου (Καδῆ) Ἡρακλείου καὶ ἤγειραν ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἐν τῇ Μονῇ Ἀπανωσήφη μοναχῶν: Ἀθανασίου Ἡγουμένου (υἱοῦ Μανιοῦ), Παρθενίου, Κοσμᾶ, Ἱερεμεία, Μεθοδίου, Γερβασίου, Παΐσιου, Καλλινίκου, Παπατζάνου, Νικηφόρου, ἄλλου Γερβασίου, Δαμιανοῦ, Μακαρίου καὶ λοιπῶν ἄλλων καὶ κατέθεσαν ἐναντίον των τὰ ἀκόλουθα:*

⁸⁰) Βλ. «Διήγησιν» εἰς τὰ θαύματα ὑπ' ἀριθ. 12, 13, 14, 16 καὶ 17.

⁸¹) Βλ. ἀριθμὸν μεταφρασθέντος ἔγγραφου 1367 ἐν τ. 3, σ. 709 (Κωδ. 10, σ. 28) τοῦ ἔτους 1697.

Πρὸ ἡμερῶν ὁ Ἀλῆ Ὀντάμπασης μετέβη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ φιλοξενουμένου.

Πλὴν ὅμως τὴν ἐπομένην εὐρέθη φονευμένος πλησίον τῆς Μονῆς. Ἐπειδὴ δὲ τυγχάνει ἄγνωστος ὁ φονεὺς, ὡς ἐκ τούτου αἰτούμεθα ὅπως οἱ ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ κατοικοῦντες μοναχοὶ μᾶς καταβάλουν τὸν φόρον αἵματος καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου προβλεπομένη δι' ἀταξίς τοῦ ὄρκου — κ α σ α μ έ³².

»Ἡρωτήθησαν κατόπιν τούτου οἱ μοναχοί, οἵτινες ἀπήνησαν ὡς ἐξῆς: Πράγματι πρὸ 9 ἡμερῶν ὁ Ἀλῆ Ὀντάμπασης ἦλθεν ὡς ἐπισκέπτῃς εἰς τὴν μονὴν μας. Ὅταν ὅμως τὴν ἐπομένην ἀνεχώρησε τὸν ἐφόνευσε πλησίον τῆς μονῆς μας διὰ σφαίρας ὄπλου «καρομπίνα» ὁ παρὼν ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ Ἀχμέτ Μπεσές, υἱὸς Ἀμπτουλλάχ, ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς 6ης ὁμάδος τῶν αὐτοκρατορικῶν Γενιτσάρων.

»Μετὰ ταῦτα, καὶ κατόπιν συνεννόησεως μετὰ τῶν ἐναγόντων, ἡρωτήθη ὁ ἀναφερομὲνος Ἀχμέτ Μπεσές, ὅστις διαρρήδην ἡρνήθη, ὅτι αὐτὸς ἐφόνευσε τὸν Ἀλῆ Ὀντάμπαση.

»Κατόπιν τούτου ἐζητήσαμεν ἀπὸ τοὺς ἐναγομένους μοναχοὺς νὰ μᾶς παρουσιάσουν μάρτυρας οἱ ὅποιοι νὰ ἐπιβεβαιώσουν καὶ νὰ μαρτυρήσουν τὸ ἔγκυρον τῆς καταθέσεώς των.

»Παρουσίασαν τότε τοὺς παρόντας ἐν τῷ Συμβουλίῳ τούτῳ Μεχμέτ Μπεσές, υἱὸν Ἀβδουλλάχ, κάτοικον τῆς συνοικίας Μαχμουτ Ἀγᾶ, πόλεως Χάνδακος καὶ τοὺς ἐκ τοῦ χωρίου Τεφέλι Μεχμέτ Μπεσέ καὶ Μουσταφᾶ, σπαχὴν τοῦ ἀριστεροῦ τομέως τῶν ἐθελοντῶν, ἀνδρας μουσουλμάνους καὶ κατὰ πάντα ἀξιοπίστους καὶ εὐθυδίκους, οἵτινες ἐρωτηθέντες σχετικῶς κατέθεσαν τὰ ἀκόλουθα:

»Πράγματι πρὸ 8 ἡμερῶν ὁ Ἀχμέτ Μπεσές, υἱὸς Ἀβδουλλάχ, ἐφόνευσεν ἐπὶ παρουσίᾳ μας τὸν ἐκ τῶν ἐντοπίων γενιτσάρων Ἀλῆ Ὀντάμπασην, πλησίον τῆς Μονῆς Ἀγίου Γεωργίου, πυροβολήσας κατ' αὐτοῦ δι' ὄπλου καρομπίνας καὶ πλήξας αὐτὸν διὰ σφαίρας εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ προσώπου του. Ἡμεῖς εἴμεθα μάρτυρες τοῦ γεγονότος τούτου καὶ καταθέτομεν τοῦτο».

Κατόπιν τούτου ἀπεστάλη ὑπάλληλος τοῦ Ἱεροδικείου μετὰ πολλῶν ἄλλων Μουσουλμάνων, ὀνομαστὶ ἀναφερομένων, διὰ νὰ ἐξετάσουν καὶ πληροφορηθοῦν περὶ τοῦ ἀξιοπίστου καὶ τῆς φιλαληθείας τῶν ὡς ἀνωτέρω ἀναφερομένων μαρτύρων.

³²⁾ Ὁρκος ἐπιβαλλόμενος, κατὰ τὸν Ι. Νόμον, εἰς 50 ἐκ τῶν κατοίκων χωρίου ἢ συνοικίας, κατ' ἐκλογὴν τοῦ ἐνάγοντος, πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀγνώστου φονεῦς τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ ἢ ἐν τῇ συνοικίᾳ ἐκείνῃ εὐρεθέντος φονευμένου. Μετὰ τοῦτο, ἂν δὲν ἀνεκαλύπτετο ὁ φονεὺς, οἱ ὀρκισθέντες ὑπεχρεοῦντο εἰς ἀποτίσιν τῆς τιμῆς τοῦ αἵματος.

«Διαπιστωθέντος δὲ διὰ πρᾶγματι οὗτοι τυγχάνουν ἔντιμοι καὶ φιλοδίκαιοι ἄνθρωποι ἐξεδόθη ἀπόφασις, διὰ ἐξηκριβώθη ἀπολύτως ἡ ἐνοχὴ τοῦ φονέως καὶ συνεπῶς δὲν ἐπιτρέπεται ἡ καταβολὴ ἐκ μέρους τῶν μοναχῶν τοῦ φόρου αἵματος.

» «Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν φονέα Ἀχμέι, υἱὸν Ἀβδουλλάχ, συμφώνως πρὸς ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ βιβλίον Φικίχ, ἡ ὑπόθεσις του ἀνεβλήθη μέχρι τῆς ἐηλικιωσέως τῶν υἱῶν τοῦ δολοφονηθέντος Ἀλῆ Ὀντάμπαση». Ἔτος ἐκδόσεως τοῦ ἐγγράφου 1697³³.

Εἰς ἄλλο ἐγγραφοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου (ὑπ' ἀριθ. μεταφράσεως 1475 τοῦ ἔτους 1698) ἀναφέρεται ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλῆ Ὀντάμπαση καὶ ὁ Μανσοὺρ Χότζας, κατέθεσαν δήλωσιν εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον ἡ μὲν Χατιτζέ, ὅτι παραιτεῖται πάσης ἀπαιτήσεως καὶ συγχωρεῖ τὸν φονέα τοῦ συζύγου της, ὁ δὲ Μανσοὺρ, ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ φονέως, διὰ τὴν διατροφὴν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν ὀρφανῶν, ἔναντι τοῦ φόρου αἵματος 100 γρόσια. Διὰ τὸ ὑπόλοιπον ποσὸν (μὴ ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἐγγραφοῦ) ἐγγυῶνται διάφοροι Μουσουλμᾶνοι καὶ οὕτως ἀπεφυλακίσθη ὁ Ἀχμέιτ Μπεσέ³⁴.

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ ἐγγράφῳ ὀνομαστικῶς ἀναφερομένων καὶ τῶν λοιπῶν μὴ κατονομαζομένων μοναχῶν τῆς Μονῆς κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17ου αἰῶνος (εἰς διάστημα δηλ. μόλις ἑνὸς αἰῶνος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της) προκύπτει ὅτι δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ ἄλλαχοῦ σημειωθείσα πληροφορία, ὅτι κατὰ τὴν κατὰληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων (περὶ τὰ μέσα τοῦ ἰδίου αἰῶνος) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μοναχῶν ἀνήρχετο ἤδη εἰς 9 καὶ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἐπροχώρει ραγδαίως.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν αὔξησιν τῆς περιουσίας αὐτῆς τὸ Τουρκικὸν Ἀρχεῖον ἔχει πολλὰ ἐγγραφα, εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρονται καὶ περιγράφονται ἀκίνητα εἴτε παραχωρούμενα ὡς δῶρον καὶ ἀφιέρωμα³⁵ εἰς τὴν Μονὴν εἴτε κανονικῶς ἀγοραζόμενα ὑπ' αὐτῆς³⁶ ἤδη πρὸ τοῦ 1700.

Ἀλλ' εἰς τὴν πρόοδον τῆς Μονῆς, ἐκτὸς τοῦ γοήτρου τὸ ὅποτον αὕτη ὁσημέραι ἀπέκτα διὰ τῶν θαυμάτων καὶ ἰάσεων τῶν ἐκεῖ συντελουμένων, ἀσφαλῶς συνέβαλε καὶ τὸ γεγονός ὅτι εἰς αὐτὴν εἶχον τὴν ἔδραν τῶν καὶ διάφοροι ἐπίσκοποι Ἀρκαδίας, τινὲς τῶν ὁποίων ἐχημάτισαν καὶ ἡγούμενοι αὐτῆς.

³³) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ. Κωδ. 10, σ. 23.

³⁴) Ἐνθ. ἀνωτέρω Κωδ. 9, σ. 27.

³⁵) Βλ. Τ. Τ. τ. 3, σελ. 650 (ἀριθ. μεταφρ. 1279 τοῦ 1694 καὶ 999 τοῦ 1688).

³⁶) Βλ. Τ. Τ. ἀριθ. μεταφρ. 1457 τοῦ ἔτους 1696. (Κωδ. 11, σ. 118).

Ἐν ἓκ τῶν θαυμάτων τῆς «Διηγήσεως» καὶ μάλιστα τῶν πρώτων, ἀρχίζει μὲ τὰς λέξεις: «Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιερέως καὶ καθηγουμένου ἡμῶν...». Ποῖος νὰ εἶναι ἄραγε ὁ Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας, ὁ ὁποῖος ἐνῶ διετέλει πιθανώτατα ἡγούμενος τοῦ Ἀπανωσήφης ἐγένεν Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας, διοικῶν τὴν ἐπαρχίαν του ἔκ τῆς Μονῆς;

Ἡ σειρὰ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ θαύματα τῆς «Διηγήσεως», ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς, τέταρτος (μετὰ τὸν Παῖσιον, Ἀθανάσιον Λούκαριν καὶ Ἱερεμίαν Θαλασσινόν) ἀλλὰ πρὸ τοῦ Ἰωσήφ Θαλασσινοῦ ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Ἐπίσκοπος ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τοῦ Ἀπανωσήφης πρὸ τοῦ 1747, ὅτε ὁ Ἰωσήφ ἦτο ἡγούμενος, καὶ εἶναι πιθανώτατα ὁ Ματθαῖος, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὡς ἄνω Ἐπισκόπου καὶ ἄλλοι ἀδελφοὶ καὶ ἡγούμενοι τῆς Μονῆς ἀναφέρονται γενόμενοι Ἐπίσκοποι Ἀρκαδίας. Ὁ Μεθόδιος Θαλασσινός, ἡγούμενος τῆς Μονῆς καὶ ὡς τοιοῦτος παριστάμενος κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ συμβολαίου τῆς παραχωρήσεως τῆς μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου παρὰ τὸ Βενεράτο εἰς τὴν μονὴν Ἀπανωσήφης, ἐγένεν Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας κατὰ τὸ 1763.

Ὁ Γεργόριος, περὶ τοῦ οὐοίου ἐγενε λόγος ἐν σελ. 25.

Τὸ πρᾶγμα οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν α) ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου εὐρίσκεται ἐν τὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας τοῦ Ἀρκαδίας καὶ ἐξηρητάτο, φυσικά, ὡς ἐνοριακὴ Μονή⁸⁷, ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, β) ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας ἡ Μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφης ἦτο τὸ σπουδαιότερον πνευματικὸν κέντρον ὁλοκλήρου τῆς κεντρικῆς καὶ ἀπάνω Μεσαρᾶς καὶ ἐστία τῶν πλέον εὐπαιδευτῶν κληρικῶν⁸⁸, γνωστῶν διὰ τὴν ἐπιβολὴν των καὶ σεβαστῶν, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς

⁸⁷) Ἄλλως τε καὶ αἱ Σταυροπηγιακαὶ Μοναὶ τῆς Κρήτης, διὰ Πατριαρχικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης κατὰ τὸ 1769, ἐγένοντο ἐνοριακαὶ, ὑπαγόμεναι εἰς τὸν κατὰ τόπους Ἐπίσκοπον. Βλ. Διονυσίου τοῦ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου. Ἀπάντησις εἰς Λόγον τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Εὐμενίου, σ. 53, Ἀθῆναι 1903.

⁸⁸) Μόνον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἡ Μονὴ Ἀπανωσήφης ὑπῆχθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαρτᾶται τῶρα. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 276 Καταστατικὸς Νόμος τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, ὁρίζων εἰς 8 τὰς ἐπισκοπικὰς περιφερείας Κρήτης καὶ τὰ ὅρια ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, εἰς τὸ 1ον ἄρθρον του, προσαρτᾷ εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἐκτὸς τῶν ἐπαρχιῶν Πεδιάδος, Τεμένους καὶ Μαλεβυζίου καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Μονοφατισίου τοὺς Δήμους Μεγάλης Βρύσης καὶ τέως Τεφελίου. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τ. δήμου Τεφελίου εὐρίσκεται ἡ ἐν λόγῳ Μονή.

Τούρκους καὶ γ) ὅτι καὶ λόγω τῶν εὐκολιῶν, τὰς ὁποίας παρεῖχεν ἡ Μονή, ἦτο τὸ καταλληλότερον κέντρον πνευματικῆς ἐποπτείας καὶ διοικήσεως ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας Ἀρκαδίας⁸⁹.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ ἀναφέρωμεν σχετικὰς τινὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Ματθαίου Καρπαθίου, ἐνὸς ἐκ τῶν πρώτων Ἀρχιερέων αὐτῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας. Καὶ τοῦτο διότι τὰς πληροφορίας ταύτας ἀρνούμεθα ἀπὸ πηγὴν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε — ἀπὸ ἰδιόχειρα αὐτοῦ «ἐνθυμήματα» γραμμένα εἰς κενὰ ἐξώφυλλα παλαιοῦ χειρογράφου τοῦ «Περὶ Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας» συγγράμματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου⁹⁰.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ περισσότερα ἐνδιαφέροντα ἐκ τῶν ἐνθυμημάτων αὐτῶν :

«Εἰς τοὺς ,αχξέ', Δεκεμβρίου . . . ἐτελειώθη» ἱερεὺς, διὰ χειρὸς τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ λογιωτάτου Ἐπισκόπου κυρίου Ἀνθίμου, τῆς ἀγιωτάτης Ἐπισκοπῆς Ἀρκαδίας, ἡμῶν δὲ αὐθέντου καὶ δεσπότου, πολλὰ τὰ ἔτη».

«1705, Ὀκτωβρίου 24, ἡμέρα Κυριακή. Ἐκοιμήθη ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Ἀννα πρεσβυτέρισσα, ἡ γυναῖκα μου, ἐμοῦ Ματθαίου ἱερέως Καρπαθίου. Αἰωνία αὐτῆς ἡ μνήμη».

Ἴδου καὶ τὸ σπουδαιότερον, γραμμένον διὰ χειρὸς ἐνὸς ἐκ τῶν υἱῶν του :

«1736 ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ, ἡμέρα Πέμπτη, μία ὥρα νὰ ξημερώσῃ

⁸⁹) Καὶ ἡ Βιάννος καὶ τὸ Ἀλάγνι, ἐπὶ τινὰ χρόνον, καὶ ἐπὶ μακρότερον οἱ Ἅγιοι Δέκα ἐχρημάτισαν ἔδρα τοῦ Ἀρκαδίας. Μόνον πρὸ δεκαετίας μετεφέρθη, ὑπὸ τοῦ τότε Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας καὶ νῦν Μητροπολίτου Κρήτης Εὐγενίου, εἰς Μοῖρες, πολίχνην ἐξελισσομένην ραγδαίως, πρωτεύουσαν δὲ ὁλοκληρου τῆς Μεσαρᾶς.

⁹⁰) Διὰ τὸ ἴδιον τὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ Ματθαῖος σημειώνει εἰς ἓν ἐκ τῶν ἐξωφύλλων :

«1696, Ματίου 9. Τὸ παρὸν τυπικὸν ἐγόρῃσα ἐγὼ Ματθαῖος ἱερεὺς Καρπαθίος ἀπὸ τοῦ ἐντιμοτάτου διδασκάλου Γαβριὴλ Βίδου καὶ τοῦ ἡδωκα ριάλια ἀργυρᾶ δύο καὶ ὁ ἄλλοι τριῶσιν αὐτό, ἄνεν τῆς ἐμοῦ θελήσεως, ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων καὶ τοῦ χειροτονήσαντος ἡμᾶς Ἀρχιερέως. Ἀμήν».

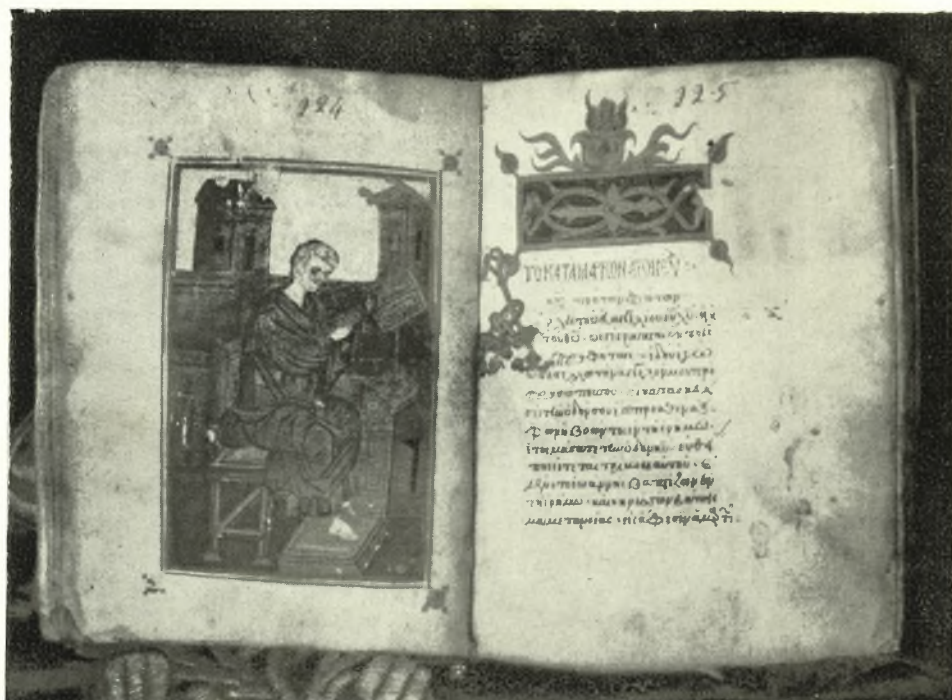
Ὁ ἀναφερόμενος ἐνταῦθα Γαβριὴλ Βίδος, ἀνήκει προφανῶς εἰς τὴν μεγάλην καὶ γνωστὴν ἐκ Λασηθίου οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας γόνος ἴδρυσε τὴν ἐν τῷ ὡς ἄνω ὁροπεδίῳ μονὴν Βιδιανήν. (Βλ. Κωδ. Τουρκ. Ἀρχ. Ἡρακλείου 3, σ. 24. Ἀριθ. Μεταφράσεως 451 τοῦ ἔτους 1671). Κλάδος τῆς οἰκογενείας ταύτης εὐρίσκεται εἰς τὸ χωρίον Ἀβδοῦ.

Είλ. 1. — Ἀποψις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μονῆς καὶ εἰς τὸ βάθος
δεξιὰ τὸ νεκροταφεῖον αὐτῆς.

Είλ. 2. — Τὸ Α μέρος τῆς αὐλῆς τῆς Μονῆς καὶ τὸ ὀπισθεν μέρος
τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ (βλ. σ. 81).

Εἰκ. 1. — Μικρογραφία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου εἰς τὸν χειρόγραφον κώδικα τοῦ Εὐαγγελίου (11ου αἰῶνος). (Βλ. σ. 73)

Εἰκ. 2. — Μικρογραφία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ εἰς τὸν χειρόγραφον κώδικα τοῦ Εὐαγγελίου (11ου αἰῶνος). (Βλ. σ. 73).

ἐκοιμήθη ὁ μ⁴¹ κύριος Ματθαῖος καὶ ἐπίσκοπος τῆς αλωνία του ἡ μνήμη. Καὶ ἐξημέτισεν ἱερεὺς . . . χρόνους εἰκοσιτρεῖς καὶ ἀποκεῖς ἐπηρέτησε . . . στὸν Ἀγ. Γεώργιον Ἀπανωσήφην χρόνους δέκα καὶ ἀπέκει . . . εἰς τὸ Κάστρος μέσα⁴². Καὶ ἀπέκει τὸν ἐσθλὸν αὐτὸν καὶ ἐπῆγαμεν εἰς τὸ αὐτὸ Μοναστήριον καὶ τὸν ἐθάψαμεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου κὺρ Γερασίμου καὶ συνετελέσθη αὐτοῦ ὅλοι χρόνοι ἐβδομήντα⁴³».

Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟ ΒΕΝΕΡΑΤΟ

Εἰς τὸν 25ον τόμον, σελ. 108 τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου ὑπάρχει τὸ κάτωθι σπουδαῖον ἔγγραφον τοῦ 1758 — ἀπόφαισις τοῦ Ἱεροδικείου Ἡρακλείου — ἀφορῶν τὴν παρὰ τὸ Βενεράτο μονὴν τῆς Ἀγίας Θεοτόκου :

«Ὁ ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολίτης Κρήτης Γεράσιμος⁴⁴, υἱὸς Γεωργίου, κάτοικος τῆς συνοικίας τοῦ τεμένους Ζουλφικὰρ (=Ἀγ. Αἰκατερίνης) ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ τούτου Συμβουλίου καὶ κατέθεθεν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Μεθοδίου Θαλασσινοῦ⁴⁵, υἱοῦ τοῦ Μανώλη, ἡγουμένου

⁴¹) Το φύλλον εἶναι ἐφθαρμένον εἰς τὸ ἄνω δεξιὰ τμήμα του καὶ λείπουν ἀρκεταὶ λέξεις, τινὲς τῶν ὁποίων εὐκόλα νοοῦνται ἐκ τῶν συμφραζομένων.

⁴²) Παράδοσις, σωζομένη παρὰ τῇ γνωστῇ ἐξ Ἀγ. Βασιλείου Βιάννου οἰκογενεῖα Παπαϊωάννου, ἡ ὁποία κατάγεται ἀπὸ τὸν Ματθαῖον Καρπαθίων — εἰς αὐτὴν ἀνήκει καὶ τὸ χειρόγραφον Τυπικὸν περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινε λόγος ἀνωτέρω — ἀναφέρει ὅτι οὗτος περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἐτυφλώθη καὶ πρὸς θεραπείαν μετεκομίσθη εἰς τὸ Κάστρο (ὡς ἐλέγετο τότε τὸ Ἡράκλειον) ὅπου καὶ ἀπέθανε.

⁴³) Διὰ τοὺς τυχόν ἀποροῦντας ἐκ τῶν ἀναγνωστών, πῶς ὁ Ματθαῖος, ἐνθ' ἡτο ἔγγαμος ἱερεὺς μὲ παιδιὰ, ἔγινε καὶ Ἐπίσκοπος, σημειοῦμεν α) ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ Ἐπίσκοποι ἠδύναντο νὰ εἶναι καὶ ἔγγαμοι καὶ β) ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐθίμου ἐπίσκοποι νὰ γίνωνται μόνον ἐκ μοναχῶν, ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος καὶ ἔγγαμος ἱερεὺς, ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρεσβυτέρας του, ὡς εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ Ματθαίου.

Εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν εὐρίσκειτο καὶ ὁ πρὸ 40ετίας περίπου ἀποθανὼν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δαμιανός, ὡς καὶ ὁ κατὰ τὸ 1857 ἀποθανὼν ἐπίσκοπος Πέτρος Λωρόθεος Διαμαντίδης, τοῦ ὁποίου ἀπόγονοι εὐρίσκονται καὶ σήμερον ἐν Ἡρακλείῳ.

⁴⁴) Πρόκειται περὶ τοῦ Γερασίμου τοῦ Χίου (1756 - 1769). Ἐλέγετο καὶ Ντωλαψῆς καὶ ἦτο ἐν ἀρχῇ ἀρχιδιάκονος τοῦ Κρήτης. Κατόπιν ἔγινε καὶ Μητροπολίτης Κρήτης. Βλ. Ἐπετ. Ἐν. Κρ. Σπ. Β', σ. 265, Ἐκκλ. Φάρος 1935, σελ. 86 καὶ Ε.Ε.Κ.Σ. Γ', σ. 124.

⁴⁵) Ἐγίνε κατόπιν ἐπίσκοπος Ἀρχαδίας (1763).

καὶ διαχειριστοῦ τῆς μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφη, τὰ ἀκόλουθα:

«Ὁ προκατόχος μας Μητροπολίτης Κρήτης Γεράσιμος, υἱὸς Ἰωάννου⁴⁹, εἶχεν εἰς τὴν κατοχὴν του ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τεμένους καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ χωρίου Βενεράτου, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Ἀπόλλωνα, ἀκίνητα ἀνήκοντα εἰς τὴν μονὴν Ἀγίας Θεοτόκου, αὐτὰ μετεβίβασεν εἰς ἐμέ, καὶ τὰ ὅποια σύμφωνα μὲ τὸ ἱερὸν Βεράτιον, εὐρίσκονται σήμερον εἰς τὴν κατοχὴν μου.

»Ἐπειδὴ ὁμως, λόγῳ παρελεύσεως πολλοῦ χρόνου, ἡ ἐν λόγῳ μονὴ ῥησιπώθη καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀνάλογοι διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῆς πόροι, ἀφιεροῦ πάντα τὰ ἀκίνητα αὐτῆς, μετὰ τῶν τεσσάρων οἰκημάτων καὶ τῆς κρεββατίας, κειμένων ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Μονῆς, εἰς τὸν ὧς εἴρηται Μεθόδιον Θαλασσινόν, διὰ τοὺς πτωχοὺς τῆς μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφη, διὰ χειρὸς τοῦ ἀντιπροσώπου του Τερεζῇ Δημήτρῃ Φόγια, υἱοῦ Νικολάου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἀναλάβουν τὴν ἐπιδιόρθωσιν καὶ ἐπαναφορὰν τῆς Μονῆς εἰς τὴν προηγουμένην τῆς κατάστασιν, νὰ ἐπιμελοῦνται τὰ ἀκίνητα καὶ τὰ ἔσοδα τῆς Μονῆς μετὰ προσοχῆς καὶ νὰ μὴν κατασπαταλῶνται ταῦτα, νὰ γίνουν δὲ πάλιν τὰ ἀκίνητα παραγωγικά, καὶ νὰ παραδίδουν εἰς τὸν ἐκάστοτε Μητροπολίτην Κρήτης οἱ ἡγούμενοι τῆς μονῆς Ἐπανωσήφη δέκα ὀκτάδες καθαρὸν ἐλαιόλαδον.

»Πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἀποδεκτὰ ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς καὶ συνετάχθη τὸ παρὸν Ἰουλίου 16 τοῦ 1758».

Ἐκ τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῆς Μονῆς ταύτης ὅσον μέρος ἔμεινεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Ἀπανωσήφη, μετὰ τὴν διάθεσιν τῶν 3/5 τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας εἰς τὸ Ταμεῖον Ἐφένδρων Ἡρακλείου, ἔχει ἤδη ἐκποιηθῇ εἰς χωρικοὺς τοῦ Βενεράτου ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ Διοικήσεως Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας (ΟΔΕΠ). Ἐπίσης ἔχει ἐκποιηθῇ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τὸ εἰς τὸ Ταμεῖον Ἐφ. Πολεμιστῶν Ἡρακλείου ἀναλογῆσαν ποσοστόν. Ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἐρειπωμένα κτίσματα παρεχωρήθησαν εἰς τὴν κοινότητα Βενεράτου.

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΑΠΑΝΩΣΗΦΗ

Ἡ πρόοδος τῆς Μονῆς εἰς ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν πλοῦτον, ὁ ὁποῖος συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ὕλικὸν τοιοῦτον, συνεχίζεται ραγδαίως καὶ ἀπροσκόπτως, καθόσον ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὴν περίοδον τῶν ἀγώνων διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ ἐμπέδωσις τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ τὸ στρογγυλοκάθισμα τῆς ἀσιατικῆς βαρ-

⁴⁹) Πρόκειται περὶ τοῦ ἄλλοτε Μητροπολίτου Λιτίτσας Γερασίμου, καταγομένου ἐκ Βενεράτου 1725 - 1755.

βαρότητας εἰς τὴν ράχην τῶν ραγιαδῶν ἔχει ὡς φυσικὸν ἐπακόλουθον τὴν περὶ τὰ θρησκευτικὰ σύμβολα συσπείρωσιν τῶν Ἑλληνορθοδόξων Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι μόνον εἰς αὐτὰ εὗρισκουν παρηγορίαν διὰ τὰ δεινὰ τῆς δουλείας, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδα ἀναστάσεως.

Ἐν ἓκ τῶν περισσότερον τιμωμένων τοιούτων συμβόλων δι' ὁλόκληρον τὴν κεντρικὴν Κρήτην καὶ ἰδίως τὴν νοτίαν πλευρὰν αὐτῆς γίνεται ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφης. Τὰ εἰς τὸ προσκύνημα τοῦτο συντελούμενα θαύματα, τὰ ὅποια πολλαπλασιάζονται καί, φυσικά, εὐρύτερα διαλαλοῦνται, καθόσον αὐξάνει τοῦ κόσμου ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ πρὸς αὐτὸ πίστις, ὡς μαγνήτης ἰσχυρὸς τῆς θείας δυνάμεως, προσελκύουν ὁλοένα καὶ περισσοτέρων ἀνθρώπων τὴν εὐλάβειαν. Πολλοὶ ἐγκαταλείπουν τὰ ἐγκόσμια καὶ γίνονται μοναχοί. Ἄλλοι ἀφιερώνουν κινήτὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τὸν Ἅγιον καὶ εἶναι τόσα τὰ ἀφιερούμενα ζῶα, λέγει ἡ «Διήγησις», ὥστε δὲν «ἔχουσι ἀνάγκην νὰ ἀγοράζουσιν ἐξ αὐτῶν οἱ δοῦλοί του (= οἱ μοναχοί), ἀλλὰ μάλιστα νὰ πωλῶσιν. Καὶ πρὸς τοῦτοις ἕκαστος ἃς παρατηρήσῃ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου τὰ ἀσημικὰ ὅπου κρέμονται: χεῖρες, πόδες, ὀφθαλμοί, κεφαλές, σώματα ὁλόκληρα καὶ μορφαὶ τετραπόδων, διαφόρων εἰδῶν. Ἀπ' αὐτὰ ἡμπορεῖ ὁ κάθε περίεργος νὰ ἐννοήσῃ ἕνα τι ὀλίγον ἐκ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ». Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀφιερούμενα εἰς διάφορα μέρη καὶ ἔκτος τῆς Κρήτης ἀκόμη⁴⁷ ἀκίνητα, ποὺ ἀπετέλεσαν, μαζί μὲ τὰ διὰ τῶν εἰσοδημάτων τῆς Μονῆς ἀγοραζόμενα, τὰ τόσα καὶ τόσα ἐξωτερικά (μακρὰν τῆς περιοχῆς τῆς Μονῆς) μετόχια τοῦ Ἀπανωσήφης, δὲν εἶναι ὀλίγα.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι, παραλλήλως πρὸς τὴν εὐσέβειαν τῶν χριστιανῶν, ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἑλατήριο, διὰ τὴν ἀφιέρωσιν πολλῶν ἀκινήτων εἰς τὸν Ἀπανωσήφην καὶ γενικῶς εἰς τὰ Μοναστήρια τῆς Κρήτης κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν: Πολλά, πάρα πολλὰ ἀπὸ τὰ κτήματα αὐτὰ ἀφιερώνονται εἰς τὰς Μονάς, διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀρπακτικὴν βουλιμίαν τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν μπέηδων. Ὅτι ἤρεσκεν εἰς τὸν Τοῦρκον καὶ ἐξῆπτε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ τὸ ἀποκτήσῃ, ἐξευρίσκετο πάντοτε τρόπος νὰ τὸ στερηθῇ ὁ μαγιαῆς, ὁ ὅποιος ἂν ἤρνεϊτο, ἐγνώριζεν, ὅτι ἐκινδύνευε καὶ ἡ ζωὴ του. Ἄν ὅμως ἀφιερώνοντο εἰς εὐαγὲς ἴδρυμα: ναοίς, μονὰς κ.τ.λ.—ἐγίνοντο δηλ. βακουφικά — ἐσώζοντο⁴⁸. Οἱ Τοῦρκοι, παρ' ὅλους τοὺς νόμους καὶ τὰ λεγόμενα κατὰ χρηστικῶς προνόμια τῶν Χριστιανῶν, ἀδυσφοροῦσαν (καὶ

⁴⁷) Ὅπως τὸ μετόχιον Ἀϊδινίου.

⁴⁸) Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», Θ', σ. 232, ὑποσημείωσις 9.

ἀδιαφοροῦν) καὶ διὰ τὴν ζωὴν καὶ διὰ τὴν ἀθλιότητα τῶν γκισούρη-
δων, προκειμένου νὰ παχυνθοῦν αὐτοί ⁴⁹.

Τὴν πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφη συρροήν κινητῶν ἰδίᾳ ἀφιερωμάτων, ἠνύνησε κάπως καὶ ὁ σεβασμὸς ἢ ὁ φόβος διὰ τὴν θαυματουργικὴν δύναμιν τοῦ Ἀγίου καὶ αὐτῶν τῶν τούρκων τοῦ Μονοφασίου — ἀρνησιθρήσκων κατὰ τὸ πλεῖστον. Οὗτοι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὑφίσταντο ψυχολογικῶς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανικοῦ περιβάλλοντος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ζοῦν, κάτι διατηροῦν ἀκόμη εἰς τὴν ψυχὴν των ἀπὸ τὴν πρὸ τῆς ἐκμουσουλμανίσεώς των ἐποχὴν. Ἄλλο ζήτημα εἶναι τὸ πῶς εὗρισκον τρόπον νὰ συμβιβάζουν τὰ ἀσυμβίβαστα: τὴν ἀποκλειστικότητα τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ των καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ ἀλλόθρησκον.

Ἄλλως τε ἡ εὐλάβεια αὐτὴ ἢ ὁ φόβος Τούρκων τινων πρὸς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσήφη δὲν εἶχεν οὔτε ἔκτασιν οὔτε ἔντασιν τοιαύτην, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς διαρπαγῆς τοῦ εἰς τὴν Μονὴν συσσωρευμένου πλούτου, μόλις θὰ παρουσιάζετο ἡ πρὸς τοῦτο εὐκαιρία. Τοιαύτας δὲ εὐκαιρίας ἀπετέλουν αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Χριστιανῶν ἐναντίον τῶν κατακτητῶν Τούρκων.

Πρώτη μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ἡ κατὰ τὸ 1770 ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις τοῦ Δασκαλογιάννη. Παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἐξετάθη πολὺ πέραν τῶν Σφακίων, ὅμως ἡ ἐξ αὐτῆς ἀναταραχὴ δὲν ἄφηκεν ἀνεπηρέαστον ὁλόκληρον τὴν Νῆσον. Καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀπανωσήφη πάντως ἠσθάνθησαν ἀπειλητικὰς τὰς διαθέσεις τῶν Τούρκων τῆς περιοχῆς καὶ φαίνεται, ὅτι μερικοὶ τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν ἀπεμακρύνθησαν προσωρινῶς καὶ ἐπανῆλθον μόνον μετὰ τὴν τραγικὴν καταστολὴν τῆς ἀτυχοῦς αὐτῆς, τοπικῆς μᾶλλον, ἐξεγέρσεως.

Ἄν ἔγινε διαρπαγὴ, ὥς εἶναι πιθανόν, τῶν ἐν τῇ Μονῇ ἀποθηκευμένων γεννημάτων δὲν γνωρίζομεν. Πάντως βλάβη αὐτῆς σημαντικὴ δὲν συνέβη τότε, διότι ἀκριβῶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ Μονὴ Ἀπανωσήφη παρῴσκει τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς ἀκμὴν ὅχι μόνον εἰς ὕλικόν πλοῦτον ἀλλὰ καὶ εἰς πνευματικὴν ἀνθησιν ⁵⁰. Μεταξὺ τῶν μοναχῶν τῆς καταλέγονται ἀρκετοὶ εὐπαίδευτοι καὶ σοφοὶ ἄν-

⁴⁹) Τὸ βάθος τῆς ψυχῆς των εἰς τὸ θέμα αὐτὸ χαρακτηριστικώτατα ἐκφράζει ἡ ἐξῆς παροιμία των: «Ἰκὶ γκισοῦρ μπὸκ γιέμεδεν, ὁσμανλὴ πιλὰφ γιέμες». Ἦτοι: «Ἄν δὲν φᾶνε λάσπη δυὸ γκισούρηδες ὁ ὁσμανλῆς (ἕνας τοῦρκος) δὲν τρώει πιλὰφ».

⁵⁰) Ὁ Σαβαρὺ, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὸ Μοναστήριον κατὰ 1779, ἂν καὶ ὅχι ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν προκατάληψιν ἐνὸς καθολικοῦ, ἀπέναντι ὀρθοδόξων, παρῆχει τὴν ἐξῆς εἰκόνα τοῦ Ἀπανωσήφη: «Οἱ καλόγηροι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου εἶναι κάτοχοι τεραστίων ἐκτάσεων γῆς, ὅπου συντηροῦν μεγάλα κοπάδια. Πα-

δρες, ἀσχολούμενοι μὲ ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν ἀτομικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχῇ σύνθεσιν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων.

Δεῖγμα λαμπρὸν τῆς τοιαύτης ἐν τῇ Μονῇ πνευματικῆς ἀνθήσει· ἀποτελεῖ, διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν, χειρόγραφος καλλιτεχνικὸς χαρτῶς· κῶδιξ ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος.

Ὁ κώδιξ οὗτος, δερματόδετος ἐπὶ σανίδος πάχους 0,005 μ. (ἐλλιποὺς κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὸ δεύτερον ἐξώφυλλον) ἀποτελεῖται ἀπὸ 70 σελίδας παχέος μᾶλλον στυλιννοῦ χάρτου λευκοῦ, διαστάσεων 25 × 16. Τὰ δύο πρῶτα φύλλα εἶναι κενά, ἐνῶ εἰς τὸ τέλος ἔχουν προστεθῇ, προφανῶς μεταγενεστέρας, δύο φύλλα κυανωποῦ χάρτου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουν γραφῇ διὰ χειρὸς τοῦ γνωστοῦ ἀπὸ τὴν «Διήγησιν» Ἱεροδιακόνου Ἰακώβου Μακαριστάρια τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, περὶ τῶν ὁποίων ἔγινεν ἤδη λόγος.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος εἶναι :

α) Μικρὸς ἔσπερινός (σελ. 5 - 7).

β) Μικρογραφία τοῦ Ἀγίου διὰ πολυχρώμου μελάνης, ἐξαιρετοῦ τέχνης καὶ κάτωθεν αὐτῆς ἡ χρονολογία 1794, ὥς καὶ ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης βίβλου (σελὶς 8).

γ) Πλήρης ἀκολουθία (Μέγας ἔσπερινός, ὄρθρος, λειτουργία) διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 3 Νοεμβρίου, ἡμέραν τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἧτις εἶχε καθιερωθῇ ὡς δευτέρα ἐπίσημος πανήγυρις τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφης, ἑορταζομένη μὲ τὴν αὐτὴν λαμπρότητα ὥς καὶ ἡ 23 Ἀπριλίου (σελ. 9 - 50).

ράγουν σῖτον, κριθήν, κρασί, λάδι κηρὸν καὶ ἄφθονο μέλι. Οἱ Τοῦρκοι τοὺς τάφηναν ὑπὸ τὸν ὄρον (σ. σ. ποῦ τὸ εὗρηκεν ὁ Σ. ;) νὰ παρέχουν φιλοξενίαν εἰς ὅλους τοὺς ταξειδιώτας. Τὴν παρέχουν συνήθως μὲ ἀρκετὴν προθυμίαν. Οἱ ταξειδιῶται καὶ τὰ ζῖα τῶν εὗρισκουν ἐκεῖ στέγην καὶ τροφήν. Τὰ ἰδιόματα' αὐτὰ εἶναι πολύτιμα σ' ἓνα τόπον, ποῦ δὲν ἔχει οὔτε ξενῶνας οὔτε ξενοδοχεῖα. Χωρὶς τὸ ἄσυλον αὐτὸ ὁ ταξειδιώτης θᾶταν ὑποχρεωμένος νὰ κουβαλῇ σημαντικὰς ἀποσκευὰς καὶ ὅλα τὰ χρειώδη διὰ τὴν ζωὴν. Οἱ καλόγηροι αὐτοὶ καλλιεργοὺν μόνοι τῶν τοὺς ἀγροὺς τῶν καὶ τὴν εὐμάρειάν τῶν τὴν ὀφείλουν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν. Μᾶς παρέθηκαν μεγαλοπρεπέστατον γεῦμα. Τὸ κέντρον ἀπετέλει γουρουνάκι τοῦ γάλακτος ψητό. Γύρω ἀπ' αὐτὸ ἐξάιρετον ἀρνί, περιστεράκια καὶ ὀρνιθόπουλα. Πιάτα γεμάτα ἀπὸ ρόγδια, ὀμύγδαλα, σταφύλια, φρέσκες ἐλιές καὶ μέλι ἐκαλυπταν τὸ τραπέζι. Τὸ μέλι οὗτό, διάφανο σὰν τὸ κρυστάλλο ἦταν νοστιμώτατον, ἀρωματωδὲς σὰν τὰ ἀνθὲ καὶ λεπτὸ σὰν τὰ ἐκλεκτότερα γλυκά, ἐγαργάλιζε μαζὶ μὲ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὄσφρησιν... τὸ δὲ κρασί — τὸ ἄσπρο, τὸ κόκκινον, τὸ πορτοκαλλί — ἐδέχθησαν τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο τὰ ἐγκώμιά μας». M. Savary, Lettres sur la Grèce (Paris 1788) σ. 197 - 200.

δ) Μακαριστόρια εἰς τὸν Ἀγ. Γεώργιον, κατὰ τὰς τρεῖς στάσεις τῶν ἐπιταφίων θρήνων (σελ. 53 - 63).

ε) Εὐλογητάρια καὶ μεγαλυνάρια τοῦ Ἀγίου (σελ. 68 - 70).

Ἡ ἀκολουθία, περὶ τῆς ὁποίας ἐνταῦθα ὁ λόγος, δὲν εἶναι ἡ συνήθης εἰς τὸ Μηναῖον περιεχομένη διὰ τὴν 3 Νοεμβρίου, ἀλλὰ πολὺ ἐκτενεστέρα καὶ πληρεστέρα, πλουτισμένη μὲ τροπάρια καὶ δοξαστικά, εἰδικῶς διὰ τὸν Ἀγιον Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσήφη συντεθειμένα, δυνάμενα δὲ νὰ παραβληθοῦν μὲ τὰ ἀνάλογα ἀριστουργήματα τῆς κλασικῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως.

Ὁ καλλιτέχνης τοῦ ὅλου χειρογράφου ἀποκαλύπτεται εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ διὰ τῶν ἑξῆς:

Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος ὑπὸ εὐτελοῦς Γεωργίου Γουνάλε τοῦ Κρητός, κατὰ μῆνα Ἰούλιον. Ἔτος σωτήριον αὐγὴ δ'.

Ὁ δὲ προορισμὸς τῆς «βίβλου» ἐκτίθεται ἐντὸς ὠραίου πλαισίου κάτωθεν τῆς μικρογραφίας τοῦ Ἀγίου τῆς 8ης σελίδος ὡς ἀκολούθως:

«Ἡ παροῦσα ἀκολουθία τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἥτις ἐν τῷ Μηναίῳ οὐσα μικτή, κατὰ τὴν 3 τοῦ Νοεμβρίου, μετὰ τῶν τριῶν Μαρτύρων (σ. σ. Ἀκεψιμᾶ, Ἀειθαλᾶ καὶ Ἰωσήφ), πρὸς τὸ εἶναι μόνην καὶ χωριστὴν τὴν τοῦ Ἀγίου ἀκολουθίαν, διὰ τὴν εὐλάβειαν καὶ πόθον τῶν εὐσεβῶν πρὸς τὸν Ἀγιον, ὁποῦ θέλονσι νὰ ἐφορτάζωσι λαμπρῶς τοῦ Ἀγίου τὴν μνήμην καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐν τῇ γ' τοῦ Νοεμβρίου, καθὰ καὶ ἐν τῇ κγ' τοῦ Ἀπριλίου — τούτου χάριν, ἐπιστοσίᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Διονυσίου, καθηγουμένου τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφου, ἐγένετο καὶ καλλιγραφεῖσα ἀπεστάλθη τῇ θεοφρονητῇ πόλει Σιύρνη, χάριν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων Χριστιανῶν, ἐν τῷ Μειοχίῳ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφου».

Ἡ ὅλη ἀκολουθία θὰ ἔπρεπε νὰ δημοσιευθῇ ἐνταῦθα ὁλόκληρος· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μηκύνεται ὑπὲρ τὸ δέον ἡ παροῦσα, θὰ περιορισθῶμεν νὰ παραθέσωμεν μερικὰ δείγματα καὶ τῆς ἀξίας τῆς ὅλης συνθέσεως καὶ τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἔχει, ὡς ἀπόδειξις τῆς ἐν τῇ Μονῇ πνευματικῆς ζωῆς, κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 χρόνους⁵¹.

Καὶ πρῶτον τὸ δοξαστικὸν τῶν αἰνῶν—ποίημα Συνεσίου τοῦ Κρητός, ὡς ρητῶς σημειοῦται εἰς τὸ χειρόγραφον.

⁵¹) Παραδόξως ὁ Sieber, ὁ ὅποιος ἐπεσκέφθη τὴν Κρήτην κατὰ τὸ 1817 δὲν ἀναφέρει παρὰ τὸ ὄνομα μόνον τῆς Μονῆς καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν μικροτέρων τοιούτων τῆς Νήσου. Πιθανῶς λοιπὸν δὲν τὴν ἐπεσκέφθη. (Βλ. Sieber, Reise nach d. Insel Kreta, τ. 2, σ. 122).

Δόξα, Ἦχος πλ. δ'.

«Τῶν μαρτυρικῶν ἀγώνων σου τὰ παλαίσματα, Γεώργιε παμμακάριστε, γλώσσα βροῖειος ἐξιστορεῖ· οὐ δυνήσεται. Τὸ γὰρ γεηρὸν τῆς φήσεως ἀρνησάμενος, ἐν ταῖς βασάνοις προθύμως ἐχώρησας, τῷ φίλιῳ κεντούμενος τοῦ Θεανθρώπου Λόγου, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνατεινόμενος ἔχαιρες. Τῶν βασάνων ὀλιγορῶν, τῆς ἀφθαρσίας ἐπιθυμῶν τὴν τυραννικὴν ὁμότητα καταβέβληκας· πῦρ καὶ ξίφος καὶ μαστίγων δοιμύτητας εἰς οὐδὲν λογιζόμενος. Διὸ ἀγγέλους ἐξέπληξας τῇ καρτερίᾳ τῶν πόνων σου. Οἱ καὶ στεφάνους πλέξαντες σθρανίους, τὴν μαρτυρικὴν σου κατέσπερον κορυφῇ, τῇ δεξιᾷ τοῦ Ὑψίστου διδόμενοι. Ὡ καὶ νῦν παρίσταςαι, ἀπλῆτῳ φωτὶ καὶ θεϊκῷ καταυγαζόμενος.

Τροπαιοφόρε ἐνδοξε καὶ ἐν μάρτυσι μέγιστε, λαμπροπυρσόμορφε ἀσκήτορ, μὴ παρίδῃς τὴν σὲ γεραίρουσαν Μοῆν. Ἐπὶ σοὶ γὰρ Κρήτη μεγαλαυχεῖ καὶ σὲ προστάτην ἐπίσταται. Ἐν τῷ σῶ νᾶφ σὲ εὐφημοῦσα πρέσβυν προβάλλεται. Πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἐκ κινδύνων καὶ θλίψεων ἡμᾶς ἐλευθέρωσον, τοὺς πόθῳ ἐκτελοῦντας τὴν πανσέβαστόν σου πανήγυριν»⁵².

Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἄλλα τινὰ ἐκ τῶν ποιημάτων τῆς «Ἀκολουθίας» εἰδικῶς διὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσήφη στιχουργημένα :

«Τοὺς Ἰσραηλίτας ὑπόταξον, θεόφρον, ποσὶ τῶν Ὁρθοδόξων.
» Αἰχμαλώτους εἶσαι, Γεώργιε, καὶ σῶσον τοὺς σὲ ἀνευφημοῦντας.
» Τὸν ἡγούμενόν σου ῥύου παντὸς κινδύνου, Γεώργιε τρισμακάαρ.
» Τὴν ἀδελφότητά σου, Γεώργιε παμμάκαρ, φύλαττε εἰς αἰῶνας».

Καὶ μεγαλυνάρια πρὸς : «τὴν τιμιωτέραν...»

«Δεῦτε εὐφημήσωμεν οἱ πιστοὶ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, ἐν καρδίᾳ ἐλλικρινεῖ τὸν ἐκ Παλαιστίνης ἐκλάμπαντα ἐν Κρήτῃ Γεώργιον τὸν θεῖον καὶ παμμακάριστον».

«Δεῦτε πάντες ἄσωμεν οἱ πιστοὶ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ κρουγᾶσωμεν ἐν χαρᾷ δῶμεν δόξαν, αἶνον καὶ ὕμνον τῷ Ἀγίῳ, τῷ λάμπαντι ἐν Κρήτῃ νῦν ἐν τοῖς θαύμασιν».

Ἀλλὰ καὶ ἱστορικαὶ πληροφορίες, τὰς ὁποίας ἐκ τοῦ κώδικος τοῦτου ἀρνούμεθα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπογραμμισθοῦν. Καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ὁ ποιητὴς τοῦ παρατεθέντος δοξαστικοῦ, πιθανώτατα δὲ καὶ

⁵²⁾ Ἄν τὸ παρὸν δοξαστικὸν ἐγγράφη κατὰ στίχους, ὥς οἱ βυζαντινοὶ ὕμνογράφοι συνήθιζον, ἢ καταλογάδην δὲν γνωρίζομεν. Τὸ δεύτερον μᾶς φαίνεται πιθανώτερον.

τῶν λοιπῶν ἐν τῇ «Ἀκολουθία» περιεχομένων πρωτοτύπων καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφη ἀναφερομένων ὕμνων, ὁ Συνέσιος, ποῖος εἶναι; Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν γνωρίζομεν. Ἀναμφισβήτητα δυνατὸς διανοούμενος, ὡς ἐκ τοῦ παρόντος ἔργου του ἀποκαλύπτεται, ἦτο γνωστὸς ὡς τοιοῦτος εἰς τοὺς συγχρόνους του, ὥς δεικνύει τὸ συνοδευτικὸν τοῦ ὀνόματός του: Συνέσιος ὁ Κρητῆς. Οὔτε ὁ ἴδιος θὰ ἐτόλμα νὰ τὸ μεταχειρισθῇ οὔτε οἱ ἄλλοι θὰ τοῦ τὸ ἀνεγνώριζον, ἂν δὲν ἀντιπροσώπευε τὴν πραγματικὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν προϋποθέτει. Μὲ τὸ αὐτὸ συνοδευτικὸν παρουσιάζεται τὸ ὄνομά του καὶ εἰς εὐαρίθμους τόμους βιβλίων, σωζομένους εἰς τὴν Δημοτικὴν μας Βιβλιοθήκην καὶ προερχομένους ἐκ τῆς ἀτομικῆς του Βιβλιοθήκης: Ἐπ' αὐτῶν σημειοῦται: «Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν Συνεσίου τοῦ Κρητῆος»⁵¹. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐπισήμανσις τοῦ ἀνδρός, εἰς τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας ἀσχολουμένων, δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ μᾶς δώσῃ περισσότεράς πληροφορίας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ συνοδευτικὸν «ὁ Κρητῆς» παραθέτει εἰς τὸ ὄνομά του καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς τῆς «Ἀκολουθίας» Γεώργιος Γουνάλε. Τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ αὐτοῦ ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία καὶ γνωστὴ ἦτο καὶ ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ὅσον καὶ ἂν παραμένει δι' ἡμᾶς ἄγνωστος ἄλλοθεν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1794 ἡγουμένου τῆς Μονῆς Διονυσίου ἡ προσωπικότης, ὡς ὑποστηρικτοῦ ἐνθέρμου τῶν περὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν καλλιτεχνίαν διακρινομένων, δὲν ἦτο τυχαία... Καὶ τίς οἶδε πόσων ἄλλων σπουδαίων ἀνδρῶν τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων τὰ ἴχνη ἐχάθησαν, λόγῳ τῆς συστηματικῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως καταστροφῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῶν ἐλληνικῶν μοναστηρίων — τῆς μόνης αὐτῆς κιβωτοῦ διαφυλάξεως τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῆς φυλῆς μας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

ΤΟ ΕΝ ΑΙΔΙΝΙΩ ΜΕΤΟΧΙΟΝ

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς «Ἀκολουθίας» δήλωσις, ὅτι «καλλιγραφείσα ἀπεστάλη τῇ θεοφρουρῇ πόλει Σμύρνῃ, χάριν τῶν ἐν

⁵¹) Περὶ τοῦ Συνεσίου τούτου βλ. περ. «Παρνασσὸς» τόμ. 10ος, σελ. 238, Πρβλ. «Κρητικὰ Χρονικά» τ. Δ', σ. 25, ὑποσ. 8. Ὁ Pashley (τ. 1, σ. 169) ἀναφέρει Συνέσιον ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας: Φιλοξενούμενος εἰς τὴν οἰκίαν Δημητρίου τινὸς εἰς τὸ Μ. Κάστρο, ἠρωτήθη ὑπ' αὐτοῦ ἂν εἶχε μελετήσει καὶ τὸν Συνέσιον. Ὁ Ρ. νομίζει, ὅτι ὁ Δημήτριος ἐρωτῶν ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὸν γνωστὸν συγγραφέα καὶ Ἐπίσκοπον Κυρήνης Συνέσιον. Πιθανώτερον ὅμως νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐρώτησις ἀφεῶρα εἰς τὸν πρὸ ὀλίγων τότε δεκαετηρίδων ζήσαντα λόγιον μοναχὸν τοῦ Ἀπανωσήφη, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀδρὰ προσωπικότης διετήρει ἀκόμη τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Κάστρου.

αὐτῇ οἰκούντων χριστιανῶν, ἐν τῷ μετοχίῳ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφης» εἶναι πολύτιμος πληροφορία.

Τὸ μετόχιον, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἐνταῦθα καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἐστάλη αὐτὸ τοῦτο τὸ χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας, εἶναι τὸ ἐν Ἀϊδινίῳ τῆς Μ. Ἀσίας γνωστὸν μετόχιον τῆς Μονῆς. Περὶ αὐτοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθοῦν ἐνταῦθα ὀλίγα τινά, προτοῦ νὰ ἱστορηθῇ ἡ περιπέτεια τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ χειρογράφου εἰς τὴν ἀφετηρίαν του.

Ἀπὸ Χριστιανούς, μεταναστεύσαντας εἰς Μ. Ἀσίαν, πρὸς ἀναζήτησιν καλυτέρας τύχης, εἴτε καὶ φυγάδας, διωκομένους ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας καὶ καταφεύγοντας ἐκεῖ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, ἢ καὶ ἀπὸ Τούρκους τῆς Κρήτης ἔχοντας συγγενεῖς εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἢ δι' ἄλλους λόγους ταξιδεύοντας, ἔγινεν ἐκεῖ γνωστὴ ἡ Μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφης καὶ ὁ θαυματουργὸς προστάτης της Ἅγιος Γεώργιος. Εὐσεβῆς δέ τις χριστιανὸς εἰς τὸ Ἀϊδίνιον ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Μονὴν ἀκίνητον του προσοδοφόρον (χάνι) ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρισκόμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη ἀμέσως καὶ ἐκκλησίδιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς.

Ἐκτοτε τὸ Μετόχιον τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ὥς σταθμὸς τῶν πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους προσκυνητῶν (χατζήδων). Ἀφιερώματα δὲ πολύτιμα καὶ δῶρα, τινὰ τῶν ὁποίων φυλάσσονται ἀκόμη εἰς τὸν Ἀπανωσήφην, ἔχουν τὴν προέλευσίν των ἀπὸ τὸ ἐν λόγῳ Μετόχιον. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ χειρόγραφος κώδιξ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπὶ λεπτῆς περγαμνῆς μικροῦ σχήματος, μὲ ἀρίστης τέχνης μικρογραφίας τῶν Εὐαγγελιστῶν (λείπει μαζὶ μὲ τὰς πρώτας σελίδας τοῦ χειρογράφου ἢ μικρογραφία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου). Εἶναι «τετραβάγγελον» διηρημένον κατὰ περικοπὰς, γραμμένον δὲ μὲ μικρὰν γραφὴν, πιθανώτατα ὄχι μεταγενέστερον τοῦ 11ου αἰῶνος⁵⁴.

⁵⁴) Κατὰ τὸ 1913 μᾶς ἔγινε λόγος καὶ περὶ ἄλλου χειρογράφου ἐπὶ περγαμνῆς κώδικος, μὲ χρυσὰ κεφαλὰ ἡ γράμματα, προφανῶς ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς καὶ σπουδαιότερας σημασίας, ὁ ὁποῖος ἐφυλάσσετο εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς, ἀλλ' ἐξηφανίσθη ἐξ αὐτῆς πρὸ εἰκοσαετίας μυστηριῶδως. Ἀνεφέροντο μάλιστα καὶ δύο πρόσωπα πρὸς τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο αἱ ὑπόνοιαι διὰ τὴν ἐξαφάνισίν του. Κατὰ τὴν ἰδίαν πηγὴν, τὸ νῦν εὐρισκόμενον εἰς τὴν Μονὴν «Τετραβάγγελον» θὰ εἶναι ἀντίγραφον τοῦ ὡς ἂν παλαιότερου, διὰ τὸ ὁποῖον (παλαιότερον) Ἀγγλος ἀρχαιολόγος ἐπὶ τῆς Ἡγουμενείας τοῦ Παναρέτου Μαργαρίτου (1905) προσέφερε, διὰ νὰ τὸ ἀγοράσῃ, 1000 χρυσῆς λίρας.

Ἐπειδὴ οὕτε ὁ Ξανθοῦδίδης (ὁ ὁποῖος θὰ τὸ ἐβλεπεν ἂν εὐρίσκετο εἰς τὴν Βιβλιοθήκην) ἀναφέρει τίποτε, οὕτε ὁ γέρων ἱερομόναχος Τίτος Βαρελτζάκης γράφει τι σχετικὸν εἰς τὰ Σημειώματά του, οὕτε κανεὶς ἄλλος, ἐκ τῶν ἐν τῇ Μονῇ ζώντων σήμερον, εἶδε τὸν κώδικα τοῦτον, ὑποθέτομεν, ὅτι πρόκειται μᾶλ-

Ἄλλα κειμήλια, τῆς αὐτῆς πιθανώτατα προελεύσεως, ὑπάρχοντα καὶ σήμερον εἰς τὴν Μονὴν εἶναι :

1) Εὐαγγέλιον, ἐκδόσεως Βενετίας τοῦ 1776 (ἄψος⁵⁷) μὲ καλύμματα ἐξωτερικῶς ἐξ ἀργύρου καὶ ἐπὶ τῆς ράχεως τὴν ἐπιγραφὴν : «*Διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Γερβασίου προσκυνητοῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφη. 1795*».

2) Ἄλλο Εὐαγγέλιον (ἐκδόσεως Βενετίας 1801) ἐπίσης ἀργυρόδετον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν : «*Καὶ τόδε Κοσμᾶ ἱερομονάχου Ἐπανωσηφίτου τοῦ Κρητὸς 1818*»⁵⁸.

3) Σταυρὸς ἀργυρόδετος μὲ ξυλογλύπτους παραστάσεις εἰς τὰ πτερύγια καὶ τὸ στέλεχος, μὲ κατεστραμμένην τὴν κοιλίωσιν μετὰ τῆς βάσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφὴ : «*Τὸ παρὸν ὑπάρχει Διονυσίου Καθηγουμένου ,αωζ΄ (1807)*»⁵⁹.

4) Σταυρὸς βαρύτιμος ὕψους 0,30 μ. μὲ ξυλογλύπτους παραστάσεις, μὲ κατασκευὴν ἐκ χρυσοῦ (τσιφτίχ - φιλιγκράμ) ἀρίστης τέχνης, μὲ σμαράγδους εἰς τὰ ἄκρα τῶν πτερυγίων καὶ εἰς τὴν κορυφὴν (τώρα λείπει ὁ τῆς κορυφῆς) ὥς καὶ μαργαρίτας — ἑπτὰ μεγάλους καὶ ἰσαριθμούς μικροὺς — εἶναι ἴσως τὸ πολυτιμότερον ἀντικείμενον τοῦ σκευοφυλακίου τῆς Μονῆς, μετὰ τὰ δύο φελόνια, περὶ ὧν κατωτέρω.

5) Ἄλλος Σταυρὸς ὕψους 0,35 μ. μὲ ξυλογλύπτους παραστάσεις τῶν Παθῶν καὶ πολυτίμους λίθους εἰς τὰ λεπτότατα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πλέγματα καὶ ἡμιπολύτιμον ὑπερυθρον λίθον μεγέθους μικροῦ λεπτοκαρύου εἰς τὴν κορυφὴν.

6) Ἕνας Σταυρὸς μὲ ξυλογλύπτους ἐπίσης παραστάσεις καὶ εἰργασμένος μὲ χρυσὸν λεπτοτάτης τέχνης, ἔχει διασκευασθῇ (δι' ἀφαιρέσεως τῆς βάσεως καὶ προσθήκης στέμματος) πρὸ πεντηκονταετίας καὶ πλεόν ὑπὸ ἡγουμένου τῆς Μονῆς, χρησιμοποιοῦντος αὐτὸν ὡς ἐγκόλπιον εἰς τὰς τελετάς.

7) Φελόνιον χειροκέντητον μὲ πολύχρωμον μέταξαν καὶ παραστάσεις ἀνατολικῆς ἐπιδράσεως (Βοῦδαι, δράκοντες, πτηνὰ) ἀρίστης Βυζαντινῆς τέχνης.

λον περὶ παρεξηγήσεως, ποὺ ἔχει σχέσιν μὲ παλαιότερας ἐνδοοικογενειακὰς ἐν τῇ Μονῇ ἀντιζηλίας.

⁵⁷) Τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο τούτων Εὐαγγελίων (ἐκ τῶν 4 ποὺ εἶχαν παραδοθῇ διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821) εἶναι πιθανώτατα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἰς ἐκ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς ὕστερ' ἀπὸ πολὺν καιρὸν, τυχαίως ἀνεκάλυψεν εἰς Ἀθήνας ἐκτεθειμένον πρὸς πώλησιν, τὸ ἡγόρασεν ἐξ ἰδίων καὶ τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μονήν.

⁵⁸) Πρὶν εἶναι πιθανώτατα περὶ τοῦ φιλομούσου ἡγουμένου Διονυσίου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸν πρόλογον τῆς «Ἀκολουθίας».

8) Φελόνιον χρυσοκέντητον, ἐπίσης Βυζαντινῆς τεχντροπίας, παλαιότατον καὶ μεγάλης ἀξίας.

Τὸ μετόχιον τοῦ Ἀϊδινίου ἔπαυσε, φαίνεται νὰ εἶναι προσοδοφόρον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 καὶ διὰ τοῦτο ἀπεσταλμένος τῆς Μονῆς κατὰ τὸ 1882 ὁ Πανάρετος Μαργαρίτης, μεταβὰς εἰς Ἀϊδίνιον, τὰ μὲν κινητὰ καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα αὐτοῦ μετέφερεν εἰς τὴν Μονὴν, τὸ δὲ ἀκίνητον ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα τοῦ Ἀϊδινίου.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν περιπέτειαν τοῦ χειρογράφου τῆς «Ἀκολουθίας».

Τὴν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀκμὴν τῆς Μονῆς διεδέχθη, κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς, ὀλοκληρωτικὸς σχεδὸν ἀφανισμὸς τῆς. Εἰς τὰ σημειώματά του ὁ ἱερομόναχος Τίτος ὡς ἐξῆς περιγράφει τὴν κατάστασιν :

«Οἱ Κακοχωριανοὶ Τοῦρκοι, ἐπιδραμόντες, ἐφόνευσαν 18 ἐκ τῶν μοναχῶν⁵⁷⁾. Οἱ λοιποὶ φοβηθέντες ἔφυγον εἰς Σφακιὰ διὰ νὰ σωθοῦν. Ἄλλ' ἐκεῖ ἄλλη καταστροφὴ τοὺς περιμένεν. Ὁ ἀρμοστής Τομπάζης ἔλαβε τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῶν Μονῶν, ἐν οἷς καὶ κειμήλια τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφης καὶ τὰ ἔφερεν εἰς Ὑδραν. Ἐκεῖ ἐπωλήθησαν⁵⁸⁾ καὶ διὰ τῶν χρημάτων ἠγοράσθησαν ὅπλα, τὰ ὅποια ἔφεραν εἰς Κρήτην πρὸς ἄμυναν τῶν κατοίκων. Τοιοῦτοτρόπως οἱ μὲν μοναχοὶ ἀπέθανον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, τὰ δὲ πολύτιμα σκεύη ἀπωλέσθησαν.

»Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατήλθεν ἐξ Ἀϊδινίου τῆς Μ. Ἀσίας μοναχὸς τις, ἀδελφὸς τῆς Μονῆς, Νεόφυ-

⁵⁷⁾ Κατὰ πληροφορίας ὀφειλομένας εἰς τὸν μοναχὸν Ἱερεμίαν Κυδωνάκην, μετὰ τὴν σφμγὴν τῶν 18 καλογήρων, διετάχθη ὑπὸ τοῦ πασᾶ τοῦ Κάστρου νὰ ταφοῦν ὅπου ἕκαστος αὐτῶν εὐρέθη σκοτωμένος.

Δύο σκελετοὶ, ἀνήκοντες προφανῶς εἰς οὕτως ἐνταφιασθέντας μάρτυρας, εὐρέθησαν τυχαίως πρὸ ἐτῶν ὁ μὲν παρὰ τὴν Α. τοῦ ἁλωνίου γέφυραν, ὁ δ' ἔτερος παρὰ τὸ παλαιὸν πατιεῖρι, κατὰ τὴν ἐσκαφὴν πρὸς φύτευσιν ἀμπέλου ὑπὸ τοῦ ἐξ Αὐγενικῆς μοναχοῦ Ἰωακείμ Χατζάκη.

⁵⁸⁾ Τὰ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος συγκεντρούμενα ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας πολύτιμα ἀντικείμενα (ἀσημικὰ καὶ χρυσικὰ) καὶ χρηματικὰ ποσά, παρεδίδοντο εἰς Ἐπιτροπὴν ἐδρεύουσαν εἰς τὰ Σφακιὰ. Καὶ δὲν εἶναι, δυστυχῶς, βέβαιον ὅτι ὅλα ταῦτα μετεφέρθησαν καὶ ἐπωλήθησαν εἰς Ὑδραν καὶ ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὰ Σφακιὰ καὶ τὴν ἐπικρατήσασαν ταραχὴν, πολλὰ τῶν ὡς ἄνω πολυτίμων ἀντικειμένων, κατὰ τὴν ἐν Γαύδῳ μεταφορὰν τῶν, ὑπέστησαν τὰς

τος⁵⁹, ὁ ὅποῖος (σ. σ. μετά τινος Βικεντίου⁶⁰ καὶ ἑνὸς ἀκόμη ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς, ποὺ εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὴν σφαγὴν καὶ εἶχαν κατορθώσει νὰ δραπετεύσουν εἰς τὴν Ἀνατολὴν) ἐπανασυνέσθησεν τὴν Μοιήν, ἐκάλεσε μοναχοὺς καὶ οὕτως ἡ ἀφανισθεῖσα πρὸς ὥραν Μονὴ ἤρχισεν αὐθις ἀνθοῦσα καὶ προοδεύουσα. Ἀπέκτησε δέ, ὡς φαίνεται ἀρκετοὺς μοναχοὺς καὶ κατέστη κέντρον τῆς συσκέψεως τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς καπεταναίων, ὡς καὶ καταφύγιον τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιωκομένων».

Εἶναι λοιπὸν πιθανώτατον, ὅτι ὁ Νεόφυτος, ἐπιστρέφων ἐξ Αἰδινίου εἰς τὴν Μοιήν τῆς μετανοίας του, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν ἐρημωθείσαν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἐπῆρε μαζί του καὶ τὰ ἀπαραιτήτα λειτουργικὰ βιβλία, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὴν «Ἀκολοιουθίαν», διὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἄμεσος καὶ κανονικὴ ἐπαναλειτουργία τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἐστίας.

συνεπείας τῆς ἀνωμαλίας. (Βλ. παρὰ Pashley, Travels in Crete, τ. 1, σ. 313, σχετικὴν διήγησιν τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Ἀρχαδίου καὶ ἐν σελίδι 118 τοιαύτην τοῦ προεστοῦ τοῦ χωρίου Πηγὴ Ρεθύμνης Σπ. Παπαδάκη. Πρβλ. Ζαχαρία Πρακικίδου, Χρυσυλλίς 1866, τ. Δ' ἀριθ. 80, σ. 187 καὶ ἀριθ. 81, σ. 211).

⁵⁹) Ὁ Νεόφυτος θὰ εὕρισκετο προφανῶς ἐκεῖ ὡς ἐπιστάτης τοῦ Μετοχίου. Ἡ προσωπικότης τοῦ μοναχοῦ τούτου δὲν ἀναδεικνύεται μόνον ἐκ τῆς δράσεώς του πρὸς ἀνασύστασιν τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφη, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἐθνικῶν ἐνεργειῶν του. Τὸ ὄνομά του εὕρισκεμεν μεταξὺ τῶν ἐπισήμων κληρικῶν τῆς Κρήτης, οἱ ὅποιοι ὑπέγραψαν ἔντονον διαμαρτυρίαν πρὸς τοὺς τότε μεγάλους Μονάρχας τῆς Εὐρώπης, διότι ἡ Κρήτη ἀπεκλείσθη καὶ δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἀπελευθερωθὲν τμήμα τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν ἐν λόγῳ διαμαρτυρίαν ὑπογράφουν, ἐκτὸς τοῦ Νεοφύτου, ὡς ἡγουμένου τοῦ Ἀπανωσήφη, καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν Μονῶν Ζωοδόχου Πηγῆς, Πρέβελη, Γουβερνέτου, Κυρίας Γωνιάς, ὡς καὶ διάφοροι Πρωτοπαπάδες τῆς Κρήτης, μὲ τὸν Ἰγνάτιον τὸν Ἀρδαμερίου ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον τῶν ἐλευθέρων ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης. (Βλ. Κ. Κριτοβουλίδου, Παράρτημα εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα, Ἀθῆναι 1860, σ. 15).

⁶⁰) Ἡ διάσσωσις τοῦ Βικεντίου ἐκ τῆς σφαγῆς, ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀναφέρεται ὡς ἑξῆς: Φίλος - κουμπάρος του Τοῦρκος Κακοχωριανὸς ἐπῆγε σὺ καλλί του, κατὰ τὴν ὥραν τῆς σφαγῆς, καὶ τοῦ ἐδήλωσεν, ἀφοῦ ἔφαγε καὶ ἤπιε καλὰ, ὅτι δὲν ἀφῆκε τοὺς ἄλλους νὰ τὸν σφάξουν, διότι... ἤθελε νὰ τὸν σφάξῃ ὁ ἴδιος καὶ μάλιστα μὲ ἰδικόν του (τοῦ Β.) μαχαίρι. Ὅταν δὲ ὁ Βικέντιος τοῦ εἶπεν, ὅτι δὲν ἔχει παρὰ ἓνα κλαδομάχαιρον, ὁ Τοῦρκος ἀπήντησε: — Πήγαινε νὰ τὸ φέρῃς. Καὶ προσεκομίσθη τὸ τριτσέτο. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Τοῦρκος ἤσχολετο μὲ τὸ ἀκόνισμά του, ὁ Βικέντιος, πεισθεὶς πλέον, ὅτι ὁ κουμπάρος του δὲν χωρατεύει, προσεποιήθη ὅτι κατὰ τὴν θὰ φέρῃ ἀκόμη γιὰ νὰ τὸν φιλέψῃ, πράγματι ὁμοίως ἔφυγεν ἀπὸ τὴν ὀπίσω πόρτα πρὸς τὸ βουνὸ καὶ, Κύριος οἶδε, μὲ ποίαν ὁδύσειαν περιπετειῶν ἐδραπέτευσε, διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον τῆς «Ἀκολουθίας» μετέφερεν ἐξ Ἀϊδινίου, μετ' ἄλλων κειμηλίων ἐκεῖ φυλασσομένων, ὁ Πανάρετος Μαργαρίτης κατὰ τὸ 1882, ὅταν μετέβη ἐκεῖ πρὸς διάλυσιν τοῦ Μετοχίου. Τὴν ὑπόθεσιν ὁμοῦς ταύτην νομίζομεν πολὺ ὀλιγώτερον πιθανήν.

Ὁ Pashley, ὁ ὁποῖος περιώδευσε τὴν Κρήτην ἀμέσως μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφης κατὰ τὴν 7 Μαρτίου τοῦ 1834, δίδει τὴν κάτωθι εἰκόνα τῆς ἐν αὐτῇ καταστάσεως :

«Τὸ Μοναστήρι ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν ἡγούμενον, 6 πατέρας (= ἱερομονάχους), 2 καλογήρους καὶ 2 ὑπηρέτας. Ἐνῶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχεν 20 πατέρας, 30 καλογήρους καὶ περὶ τοὺς 50 δοκίμους καὶ ὑπηρέτας. Εἶχε 10 μετόχια, τῶν ὁποίων τὸ προῖδον ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον σιτηρά, ἀλλὰ καὶ ἔλαιον καὶ οἶνος, ἀρκετὰ διὰ τὴν κατανάλωσιν τοῦ Μοναστηριοῦ. Τότε ὁμοῦς (ὅταν αὐτὸς τὸ ἐπεσκέφθη) δὲν εἶχε παρὰ 3 ζευγάρια βόδια». Ἀναφέρει ἐπίσης, ὅτι ὁ γέρον ἡγούμενος παρεπονεῖτο διὰ τὴν ἀκατάλληλον καὶ δυστυχῆ θέσιν τοῦ Μοναστηρίου, εἰς περιφέρειαν κατοικουμένην σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Μουσουλμάνων, παρὰ τὴν γραφικότητα τοῦ τοπίου, τὸ ὁποῖον ὁ Pashley περιγράφει ὡς περιβαλλόμενον ἀπὸ κυπαρίσσια καὶ φοινικιδένδρα καὶ ἀποτελοῦν πραγματικῶς εὐχάριστον ἀναχωρητήριον μακρὰν τῆς τύρβης τῶν ἀνθρωπίνων.

Τὴν φιλοξενίαν ποὺ εὗρήκεν εἰς τὸν Ἀπανωσήφην ὁ Pashley περιγράφει ὡς ἑξῆς :

«Ἐδοκιμάσαμεν τὴν καλωσύνην τοῦ Ἡγουμένου καὶ τῶν μοναχῶν... Ἡ ἑξαιρετικὴ προσπάθεια καὶ γενναιόφρων φιλοξενία τῶν μᾶς παρεσκεύασαν τράπεζαν, ποὺ δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρατεθῇ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς πλέον μορφωμένης καὶ πλουσίας κοινωνίας. Ἀρνάκι ψητὸ ἀπὸ τὸ κοπάδι τῶν, γαλοπούλα νοστιμώτερη, ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ γευθῇ στὴν ἐξευγενισμένην Εὐρώπην, πιλάφι, γάλα, σαλάτα, ἐλιές στὸ λάδι, τυρὶ καὶ ἀμύγδαλα. Ἀπ' αὐτὰ ὅλα ἀπετελεῖτο τὸ γεῦμά μας, τὸ πραγματικὰ λουκούλλειον, ποὺ συνωδεύετο καὶ ἀπὸ θαυμασίον ἄφθονο κρασί.

Μετὰ τὸ δεῖπνον κουβέρτες ἐστρώθησαν κατὰ χάμα, γιὰ νὰ κοιμηθοῦμεν, διότι δὲν ἀνέλαβεν ἀκόμη τὸ Μοναστήρι ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ δὲν ἔχει κρεβάτια καὶ σινδόνια. Ἔτσι εὗρεθῆκαμεν, μετὰ τὸ ταξεῖδι ὀλοκλήρου ἡμέρας, μὲ τὴν φιλόξενον αὐτὴν ὑποδοχὴν, σὲ μιὰν ἐδτυχισμένην καὶ ἀπόλυτην ξεγνιασιά»⁶¹.

⁶¹) Βλ. Pashley, ἔνθ' ἄνωτέρῳ, τ. 1, σελ. 227.

ΕΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ

Μετὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν καὶ τὴν κατὰ τὸ 1831 σύμπηξιν τῆς πρώτης, μετὰ τὴν μακραίωνα δουλείαν, ἐλευθέρως Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἡ Κρήτη, παρὰ τοὺς ἐπικοὺς ἀγῶνάς της καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐθνεγερσίας, δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐλευθέρως Πατρίδος. Ἐδωρήθη μάλιστα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του, πρὸς καταστολὴν τῆς ἑπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων.

Οὗτος διώρισε πρῶτον διοικητὴν τῆς Νήσου τὸν Μουσταφᾶ Ναϊλῆ Πασᾶν⁶², ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολάς ποὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν αὐθέντην του, ἦλθεν εἰς τὴν Κρήτην, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐγκαινιαίῃ φιλοδικαίαν διακυβέρνησιν, καὶ διὰ νὰ φανῇ ἡ ἀλλαγὴ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταπραῦνθῇ ἡ εὐλογος ἀγανάκτησις τῶν Κρητῶν, διὰ τὸν ἀδικον ἀποκλεισμόν των ἀπὸ τὴν ἐλευθεραν ζωὴν. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ δείξῃ αὐστηρότητα καὶ νὰ περιορίσῃ τὰς κακὰς συνηθείας καὶ τοὺς γενιτσαρισμοὺς τῶν Τούρκων, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν, ποὺ ἀπετέλουν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῶν κατοίκων τῆς Μεγαλονήσου.

Μὲ τὸ πνεῦμ' αὐτὸ εἶναι συντεταγμένον καὶ τὸ κατωτέρω παρατιθέμενον καὶ ὑπὸ χρονολογίαν 7 Φεβρουαρίου 1831 ἔγγραφον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ πρὸς τοὺς καλογήρους Ἀπανωσήφη, τοῦ ὁποῖου τὸ πρωτότυπον φυλάσσεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς. Εἶναι συντεταγμένον ἑλληνιστὶ καὶ τουρκιστὶ καὶ φέρει τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ πασᾶ.

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἔχει οὕτω :

Μουσταφᾶ πασοῦ καὶ ὁ Σουμὰν Νουρεντὶν Μπέης

Κατὰ τὴν φιλανθρωπίαν ὁποῦ τὴν σήμερον φανερῶναι εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Κρήτης ὁ Ἀντιβασιλεὺς Μεχμέτ Ἀλῆς ἀφέντης μας, ἡ ὁποία θέλει νὰ ἐξαπλώνεται καὶ νὰ ἀποδίδεται ἐπίσης εἰς ὅλους τοὺς

⁶²) Ὁ πασᾶς οὗτος εἰς τὴν Κρήτην ἦλθε τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1824 μὲ τὰ Αἰγυπτιακὰ στρατεύματα, ὡς Μουσταφᾶ Μπέης, καὶ ἐπολέμησεν ἐδῶ καθ' ὅλον το ὑπόλοιπον διάστημα τῆς Ἐπαναστάσεως, προαχθεὶς εἰς πασᾶν καὶ ἐπονομασθεὶς Γκιριτζῆ (Κρητικός). Ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ διωρίσθη διοικητὴς τῆς Κρήτης κατὰ τὸ 1830 καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1851, ὅτε μετεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔγινε Μέγας Βεζύρης.

Κατὰ τὴν μεγάλην κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἐστάλη καὶ πάλιν εἰς τὴν Νῆσον πρὸς καταστολὴν αὐτῆς καὶ τότε συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ὀλοκαύτωςιν τοῦ Ἀρκαδίου.

Ἀπόγονοι του ζοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

χριστιανούς, διὰ τὰ δέωνται καὶ τὰ παρακαλῶσι τὸν Παντοδύναμον Θεόν, ὑπὲρ τῆς πολυχρονίου στερεώσεως τοῦ ὕψους του, κατὰ τὸν ὁμοιον τρόπον καὶ ἡμεῖς οἱ διωρισμένοι ἀπὸ τὴν ὑψηλότητά του, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἡσυχίαν τῶν χριστιανῶν τῆς Κρήτης, ἀκολουθοῦντες τὴν ἰδίαν γνώμην καὶ φιλανθρωπίαν καὶ βουλόμενοι τὴν ἄνετον καὶ ἐλευθέραν ζωὴν τῶν χριστιανῶν, προστάτιτομεν διὰ τοῦ παρόντος μπουγιουρουλί μας, κανένας τοῦρκος μικρὸς ἢ μεγάλος νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ πειράζῃ τὸ Μοναστήριον Ἅγιον Γεώργιον Ἀπανωσήφην, τὸ εὐρισκόμενον κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Μονοφάτσι, μήτε τοὺς καλογέρους καὶ τοὺς δουλευτάδες νὰ διορίζῃ εἰς κανένα χουσμῆτι μικρὸν ἢ μεγάλο, μήτε τὰ ζῶα των νὰ μὴ πειράζωνται ἀπὸ κανένα, μήτε νὰ μὴν ἔχῃ τὴν ἄδειαν κανένας Τοῦρκος νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Μοναστήριον, χωρὶς τὸ θέλημα τῶν καλογέρων, μήτε κὰν μὲ τὴν γλῶσσαν νὰ μὴ δύναται νὰ εἰπῇ εἰς αὐτοὺς τὸν παραμικρὸν σκληρὸν λόγον.

Πρὸς τούτους δίδομεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἄδειαν νὰ εὐπρεπίζωσι καὶ νὰ ἀνακαινίζωσι τὰ μοναστήριά των ὅποτε χρειασθῇ καὶ ὅποτε λάβωσι καιρὸν, διὰ τὰ κάμνωσι τὸ προσκύνημά των ἐλευθέρως καὶ μὲ ἄνεσιν, κατὰ τὴν ὁρησκειάν των.

Διὰ τοῦτο ἐγράφη τὸ παρὸν μπουγιουρουλί καὶ ἐβουλώθη παρ' ἡμῶν καὶ ἐδόθη εἰς τοὺς καλογέρους τοῦ εἰρημένου Μοναστηρίου εἰς ἔνδειξιν βεβαιώσεως.

Ἐν Κανδίᾳ τὴν 7 Φεβρουαρίου 1831.

Ἴδου καὶ τὸ τουρκικὸν κείμενον, κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Ν. Σταν-γινίδου :

Μεγάλη προσωπικὴ σφραγὶς τοῦ Σερασκέρη
Κρήτης Μουσταφᾶ Ναῖλῃ Πασᾶ

Εἰς τὸν κομιστὴν τοῦ παρόντος

Ἐπειδὴ τὸ Μοναστήριον Ἅγιος Γεώργιος Ἀπανωσήφην κατέστη ἐτοιμόροπον, προσῆλθον οἱ ἱερεῖς καὶ κληρικοὶ τοῦ εἰρημένου καὶ ἐζήτησαν ἐκ μέρους μου ἄδειαν ἐπιδιορθώσεως καὶ ἀσφάλειαν τῆς περιουσίας του.

Διὰ τὰ δύνανται οὗτοι νὰ τελοῦν ἐλευθέρως τὰς ὁρησκευτικὰς των τελετὰς καὶ προβαίνουν εἰς τὴν ἐπιδιορθωσιν τῆς ὡς εἴρηται Μονῆς, ἐδόθη αὐτοῖς ἡ σχετικὴ ἄδεια.

Ἐπὶ τῷ τέλει δὲ ὅπως οὐδεὶς παρεμβάλλῃ ἐμπόδια εἰς αὐτοὺς ἐδόθη εἰς χεῖρας αὐτῶν τὸ παρὸν ἔγγραφον ἐκ μέρους τοῦ Διοικητοῦ τῆς Κρήτης, ἵνα ἐνεργηθῶσι συμφώνως πρὸς τοῦτο τὰ δέοντα.

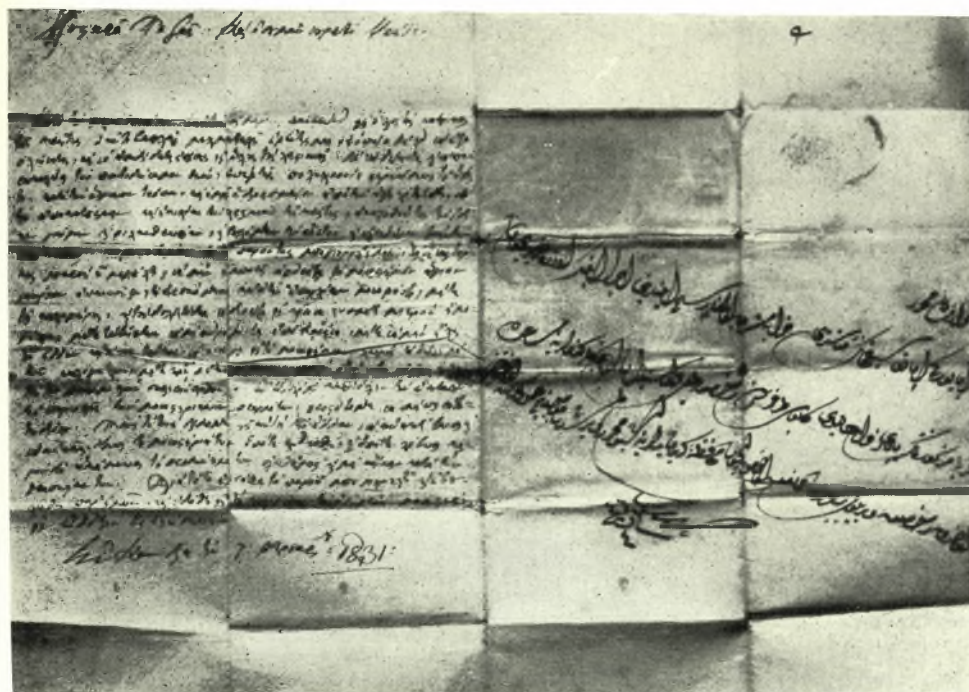
4 Ραμαζὰν 1246 (= 4 Φεβρουαρίου 1831)

Μονογραφὴ τοῦ Πασᾶ

Καὶ ἀπὸ τὴν ἀπλὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐπισήμου αὐτοῦ ἐγγράφου εὐκολα συμπεραίνει ὁ ἀναγνώστης ὅχι μόνον τὸν βαθμὸν τῆς καταστροφῆς, ποὺ εἶχεν ὑποστῇ ἡ Μονὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς φρικώδεις συνθήκας διαβιώσεως τῶν μοναχῶν αὐτῆς, ὑποκειμένων εἰς τὴν ἀσυδοσίαν τοῦ πρώτου τυχόντος Τούρκου. Καὶ τοῦτο ὅχι διότι δὲν ὑπῆρχον τουρκικοὶ νόμοι προστατεύοντες τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἰδίως τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερὰ καθιδρύματα, ὡς ἦσαν αἱ Μοναί, (βλ. σελ. 35), ἀλλὰ διότι εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεώς του εἰς τὴν Βασιλεύουσαν καὶ τὰς ἑλληνικὰς χώρας, πρέπει νὰ γίνεται σαφὴς διάκρισις μεταξὺ τῶν ἐπισήμων νόμων τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ποὺ ἐξέδωκεν ὁ Μωάμεθ ὁ Κατακτητῆς (εἶναι τὰ καταχρηστικῶς λεγόμενα «Προνόμια» τῶν Χριστιανῶν) ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀγράφων νόμων ἀφ' ἑτέρου τῆς αὐθαιρέτου συμπεριφορᾶς ἀπέναντι τῶν ἀπίστων — γκισούρηδων — τὴν ὁποίαν ὁ κάθε Μουσουλμᾶνος ὡς θρησκευτικὴν ὑποχρέωσιν ἀντλεῖ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Κοράνιον. Αὐτό, ὑποθάλλον καὶ καθαγιάζον, τρόπον τινά, τὰ εἰς τὸ ἄτομον κατώτερα καὶ ζωϊκὰ ἔνστικτα τῆς ἀρπαγῆς, ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν ἐσωτερικὸν νόμον τοῦ Τούρκου, ἀπέναντι τοῦ ἀλλοδόξου, ὅποιαιδέποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ ἐξωτερικαὶ συνθήκαι τῆς διαβιώσεώς του καὶ αἱ προθέσεις τῶν ἰθυνόντων τὰς τύχας του καὶ ὅταν ἀκόμη οὗτοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε σεβασμὸν πρὸς τὸ Κοράνιον, ὅπως ὁ Κεμάλ Ἀτατούρκ. Ἀλλωστε τὴν καθαρῶς ἀναρχικὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν τοῦ Τούρκου ἀπέναντι τοῦ γκισούρη καὶ τὸ ἐπίσημον τουρκικὸν Κράτος ἢ κάνει συνήθως πὼς δὲν βλέπει ἢ καὶ τὴν ὁργανώνει ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, ὅπως ἐπραξε τελευταίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Σμύρνην κατὰ τὴν 6ην Σεπτεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους 1955

Ὅτι δὲ καὶ τὸ τόσον ἐπίσημον αὐτὸ καὶ μνημειῶδες μπουγιουρουλί τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ, μετὰ τὸ πέρας τῆς Αἰγυπτιακῆς δικικῆσεως δὲν ἀπετέλεσεν ἐπαρκῆ ἐξασφάλισιν τῶν καλογήρων τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφη καὶ εἰς ἄλλα καὶ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ «τὴν ἄδειαν νὰ εὐπρεπίζωσι καὶ νὰ ἀνακαινίζωσι τὰ μοναστήριά των ὅποτε χρειασθῇ» ἀπόδειξις τὸ γεγονός, ὅτι, ὅταν κατὰ τὸ 1856 ὁ ναὸς τῆς Μονῆς κατέρρευσε λόγῳ τοῦ Μεγάλου σεισμοῦ⁸⁸, διὰ νὰ προβῶσιν

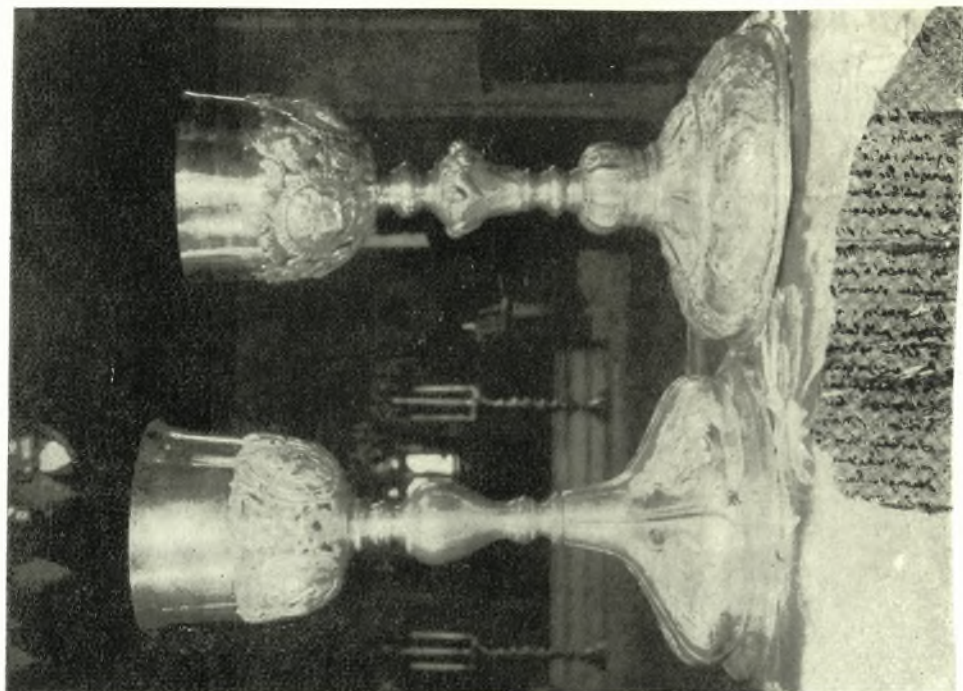
⁸⁸) Ὁ Pococke, ἄγγλος κληρικὸς περιηγηθεὶς τὴν Κρήτην κατὰ τὸ 1789, περιγράφων τὸν ναὸν τοῦτον λέγει, ὅτι ἡ πρόσοψις του ὁμοιάζει κατὰ τὴν διακόσμησιν μὲ τὴν πρόσοψιν τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου (R. Pococke, τ. Β', σ. 354). Ὁ δὲ Gerola (τ. 2, σελ. 294) συμπληρώνων, σύμφωνα μὲ περιγραφὴν, διὰ τὴν ὁποίαν παραπέμπει εἰς τὸν N. Barsky (Stanstnovanije, τ. 4, σ. 167), λέγει, ὅτι, εἰς σχέδιον τοῦ ναοῦ χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1745 «βλέπομεν τὴν

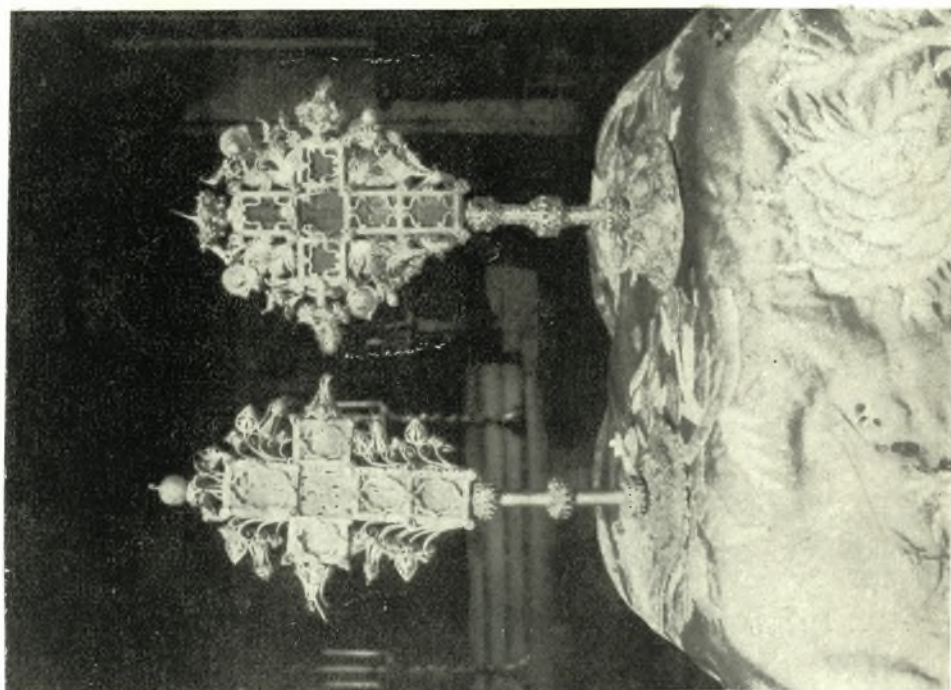
Είχ. 1 — Μπουγιουβουλκί του Μουσταφά πασά (βλ. σ. 78).

Είχ. 2. — Τρεις λειψανοθήκαι της Μονής άνοιχταί (βλ. σ. 92).

Είχ. 2. — Ἀργυρὰ δικοποῖτητα (βλ. σ. 93).

Είχ. 1. — Σταυροὶ πολύτιμοι (βλ. σ. 74).

εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ οἱ Ἀπανωσηφῖται μοναχοὶ ἐχρειάσθη νὰ ζητήσωσι τὴν σχετικὴν ἄδειαν δι' ἀναφορᾶς των, ὑποβληθείσης εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν διὰ τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ ἐκδοθὲν σχετικὸν σουλτανικὸν φερμάνιον, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Καϊμακάμην τοῦ Σαντζακίου Χάντικος Τεβφικ πασᾶν, ἔχει ὧς ἑξῆς ⁶⁴:

«Ἐπειδὴ μία ρωμαϊκὴ ἐκκλησία, κειμένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μονοφασιόου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγ. Γεώργιος Ἀπανωσήφης, κατέρρεε, λόγω τοῦ ἐπισυμβάντος τελευταίως σεισμοῦ καὶ ἡ ἐκκλησία αὕτη ἔχει μῆκος 28 καὶ πλάτος καὶ ὕψος 4 πήχεων (τεκτονικῶν).

Ἐπειδὴ ὑπεβλήθη αἰτήσεις ἐκ μέρους τῶν κατοίκων της, ἥτις προσήχθη ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου, ὑπὲρ ἀνεγέρσεώς της ὡς ἔχει καὶ ἐζητήσαν τὴν ἐκδοσιν αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς (ρουχσάτ), χορηγείται ἡ ἄδεια ὅπως ἀνοικοδομηθῇ, εἰς ἧς διαστάσεις ἀνωτέρω ἀναφέρεται καὶ ὅπως οὐδεὶς ἑξωθεν ἐμποδίσῃ τὴν ἀνέγερσίν της.

5 Μαριτίου 1862» ⁶⁵.

Ἄλλως τε εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ἀφορμή, πού παρείχετο συχνὰ μὲ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας, ἔδιδε ποθητὴν εὐκαιρίαν ἰδίως εἰς τοὺς γείτονas τῆς Μονῆς Τούρκους νὰ κακοποιῶσι τοὺς μοναχοὺς καὶ νὰ ἀποτελοῦν διαρκὴ ἀπειλὴν ἐναντίον των. «Οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς, λέγει ὁ Ἱερομόναχος Τίτος ⁶⁶, ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα ἀπὸ τοὺς γύρω τῆς Μονῆς κατοικοῦντας Τούρκους, ἰδίως τοὺς Κακοχωριανοὺς» οἱ ὅποιοι δὲν παρέλειπον καὶ νὰ φρονεῦσι τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐκάστοτε.

Ἡ ἀγριότης τῶν φανατικῶν Τούρκων ὑπεδαυλίζετο καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Μονή, (ὅπως καὶ ὅλαι γενικῶς αἱ ὁρθόδοξοι ἐλληνικαὶ Μοναί), ἦτο πάντοτε ἐστία ἐθνικῆς κινήσεως καὶ ἔγινε, λόγω τῆς θέσεώς της, κέντρον μυστικῶν συσκέψεων, εἰς τὰς παραμονὰς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπαναστάσεων, τῶν ἀρχηγῶν ὁλοκλήρου τῆς Μεσα-

παλαιὰν λιθίνην πρόσοψιν αὐτοῦ, διακοσμημένην μὲ κίονας εἰς τὰς γωνίας, οἱ ὅποιοι καταλήγουν εἰς κιονόκρανα εἰς τὸ μέσον ὕψηλὰ ἔχει ὀφθαλμὸν (occhio) καὶ ἡ θύρα τῆς εἰσόδου εἰς τὸ μέσον εἶναι ὁμοίως διακοσμημένη».

Ὁ Pococke εἰς τ' ἀνωτέρω προσθέτει καὶ τοῦτο: «Βλέπει τις ἐδῶ μίαν χεῖρα τοῦ Ἀγ. Γεωργίου».

⁶⁴) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ. τ. 56, σ. 18.

⁶⁵) Εἰς τὸ ὁπισθεν μέρος τοῦ ἀνοικοδομηθέντος ναοῦ, ὑπεράνω τοῦ ἱεροῦ ὑπάρχει ἐντειχισμένη πλάξ μὲ τὴν χρονολογίαν 1861. Τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ μοναχοὶ προέβησαν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ προτοῦ νὰ λάβουν τὸ σχετικὸν φερμάνιον, κατόπιν προφανῶς τῶν πληροφοριῶν πού εἶχαν, ὅτι ἡ αἰτήσις των εἶχε γίνεαι δεκτὴ.

⁶⁶) Ἐνθ' ἀνωτέρω.

ρᾶς καὶ τῶν βορείως αὐτῆς περιοχῶν. Οὕτως εἶναι βέβαιον, ὅτι, εἰς τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς, πολλάκις συνηντήθησαν εἰς τὸν Ἀπανωσῆφη καὶ συνεσκέφθησαν ὑπὸ τὰς πατριωτικὰς περιποιήσεις τῶν μοναχῶν καὶ τὴν προεδρείαν τοῦ Στρατηγοῦ Κόρακα, (ἀπὸ τὴν Πόμπιαν), ὁ Ἀπ. Κατεχάκης ἀπὸ τὸν Πλάτανο καὶ ὁ Ἀϊνικολιώτης ἀπὸ τὸν Ἀγ. Νικόλαον (τοῦ Μονοφατισίου) καὶ ὁ Μαρογεώργης καὶ ὁ Μαρονικολῆς ἀπὸ τὸν Ἀγ. Θωμᾶ καὶ ὁ Ἀγγελιδάκης ἀπὸ τὸν Χάρακα καὶ ὁ Ζουδιανὸς ἀπὸ τὴς Δαφνῆς καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν ἱστορικῶν καπεταναίων τῆς περιοχῆς.

Συγκεκριμένως μάλιστα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς περιστατικά :

α) Ὁ Στρατάρχης Κόρακας μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς του καὶ περὶ τοὺς 70 ἐθελοντὰς εἶχαν συγκεντρωθῇ κάποτε εἰς τὴν Μονὴν, διὰ νὰ ἐπιχειρήσουν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Μονοφατισιωτῶν Τούρκων, ποὺ ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς τὸ Χουμέρι. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν μοναχῶν εἶχον φύγει καὶ εἰς τὴν Μονὴν εἶχον ἐγκαταλειφθῇ ὄρνιθες καὶ ἰνδιάνοι καὶ χοῖροι, τοὺς ὁποίους ἔσφαζαν οἱ ἐπαναστᾶται καὶ ἔτρωγαν εἰς τὴν μεγάλην αἵθουσαν τοῦ ἡγουμενείου.

Κατὰ τὸ γεῦμα ὁ Κόρακας διέταξεν ἓνα στρατιώτην νὰ φέρῃ νερὸ ἀπὸ τὸ Καβοῦσι. Μετ' ὀλίγα ὅμως λεπτὰ ὁ στρατιώτης ἐπέστρεψε καὶ ἀνέφερεν ὅτι τὸ Καβοῦσι νερὸ δὲν ἔχει. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἐπιστοποιήθη ἀμέσως δι' αὐτοψίας τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ τῶν ἐπιτελῶν του. Ὁ Κόρακας τότε ἐξεδήλωσε τὴν ὑποψίαν, ὅτι εἶναι «κακὸ σημάδι». Καὶ ναὶ μὲν κατόπιν ἁγιασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔκαμεν ἐπὶ τόπου ὁ ἐκ τῶν ὀπλαρχηγῶν μοναχὸς Χατζῆ Γεράσιμος, μὲ ἐπιτραχήλιον καὶ εὐχολόγιον προχεύων εὐρεθέντα, τὸ νερὸ ἄρχισε καὶ πάλιν νὰ τρέχῃ καὶ ἦπιαν καὶ ἐξεδίψασαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεχώρησαν, ἀνακρούοντες πρῦμαν.

Μόλις εἶχον ἐξέλθει τῆς Μονῆς διέκριναν ἀπὸ τὰ δυτικῶς αὐτῆς ὑψώματα τοὺς Τούρκους, βαδίζοντας ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς τὴν Μονήν. Συνήφθη μάλιστα καὶ μικρὰ ἀψιμαχία εἰς τὰ ὑπὲρ τὰ Δαμάνια ὑψώματα.

Εἰς τὰ Προβελιανὰ οἱ ἐθελοντὰι ἀπεχωρίσθησαν καὶ μία μερὶς αὐτῶν δὲν ἐπροχώρησε πρὸς τὸ Βροντῆσι, ὅπου κατηυθύνθη ὁ Κόρακας καὶ οἱ περισσότεροι ὀπλαρχηγοί. Τοὺς ἀποχωρισθέντας κατέφθασαν οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν νύκτα καὶ κατέκοψαν πολλούς.

Τὰ τοῦ ἐπεισοδίου ἀναφέρονται ἐπὶ τῇ βίψει διηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων καὶ ἄλλων καὶ τοῦ Νικολάου Βαρελιτζάκι, ταχυδρόμου τοῦ Κόρακα καὶ πατρὸς τοῦ Ἱερομονάχου Τίτου, ὁ ὁποῖος καὶ μᾶς τὸ ἀφηγήθη.

β) Ἰδοὺ καὶ δεύτερον ἐπεισόδιον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 :

Κατόπιν συσκέψεως, γενομένης ἐν τῇ Μονῇ, ἀπεφασίσθη καὶ ἐξετελέσθη ἐπιδρομὴ κατὰ τῶν Κουνάβων, ὅπου ὑπῆρχε καὶ πύργος τῶν Τούρκων, μὲ συμμετοχὴν τοῦ ἰδίου τοῦ Κόρακα. Κατὰ τὴν μάχην ἐφανεύθησαν ἄρκετοὶ Τοῦρκοι καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων κάποιος Σήφης ἀπὸ τὴν Ἀγ. Βαρβάραν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν εἰς τὸν Ἀπανωσήφην οἱ ἐπαναστάται ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν τὴν ἐπαύριον κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὴν ὁροσειρὰν Γοιρυνιά - Στύρωνα - Ἀμουρ-γέλλες ὡς προφυλακὰι τοῦ Χουμερίου.

Εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἀπεφασίσθη νὰ λάβουν μέρος μόνον ἑφιπποὶ καὶ νὰ ἀποφύγουν κάθε πυροβολισμόν, διὰ νὰ εἶναι πλήρης ὁ αἰφνιδιασμός καὶ νὰ δυνηθοῦν καὶ αἰχμαλώτους νὰ συλλάβουν καὶ ποίμνια νὰ ἀποκομίσουν.

Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ Ἀδαμάκης, γνωστὸς διὰ τὴν ἀνδρείαν του ὀπλαρχηγός, ἦλθεν εἰς χεῖρας μὲ Τούρκον, δυνατώτερόν του ὅμως. Ἐπύλαιεν ἀπεγνωσμένως ἐπ' ἄρκετόν, ἀλλ' ἐκινδύνευε νὰ ἀποκάμῃ, ὅτε ἀντελήφθη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὸν Πολυχρονοκωνσταντῆ ἀπὸ τοὺς Βόρους καὶ τοῦ φωνάζει:

—Σύντεκε, τρέχα!

Αὐτὸς ἔδραμε πάραυτα εἰς βοήθειαν καὶ μὲ τὸ ξιφιδιόν του, ποὺ ἔσπυρεν ἀπὸ τὴν βιάσι του μαζί μὲ τὸ θηκάρι, ἐκάρρωσε τὸν Τούρκον στὸ ριζαῦτι μὲ τόση δύναμι ὥστε τὸν ἐξάπλωσε νεκρόν.

Σὰν ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις ὁ Ἀδαμάκης ἔκαμε τὴν παρατήρησιν στὸν Πολυχρονάκη γιατί δὲν ἐπυροβόλησε, ποὺ εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Τούρκος θὰ τόβανε στὰ πόδια γιὰ νὰ σωθῇ.

—Ντὰ δὲν εἴπαμε, σύντεκε, πὼς ἀπαγορεύονται οἱ πυροβολισμοί; —ἦταν ἡ ἀπάντησις τοῦ Πολυχρονάκη.

Ἡ ὅλη ἐπιχείρησις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αἰχμαλωσίαν ἑνὸς Τούρκου (τοῦ Ντεμιρ ἐφέντη ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Λαγγουβάρδων, καὶ δι' αὐτὸ ἀφεθέντος ἐλευθέρου κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Μονὴν) καὶ πολλῶν αἰχμυροβάτων.

Κατὰ τὴν τριετὴ διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 οἱ γεροντότεροι ἐκ τῶν μοναχῶν εἶχον καταφύγει εἰς Ἀπεξανές, ὅπου μετεφέρθησαν καὶ τὰ χονδρὰ ζῶα καὶ τὰ ποίμνια, τὰ κειμήλια καὶ πολὺς ἀπὸ τὸν κινήτὸν πλοῦτον τῆς Μονῆς. Πολλοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν ἰδίως οἱ νεώτεροι κατετάχθησαν εἰς τὰ «μπαῖράκια» (σώματα) διαφόρων ὀπλαρχηγῶν ὡς ἐπαναστάται. Τρεῖς δὲ — ὁ Ἰωακείμ, ἱερομόναχος ἐκ Βενεράτου, κατόπιν ἡγούμενος, ὁ Καλλίνικος ἐκ Νεαπόλεως καὶ ὁ Μελέτιος ἐξ Ἀσσιτῶν — ὡς καὶ δύο δόκιμοι (μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἀναφερθεὶς Ν. Βαρελιτζάκης) κατετάχθησαν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἰδίου τοῦ Κόρακα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁ μὲν Καλλίνικος ἐφονεύθη εἰς μάχην παρὰ τὴν Καστα.

μονίτσαν, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Τούρκων πρὸς κατάληψιν τοῦ Λασηθίου, οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες ἐπανῆλθον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μονὴν, ἣ ὁποία εἶχεν ἐρημωθῇ. Εἰς ἔκθεσιν περὶ τῶν ὁμοτήτων τοῦ 1866, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τῆς Καίνας Τσατσαρωνάκι, ἀναφέρεται ὅτι «τὸ ἱερὸν Μοναστήριον Ἀπανωσήφης κατεστράφη. Τὴν νεόκτιστον ἐκκλησίαν Ἀγ. Γεώργιος βεβηλώσαντες κατερήμωσαν, τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα κατεκρήμυναν, ἅπαντα τὰ κελία ὑπὲρ τὰ 100 κατεδάφισαν, ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ κινητὰ ἀφῆρπασαν, τὰ κυψέλια τῶν μελισσῶν κατέστρεψαν». «Κρητικὰ Χρονικὰ» τ. Η', σ. 19.

Διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 συνέβη τὸ λεγόμενον «Μουτουλοῦκι» κατὰ τὸ ὅποιον, κατόπιν σχετικῆς προκηρύξεως τῶν Τούρκων, ὅσοι ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ἐστίας των, δὲν θὰ ἡγοχλοῦντο ὑπ' αὐτῶν. Τότε ἐπανῆλθον εἰς τὸν Ἀπανωσήφη οἱ εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἀπεζανῶν καταφυγόντες γεροντότεροι ἐκ τῶν μοναχῶν. Οἱ λοιποὶ ἐπανῆλθον μόνον μετὰ τὴν τελείαν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἀπὸ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν ἐτῶν 1877 καὶ 1889 ἡ ζῶσα παράδοσις ἀναφέρει περὶ τῆς Μονῆς μόνον, ὅτι κατ' ἀμφοτέρως αὕτη ἐξεκινώθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ ὅτι τὰ κινητὰ πάντα, ὑπὸ τὴν προστασίαν πάντοτε τῶν ὀπλαρχηγῶν, μετεφέρθησαν πρὸς διάσωσιν εἰς Μεσσαρὰν (Ἀπεζανὲς - Πλάτανον).

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1896, ἡ ὁποία ὀλίγους μόνον μῆνας διήρκεσε, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ ἱερομόναχος τῆς Μονῆς Ἀρσένιος Ψωμαδάκης ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας :

Οὗτος μετὰ τοῦ τότε ἐπίσης ἱερομονάχου, κατόπιν δὲ ἡγουμένου, Ἀνθίμου Βασιλάκι ἐκ Θραψιμοῦ κατηυθύνοντο πρὸς τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς Ἀγ. Ἀντωνίου, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς βοσκούς τῆς Μονῆς καὶ ἰδίως τὸν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν Φίλιππον Τσικαγγέλην, κα' ὧς ὀπλισμένον, ἀπὸ πιθανωτάτην ἐπίθεσιν Ἀμπαδιωτῶν Τούρκων, ἰὸ τοῖοι εἶχον παρατηρηθῇ ἐκεῖ περιφερόμενοι, μὲ προφανῇ σκοπὸν νὰ τὸν ἀφοπλίσουν καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν. Εἰς θέσιν Τσικαλόχωμα, ὑπερίνω τῆς Καρκαδιωτίσσης, οἱ δύο καλόγηροι συνηντήθησαν μὲ ὁμάδα Κακοχωριανῶν Τούρκων, ἐρχομένων ἀπὸ τὸ Σινάπι, ὅπου εἶχε προηγηθῇ συυπλοκὴ μὲ ἐπαναστάτας Χριστιανούς. Ὡς γνωστοὶ ἀλληλοεχαιρετοῦντο διὰ χειραψίαις. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Μουλαδοσαδίκης ἐχαιρέτα τὸν Ἀνθιμον, ἄλλος Τούρκος μὲ ταχύτητα ἔσιρψε τὸ τουφέκι του κατὰ τοῦ Ἀρσενίου, τὸν ἐπυροβόλησεν ἐξ ἐπαφῆς εἰς τὸ στῆθος καὶ τὸν ἀφῆκεν ἄπνον.

Ὁ Ἀνθιμος τότε ἔσπευσε ν' ἀπομακρυνθῇ, ἀλλ' ἔπεσεν εἰς ἐνέδραν τριῶν ἄλλων Τούρκων, οἱ ὅποιοι τὸν ἄφηκαν νὰ προσπεράσῃ καὶ τὸ

ἐπυροβόλησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν μὲ δίκανον. Τὰ σφαιρίδια ἐσφηνώθησαν εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην, παρὰ τοὺς νεφρούς, καὶ κατέπεσεν. Οἱ δολοφόνοι τὸν ἐνόμισαν νεκρὸν καὶ ἔφυγαν.

Ὁ τραυματίας κατόπιν διεκομίσθη εἰς Ἀρχάνες, ὅπου ὁ λατρὸς Ν. Βογιατζάκης δι' ἐγχειρήσεως ἐξήγαγε τὰ σφαιρίδια. Ὁ Ἀνθιμος ἀνέκτησε τὴν υγείαν καὶ τὴν εἰρωστίαν του, διὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ κατόπιν τὴν ἡρωικὴν δρᾶσίν του καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897 εἰς τὸ μέτωπον τῶν Ἀρχανῶν, κατὰ τοὺς πολέμους 1912 καὶ 1913 ὡς ἱερεὺς Συντάγματος καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τοῦ 1921, ὅτε ἡχμλωτίσθη μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Κλαδᾶ, ἀναδειχθεὶς ὡς μία τῶν εὐγενεστέρων μορφῶν τῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν μας κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀρσενίου καὶ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Ἀνθίμου οἱ Τοῦρκοι τῆς περιφερείας, μὲ προεξάρχοντας πάντοτε τοὺς Κακοχωριανούς, ἐξηγριωμένοι ἡπείλουν φανερά τὴν Μονὴν. Ἐνεκα τούτου οἱ μοναχοὶ ἐγκατέλειψαν τὸ Μοναστήρι τῶν καὶ κατέφυγον εἰς τὸ Κλησίδι (μετόχι τοῦ Ἀπανωσήφης παρὰ τὸ Χουδέτσι), ὁπόθεν οἱ νεώτεροι ἐξ αὐτῶν Τίτος καὶ Στέφανος καὶ ὁ ὑπηρέτης Μιχάλης Μαργέλης ἐπῆγαν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς καπεταναίους Μεγ. Βρύσης καὶ Ἀγ. Θωμᾶ (Μαρονικολὴν καὶ Μαροστεφανὴν) ὡς καὶ τὸν Καπιτανικολὴν τῆς Ἀγ. Βαρβάρας καὶ νὰ ζητήσουν τὴν προστασίαν των πρὸς μεταφορὰν τῶν κινήτων τῆς Μονῆς καὶ τῶν ποιμνίων της εἰς Μεσαράν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἀνωτέρω ἐδυσκολεύοντο εἰς τοῦτο, οἱ ὡς ἄνω ἀπεσταλμένοι τῆς Μονῆς ἀπετάθησαν εἰς τοὺς Τσαγκαραντώνην (Βενεράτου), Ζουδιανόν (Δαφνῶν), Κόλιαν (Κεράσα) καὶ Ἀντ. Φανουράκη ἐξ Ἀσσιτῶν, οἱ ὅποιοι προθύμως ἔδωκαν τὴν ἐνίσχυσίν των καὶ μετεφέρθησαν τὰ πάντα εἰς Μ. Βρύσην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς Πλάτανον καὶ Πέρι τῆς Μεσσαρᾶς.

Αὐτά, κατὰ τὴν ζῶσαν πάντοτε καὶ ἡκριβωμένην παράδοσιν, συνέβησαν κατὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1896. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους μὲ τὸ «λαδομουτουλοῦκι» (= σιωπηρὰ κατάπαυσις τῶν ἐχθροπραξιῶν ἑκατέρωθεν διὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ λαδιοῦ) οἱ μοναχοὶ (μετὰ τῶν ὡς ἄνω κινήτων) ἐπανῆλθον εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν συνήθη ζωὴν.

Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1897 ἡ Ἐπανάστασις ἐπανήρχισε καὶ ἔγινε νέα ἐκκένωσις τῆς Μονῆς. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ὄχι εἰς Μεσαράν, ἀλλ' εἰς Μεγάλην Βρύσην, ὅπου οἱ μοναχοὶ ἐφιλοξενοῦντο εἰς τὸ σπίτι τοῦ Χατζῆ Γερασίμου Λευθεράκη.

Πρὸ τῆς ἐκ τῆς Μονῆς φυγῆς ὁ ἡγούμενος Πανάρετος Μαργαρίτης, ἐξ Ἀρχανῶν, καὶ οἱ ἱερομόναχοι Τίτος καὶ Ἡσύχιος μετέφεραν εἰς τὸ Ἡράκλειον τὰ ἀσημικὰ καὶ λοιπὰ πολύτιμα σκεύη καὶ ἀντικείμενα τῆς

Μονῆς (περὶ τὶς 6 μεγάλες μάλλινες κρητικὲς σακκοῦλες) καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ τὰ παρédωκαν εἰς τὰ «Μοναστηρικὰ σπίτια» ὁπόθεν μετεφέρθησαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἀγ. Μηνᾶ πρὸς φύλαξιν (ἡ ὁποία ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι δὲν ἦτο ἀπολύτως ἀσφαλὴς).

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον καὶ ἀκριβῶς, ὅταν εἶχαν προσπεράσει τὰ Σπήλια διὰ νὰ φθάσουν εἰς τοῦ Καπνιστοῦ τὸ Μετόχι, διεπράχθη ὑπὸ Τούρκων παρὰ τὰ Σπήλια φόβος Σγουροκεφαλίων Χριστιανῶν, ποὺ μετέφεραν λάδι εἰς Ἡράκλειον. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀνεχώρησαν ἔξ Ἀρχανῶν (κατόπιν μικρᾶς ἀναπαύσεως εἰς τὸ σπίτι τοῦ Παναρέτου, ὁ ὁποῖος ἔμεινε νὰ διανυκτερεύσῃ ἐκεῖ) καὶ ἐξηκολούθησαν τὸν δρόμον πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Μονήν, συνήντησαν ἔφιππον χωροφύλακα (χριστιανὸν) καλπάζοντα ἀπὸ ρυτῆρος. Τὸν ἠρώτησαν τί τοῦ συνέβαινε καὶ εἰς τί ὠφείλοντο οἱ πυροβολισμοὶ ποὺ ἠκούσθησαν πρὸς τὴν Ἀγ. Ἀνναν (Β. Δ. τοῦ Χουδετσιοῦ). Καὶ αὐτὸς τοὺς εἶπεν ὅτι τὸν ἴδιον εἶχαν πυροβολήσῃ Τούρκοι ἔνοπλοι.

Ἐπέστρεψαν τότε εἰς Ἀρχάνες, ὠπλίσθησαν καὶ, συνοδείᾳ δύο - τριῶν ἀκόμη ἐνόπλων Ἀρχανιωτῶν, ἤλθον εἰς τὴν Μονήν των. Τὴν ἐπαιῦριον τὸ πρῶτ' ἤλθε καὶ ὁ Πανάρετος μὲ ἀρχετοὺς Ἀρχανιώτας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ ζῶα των καὶ ὅλα τὰ ὑποζύγια τῆς Μονῆς μετέφεραν μὲ ἐσπευσμένης διαδρομᾶς τὰς ζωοτροφίας αὐτῆς εἰς Ἀρχάνες, ὅπου ἀποθῆκαι δλόκληροι ἐγέμισαν μὲ σιτηρά, ὄσπρια, λάδι, τυρί, μυζήθρες κτλ. Τὰ πλούσια αὐτὰ ἐφόδια ἀπετέλεσαν σπουδαίαν συμβολὴν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀρχανῶν, τὸ ὁποῖον, μετὰ τοῦ ἐν Ἀκρωτηρίῳ τοιοῦτου, ἀπετέλεσαν τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν.

Εἰς Ἀρχάνες μετεφέρθησαν τότε καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς.

Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀπανωσήφη, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἔμεναν συνήθως εἰς Μεγάλην Βρύσην, ὅπου εἶχον μεταφερθῇ καὶ τὰ πρόβατα καὶ λοιπὰ ζῶα τῆς Μονῆς. Ἀπ' ἐκεῖ, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρουν ὅπλα καλόγηροι, ὧς καὶ οἱ ὑπηρέται τῆς Μονῆς, μετέβαινον εἰς Ἀρχάνες σὲ κάθε «πόλεμον»⁹⁷. Εἰς κάθε κίνησιν τῶν Τούρκων ἔξ Ἡρακλείου, τὸ ἐπὶ τοῦ Γιούχτα κανονάκι τῶν Ἐπαναστατῶν εἰδοποιεῖ περὶ ἐπικειμένου «πολέμου» τὰ γύρω χωριά, καὶ αὐτὰ πάλιν μὲ τοὺς κώδωνας τῶν ἐκκλησιῶν μετέδιδαν τὴν εἶδησιν μέχρι τῶν ἀκροτάτων ὁρίων τοῦ μεταξὺ τῆς Ἰδης (Ψηλορείτη) καὶ τῆς Δίκτης (Λασηθιώτικων βουνῶν) διαμερίσματος, διὰ νὰ σπεύσουν, ἀφήνοντας

⁹⁷) Οὕτως ὠνομάζοντο εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης αἱ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῶν Τούρκων μάχαι καὶ συμπλοκαί.

τὴν ὄχρεν ἢ τὸ δρεπάνι, μετ' ὃ πλο στὸ χέρι, οἱ πολεμισταὶ ἐκεῖ, ὅπου ἐκρίνετο ἡ τύχη καὶ αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τῆς Πατρίδος.

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθῇ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὅτι οἱ ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφης πολεμισταί, ποὺ ἐμάχοντο πάντοτε μεταξὺ τῶν πρώτων, δὲν ἐχρησιμοποίησαν ποτὲ τὰς εἰς Ἀρχάνας ἀποθηκευμένας τροφάς των, εὗρισκομένας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγῶνος, ἀλλ' ὑπέφεραν πολλάκις καὶ στερήσεις, προτιμῶντες νὰ ἀνεφοδιάζωνται, τόσον εἰς τροφίμα ὅσον καὶ εἰς πυρομαχικὰ ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ Βούρσῃ.

Κατὰ τοὺς περὶ τὴν Ἀρχάνας ἀγῶνα διεκρίθησαν ἐκ τῶν Ἀπανωσηφίτων οἱ μοναχοὶ Κάλλιστος, Στέφανος, Ἡσύχιος, Ἀνθιμος, Τίτος, ὁ γέρον Συμεὼν καὶ ἄλλοι, ὡς καὶ ὁ Μισαήλ Καλογεράκης ἐκ Μεσοχωριοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τὴν 2 Φεβρουαρίου 1897. Οἱ Τοῦρκοι ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ καὶ τὴν περὶέφεραν ἐπιδεικτικὰ εἰς τὸ στρατόπεδόν των, διὰ νὰ ἀναπερώσουν τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν των.

Κατὰ τὸ ἴδιον ὥς ἄνω ἔτος ὁ τουρκικὸς ὄχλος, τῇ ἀνοχῇ τῶν Τουρκ. Ἀρχῶν, προέβη εἰς τρομερὰν σφαγὴν τῶν ἀνυπερασπίστων Ἑλλήνων Χριστιανῶν τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴν διὰ πυρκαϊᾶς καταστροφὴν τοῦ πρὸς τὸν λιμένα ἐμπορικωτέρου τμήματος αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἀδυναμίας των νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τῶν ἐπαναστατῶν οἱ Τοῦρκοι ἡσθάνοντο κλονιζόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας των τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον ἀπὸ 260 περίπου ἔτων⁸⁸ ἐπότηζαν μετ' ὁμιλίας χυνόμενον αἷμα ἀθῶων θυμάτων. Καὶ εἰς τὴν παραζάλην των ἔστρεψαν τὰς δολοφονικὰς των σφαίρας καὶ ἐναντίον τῶν Εὐρωπαίων⁸⁹, ποὺ εἶχαν ἀποφασίσαι πλέον νὰ μεσολαβήσουν πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Χριστιανῶν (Ἑλλήνων) ἐπαναστα-

⁸⁸) Ἐπὶ τῆς νησίδος Σούδας, εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου ὅπου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτονόμου Κρητικῆς Πολιτείας (1898 - 1913) ὑπότο τοῦρκοι σημαία ἐκ λευκοσιδήρου — σύμβολον τῆς τουρκ. ἐπικυριαρχίας — ἐστήθη μαρμαρινὴ στήλη, μετὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τὴν Μητέρα - Πατρίδα (1913) ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή:

•ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤῃ

1669 — 1913

ΗΤΟΙ 267 ΕΤΗ, 7 ΜΗΝΕΣ, 7 ΗΜΕΡΑΙ

ΕΤΗ ΑΙΩΝΙΑΣ•

⁸⁹) Εἰς τὴν παρὰ τὸν λιμένα περιοχὴν τῆς πόλεως ἐφόνευσαν 17 Ἀγγλοὺς στρατιώτας, ἐκ τῶν ἀποβιβασθέντων πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν στόλων των παρηκολούθουν τὴν ἐν Κρήτῃ κατάστασιν.

τῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἀπομακρυνθοῦν ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἐκ τῆς Νήσου, ἡ ἀνακήρυξις αὐτῆς εἰς αὐτόνομον Κρητικὴν Πολιτείαν ὑπὸ τὴν προστασίαν 4 Δυνάμεων (Ἀγγλίας, Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας) καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου ὡς Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ ἀρχαββῶνος τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος προσεχοῦς ἐνώσεως.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τερματίζομεν τὴν παροῦσαν μελέτην ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφη, συμμορφούμενοι πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν» τηρουμένην ἀρχήν, νὰ μὴ δημοσιεύωνται εἰς αὐτὰ γεγονότα, ἀναγόμενα εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Νήσου σύγχρονον ἐποχὴν. Ἐπιφυλασσόμεθα δὲ εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς, διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς σπουδαίας αὐτῆς συμβολῆς εἰς τοὺς προσφάτους ἀγῶνας τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ τῶν ξηονικῶν Συμμοριτῶν.

Ἡ παρούσα ὁμῶς θὰ ἦτο οὐσιωδῶς ἑλλιπὴς ἂν δὲν προσετίθεντο ὀλίγα τινά: α) περὶ τῆς καταστάσεως τῶν μονῶν τῆς Κρήτης γενικῶς (καὶ τοῦ Ἀπανωσήφη ἐπομένως) ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, β) περὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἐπισκεφθέντων τὴν Μονὴν ταύτην ἐπισήμων ἀνδρῶν καὶ γ) περὶ τῶν ἐν αὐτῇ φυλασσομένων τῶν κειμηλίων καὶ τιμαλφῶν — ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὅποια περιεγράφησαν εἰς τὴν σελίδα 74.

ΑΙ ΜΟΝΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἡ ἐλευθέρᾳ πλέον ζωὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου ἀπῆλλαξε καὶ τὰς Μονὰς αὐτῆς ἀπὸ τὸν ἐφιάλτην τῆς διαρκοῦς ἀπειλῆς καί, κατὰ θεωρίαν, τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν προσορισμοῦ. Ἡ κατάστασις δὲ αὐτὴ ἐξηκολούθησε, φυσικά, καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1912 ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τὴν Μητέρα Ἑλλάδα.

Ἡ προοπτικὴ τῆς περαιτέρω ἐθνικῆς ἀσφαλείας καὶ τὸ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐπικρατοῦν πνεῦμα ἐδημιούργησε νέον κλίμα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν γενικῶς τῶν μονῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Δὲν παρουσιάζεται πλέον ἡ προηγουμένη σχετικὴ προθυμία νέων πρὸς κατάταξιν εἰς τὰς Μονὰς, τοσούτω μᾶλλον καθόσον, νόμος ψηφισθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, ἀπηγόρευεν ὀρθῶς τὴν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ἀφιέρωσιν, πρὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς στρατιωτικῆς θητείας. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὸ ὅχι εὐσεβεὶς πνεῦμα τοῦ δεκάτου ἐνάτου καὶ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἐπηρεάζει πολλοὺς τῶν διανοουμένων καὶ τινὰς τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι προθύμως δέχονται, ὅτι ὁ προσορισμὸς τῶν Μονῶν ἔπαυσε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ὅτι, ὁ περιορισμὸς αὐτῶν καὶ τῶν μοναχῶν ἐν Κρήτῃ ἐπιβάλλε-

ται⁹⁰. Τὸ μέτρον ἄλλως τε τοῦτο καθίστα ἀναγκαῖον καὶ ἡ ἀποψίλωσις πολλῶν Μονῶν τῆς Νήσου ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν συντήρησιν τῶν μοναχικῶν προσωπικῶν καὶ ἡ μέριμνα διὰ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τῶν. Εἰς τὸν Καταστατικὸν Νόμον ὀρίζονται πρὸς τοῦτο Μοναστηριακαὶ Ἐπιτροπεῖαι, μία εἰς ἕκαστον Νομόν.

Εἰς τὴν οὕτω δημιουργουμένην ἀτμόσφαιραν τὸ πρόβλημα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν τεραστίων μοναστηριακῶν περιουσιῶν προέβαλλεν ἐπιτακτικὸν καὶ ἀρχισε νὰ ἀπασχολῇ σοβαρῶς τοὺς ἀρμοδίους. Ἡ ἀξιοποίησις αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ λυσιτελὴς χρησιμοποίησις αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου θὰ ἡδύνατο νὰ λύσῃ ἀνέτως καὶ διὰ παντὸς ζητήματα πρώτης ἀνάγκης διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης, ὥς εἶναι ἡ ἀνύψωσις τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν κληρικῶν γενικῶς καὶ ἡ παρασκευὴ ἐκπαιδευμένων καὶ ἱκανῶν ἱερέων, ἡ ἀξιοπρεπὴς μισθοδοσία αὐτῶν καὶ τῶν Ἐπισκόπων, ἡ ἐπισκευὴ καὶ συντήρησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν μνημείων, ἡ ἔκδοσις ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος διὰ τὴν συστηματοποίησιν καὶ μελέτην τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς ἀποκειμένων ἀνεκδότων στοιχείων τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας κλπ.

Ἡ οὕτω πως διαγραφομένη προοπτικὴ τῆς λογικῆς χρησιμοποίησεως τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ὀριμασθῇ καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα καὶ δι' ἄλλους ἴσως λόγους, ἀλλὰ κυρίως ἔνεκα τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τῆς Πατρίδος μας κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Μόλις ἀπεινάχθη ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς ἡ μὲν σχηματισθεῖσα Κρητικὴ Πολιτεία θεωρεῖται ὥς κατὰ τὸ προσωρινὸν ὑπὸ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, καὶ ἡ προσοχὴ του ὁλόκληρος ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸν πόθον τῆς Ἐνώσεως, ἡ δὲ ἐπακολουθήσασα περίοδος γεμίζει ἀπὸ τοὺς πολέμους τοῦ 12 καὶ 13, τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον, τὸν Μικρασιατικὸν τοιοῦτον, μὲ τὴν καταστροφὴν ἡ ὁποία τὸν ἐπεσφράγισε, τὸν Β' Παγκόσμιον καὶ τὸν Συμμοριτοπόλεμον.

Ἐκ τούτων ἡ Μικρασιατικὴ συμφορὰ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀσφαλῶς ἀτυχεστέραν λύσιν, ποὺ ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαθέσεως τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν :

Διότι, διὰ νὰ κατευνασθῇ ἡ δικαία ἀγανάκτησις τῶν ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν καταστροφῶν ἐξερχομένων ἐφένδρων πολεμιστῶν τῆς Κρήτης, οἱ ὅποιοι εὗρισκουν, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς ἐστίαις τῶν, κατεχομέ-

⁹⁰ Ἡ δὲ ὁ ἕκ' ἀριθ. 276/1900 Καταστατικὸς Νόμος τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διέλυσε ἀρκετὰς Μονὰς καὶ τὰς διατηρουμένας διακρίνει εἰς μονίμους (δύο εἰς ἕκαστον Νομόν) καὶ εἰς διαλυτὰς (δέκα πέντε ἐν ὅλῳ) καὶ ὀρίζει τὸν εἰς ἑκάστην τῶν διατηρητέων μονῶν ἀριθμὸν μοναχῶν κατ'ἀνώτατον ὅριον εἰς εἴκοσιν. Μεταξὺ τῶν διατηρητέων, φυσικά, εἶναι καὶ ἡ τοῦ Ἀπανωσήφης.

νος ἀπὸ φυγოსτράτους ἐν πολλοῖς καὶ ἀπολέμους σχεδὸν ὅλας τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσεις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὥς εἰκὸς δυσφοροῦν ἐπικινδύνως, μυωπάζοντες πολιτικοὶ παράγοντες εὗρισκουν πρόχειρον τὴν λύσιν νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν τῶν δεινοπαθούτων αὐτῶν θυμάτων τοῦ συνόλου τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας πρὸς τὰ μοναστηριακὰ κτήματα. Καὶ ἐδημιουργήθησαν τότε (1924) τὰ Ταμεῖα Ἐφένδρων Πολεμιστῶν Κρήτης, προικοδοτηθέντα μὲ τὰ 3/5 τῶν κτημάτων τῶν Μονῶν τῆς Νήσου, καὶ μὲ προορισμὸν ὁμολογημένον τὴν ὑλικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὧς ἄνω ἐφ. πολεμιστῶν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸν μόνον... Μόλις τώρα, ὅστερ' ἀπὸ ὑπερτριάκοντα ἐτῶν σημαντικὴν μείωσιν τῆς ἀξίας τοῦ πλείστου τῶν κτημάτων τούτων, ἔνεκα τῆς ὑπὸ ἐνοικιαστῶν ἐκμεταλλεύσεως καὶ ὅχι ἀξιοποιήσεώς των καὶ γενικῆς ἐν τῷ μεταξύ λαφυραγωγίας των, ἐπιδιώκεται ἡ ἐπίσπευσις τῆς παραχωρήσεώς των (ὑπὸ εὐνοϊκοῦς ὅρους πληρωμῆς καὶ ἄνευ δημοπρασίας) εἰς ἀκτήμονας ἐφένδρους πολεμιστάς, πρὸς πραγματικὴν ἀξιοποίησιν.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σημαντικὴν αὐτὴν μείωσιν τῆς περιουσίας τῶν Μονῶν τῆς Κρήτης τὸ ἀπομένον μέρος θὰ ἦτο δυνατόν, διὰ συντονισμένου σχεδίου, ἐκτεινομένου εἰς ὅλα τὰ μοναστηριακὰ κτήματα τῆς Νήσου, νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος θετικῆς βελτιώσεως τοῦ κλήρου ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πνευματικῆς ἐξυψώσεως τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ μας. Καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ παύσουν νὰ ὑφίστανται αἱ ἱστορικώτεραι καὶ μὲ περισσοτέραν ζωτικότητα παρουσιαζόμεναι Μοναί, ὑπὸ τὴν πρόθεσιν τῆς ταυτοχρόνου ἀναδιοργανώσεως αὐτῶν ἐπὶ τὸ μοναχικώτερον καὶ ἐπιλογὴν τῶν εἰς αὐτὰς κατατασσομένων μὲ κριτήρια πράγματι μοναστικά¹⁾, ὧς καὶ καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἐξυπηρετήσεως ὁρισμένων κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ὧς εἶναι ἡ περίθαλψις ἀσθενῶν (διὰ τὰς γυναικείας Μονὰς) ἢ συντηρήσεις ἀγροτικῶν ἰδίᾳ σχολείων, ὀρφανοτροφείων κτλ.

Τὸ ἔργον τοῦτο, τεράστιον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀπόκειται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ ἀναμένει, ἐπὶ σειρὰν ἡδὴ ἐτῶν μετὰ τὴν Κατοχήν, τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῶν Ἀρχιερέων τῆς Κρήτης πρὸς πραγμάτωσίν του.

¹⁾ Καὶ ἐξεδόθη μὲν κατὰ τὸ 1930 Π. Δ. «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς ἐν Κρήτῃ Μοναστηριακῆς περιουσίας», τροποποιηθὲν καὶ συμπληρωθὲν διὰ Α. Ν. τοῦ 1935, μὲ δημιουργίαν εἰς ἕκαστον Νομὸν Ὁργανισμοῦ Διοικήσεως Μοναστηριακῆς περιουσίας (ΟΔΜΠ), ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα δὲν ἐπετεύχθη.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ πρὸς τὴν ἀπομένουσαν αὐτὴν μοναστηριακὴν περιουσίαν δὲν παύουν νὰ στρέφονται ἀρπακτικὰ τὰ βλέμματα εἴτε κοιμμάτων καὶ πολιτικῶν συγκροτημάτων τῆς Ἑλλάδος, εἴτε ἄλλων παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἢ δὲν ὑπολογίζουν καθόλου τὸ πνευματικὸν συμφέρον τῆς χριστιανικῆς μας κοινωνίας, ἢ διάκεινται φανερὰ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτό. Καὶ ἐπωφελοῦνται κάθε εὐκαιρίας, διὰ νὰ ἀποστερήσουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς περιουσίας της, πότε ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀκτημόνων, καὶ πότε μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀξιοποιήσεως αὐτῆς, πάντοτε ὅμως μὲ τὴν ὑπόκρουσιν, ὅτι τὰ Μοναστήρια εἶναι πλέον ἀσυγχρόνιστα καὶ περιττὰ εἰς τὸν ὄργανισμόν τοῦ Ἑθνικοῦ ἰδρύματα. Καὶ ἅς βοᾷ τὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἢ πραγματικότης, ὅχι μόνον ἡ παλαιότερα, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσφατος.

Εἰς τὴν μονὴν Ἀπανωσήφη ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπομένουν ἀκόμη διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ εἰς τὴν ἑλληνοχριστιανικὴν κοινωνίαν τῆς Κρήτης ὁλόγου της, καὶ μετόχια ἀξιόλογα, ὥς τὰ Ξερὰ Ξύλα, καὶ περὶ τὴν Μονὴν ἔκτασις ἀρκετὰ μεγάλη, τὴν ὁποίαν φιλότιμοι μοναχοὶ δι' ἰδίων ἐξόδων καὶ προσωπικῶν κόπων καθ' ἡμέραν καὶ περισσότερον προσπαθοῦν νὰ ἀξιοποιήσουν, δι' ἐμφυτεύσεως ἀμπέλων καὶ ἐλαιῶν. Αἱ οὕτως ἀξιοποιούμεναι ἔκτασεις μετὰ τὸν θάνατον τῶν μοναχῶν μένουν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Μονήν.

ΕΠΙΣΚΕΠΤΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκάστου ἔτους πτωχῶν, ὁδοιπόρων καὶ ξένων, οἱ ὅποιοι εὗρισκον καὶ εὐρίσκουν πάντοτε εἰς τὸν Ἀπανωσήφη, ὥς καὶ εἰς πᾶσαν ἑλλ. μονήν, φιλόξενον στέγην καὶ περιποίησιν ἔκτὸς τῶν προσκυνητῶν καὶ «τασημάρηδων» οἱ ὅποιοι καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὰς δύο ἐπετείους ἐορτὰς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (23 Ἀπριλίου καὶ 3 Νοεμβρίου) κατακλύζουν τὴν Μονὴν ἐξ ὅλων τῶν διαμερισμάτων τῆς Κεντρικῆς Κρήτης ἐκτὸς τῶν εὐσεβῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰς παραμονὰς ἰδίως τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἐορτῶν (Χριστουγέννων, Πάσχα, Δεκαπενταγούστοι) κατὰ συνήθειαν καταφεύγουν εἰς τὴν Μονήν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἐν περισυλλογῇ καὶ κατανύξει τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας καὶ διὰ νηστείας καὶ ἐξομολογήσεως νὰ παρασκευασθοῦν εἰς Θεϊαν Μετάληψιν, ἐκτὸς ὅλων τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν τακτικῶν, τρόπων τινά, καὶ ἀνεπισήμων ἐπισκεπτῶν, τὴν Μονὴν ἐπεσκέφθησαν κατὰ καιροὺς καὶ ἐπίσημοι καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Μεταξὺ τῶν πρώτων συγκαταλέγονται καὶ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι τῆς Τουρκίας, ὥς ὁ στρατηγὸς καὶ κατόπιν Μέγας Βεζύρης Τζαβὺτ πασᾶς, ὁ Διοικητὴς Κρήτης Ἀμπντουλλάχ, ὁ γνωστὸς ἀπὸ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 Χασὰν Ταχσὶν πασᾶς καὶ πλείστοι

ἄλλοι. Ἄλλα καὶ περιηγηταὶ καὶ ἀρχαιολόγοι καὶ ἄλλοι σοφοὶ ἄνδρες ἐπεσκέφθησαν τὴν Μονὴν, διὰ λόγους μελέτης, ὥς οἱ ἀναφερθέντες ἤδη Pashley, Savary, Pococke, Sieber, Gerola καὶ ἐκτὸς αὐτῶν οἱ Raulin, Ἀλμπερ, Ὀλδεν, κτλ. Τὴν Μονὴν ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ 1897 καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Κρήτῃ Μεταπολιτεύσεως Μανοῦσος Κούνδουρος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι, μετὰ τῶν συντρόφων του, ἀπὸ τὴν Γέφυρην κατηυθύνθησαν πρὸς «τὴν ἐξ 92 χωρίων ἀποτελουμένην τουρκικὴν ἐπαρχίαν Μονοφάτσι, τὴν ἐρημωθεῖσαν»¹², φθάσαντες εἰς τὴν Μονὴν Ἀγ. Γεωργίου Ἀπανωσήφη, ὅπου ἐσταθμεύσαμεν. Ἐκεῖ μᾶς περιεποιήθησαν οἱ φιλόξενοι καλόγηροι. Ἦσαν δὲ συγκινημένοι ἀκόμη ἐκ τῶν σφαγῶν τοῦ Ἡρακλείου καὶ ἠπόρουν ἂν θὰ παύσουν ποτὲ αἱ σφαγαὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων»¹³. Τὴν Μονὴν ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Πρίγκηψ Γεώργιος, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν.

ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Εἰς τὰ ἐν σελ. 74 περιγραφέντα, ὥς πιθανῶς προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐν Ἀιδινίῳ μετοχίου, ἄμφια καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα, πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ κάτωθι, εἰς τὸ σκευοφυλάκιον τῆς Μονῆς φυλασσόμενα τοιαῦτα, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ κτῆσις ἀνάγεται ἰδίως εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 χρόνους.

α) Λειψανοθήκη.

1) Ἡ μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν εἶναι κιβώτιον ἐξ ἀργύρου διαστάσεων $0,35 \times 0,27 \times 0,10$ μ. μὲ διαχωρίσματα ἐσωτερικῶς ἐπίχρυσα. Εἰς ἐκάστην σχηματιζομένην θήκην εἶναι τοποθετημένα ἅγια λείψανα (τεμάχια ὁσίων) διαφόρων ἀναγραφομένων ἁγίων, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον εἶναι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου. Τὸ κιβώτιον φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: *Καλλίστου Γενειατάκη 1913*.

Ἐσωτερικῶς εἰς τὸ μέσον τοῦ κιβωτίου φυλάσσεται ἀργυροῦς Σταυρός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει «Τίμιον Ξύλον».

2) Μικροτέρα λειψανοθήκη (διαστάσεων $0,28 \times 0,20 \times 0,06$ μ.) ὑπὸ μορφὴν δερματοδέτου βιβλίου, φέρει ἐσωτερικῶς ἀργυροῦς ὁστά «Πατέρων» μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «*Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μακαρίου Ἱερομονάχου Ἱεροσαλήμ. Τῶν ὁσίων Πατέρων. 1818*». Τὸ σκέ-

¹²) Λόγῳ τῆς ἐπανάστασεως οἱ Τοῦρκοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου. Ὀλόκληρος ἡ ὑπαιθρος Κρήτη εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν. Οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον μόνον τὰς 3 πόλεις.

¹³) Βλ. Μ. Κουνδούρου, Ἡμερολόγιον. Ἱστορικαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἀποκαλύψεις. Ἀθήναι 1921, σ. 261.

πασμα τοῦ κιβωτίου ἐσωτερικῶς ἔχει ζωγραφισμένην ὠραίαν εἰκόνα τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου.

3) Ἄλλη λειψανοθήκη, τῶν αὐτῶν περίπου ὥς καὶ ἡ ἀνωτέρω διαστάσεων, ἐν σχήματι δεμένου βιβλίου, ἔχει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σκεπάσματος ὠραίαν ζωγραφιστὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἡμικατεστραμμένην, καὶ ἐπιγραφὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν κάτω γωνίαν: «*Δέσσις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβου Παντουβᾶ Ἱεροδιακόνου*¹⁴, *γονέων καὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἐλέησον αὐτούς. ,αωμε' (= 1845). Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφης*».

Τέσσαρα ἀκόμη κιβωτίδια ξύλινα ἐπενδεδυμένα ἐσωτερικῶς μὲ φύλλα ἀργύρου καὶ περιέχοντα ἅγια λείψανα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα.

β) Εὐαγγέλια.

Ἐκ τῶν 3 σήμερον ἐν χρήσει εἰς τὴν Μονὴν μὲ ἐπάργυρα ἑξώφυλλα, ἐν (ἐκδόσεως Βενετίας 1833) φέρει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πρώτου ἑξωφύλλου τὸ ἐνθύμημα: «*Ἐλαβε τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον τὸ Μοναστήριον ἀπὸ τὸν μακαρίτη Χ' παπᾶν Νικόδημον Μαλιώτην*». Ἄλλο (ἐκ τῶν ὥς ἄνω τριῶν) Εὐαγγέλιον μὲ ἐπίχρυσα καλύμματα εἶναι «*δωρεὰ Ἀντωνίου Ψαρονδάκη*» (Mc Keesport Pa U.S.A. 1951). Πρόκειται περὶ εὐσεβοῦς συμπατριώτου μας ἐξ Ἀρχανῶν, ἐγκατεστημένου ἐν Ἀμερικῇ.

Καὶ Ἀπόστολος, μικροτέρου σχήματος ἀπὸ τὰ ὥς ἄνω Εὐαγγέλια, ἀλλὰ μὲ βαρεὰ ἀργυρᾶ ἐπικαλύμματα, φέρει εἰς μὲν τὴν πρόσοψιν ἑκτυπον παραστάσιν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τὴν Μεταμόρφωσιν.

γ) Ἀργυροῦν δισκοπότηρον μὲ χρονολογίαν κατασκευῆς 1842 φέρει κύκλῳ τῆς βάσεως χαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν: «*Τὸ παρὸν ὑπάρχει τοῦ Ἀγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφης τοῦ ἐκ Κρήτης*».

Ἄλλο μεγαλύτερον ἀργυροῦν χρυσοποίκιλτον δισκοπότηρον, μὲ βάσιν ἐκ τριῶν διαζωμάτων, φέρει εἰς μὲν τὸ πρῶτον (τὸ ὑψηλότερον) διάζωμα χαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν: «*Ἐπιστάσις Μεθοδίου, ὑποηγουμένου καὶ ἐπιτρόπου Νικολάου Νικηφοράκη*», εἰς δὲ τὸ δεύτερον, ὀλίγον χαμηλότερα, τὰς λέξεις: «*Μνήσθητι, Κύριε, τῆς δούλης σου Μαρίας Μοναχῆς καὶ πάντων τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, τῶν βοηθησάντων καὶ βοηθούντων ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἐπανωσήφης*». Εἰς τὸ τελευταῖον

¹⁴) Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τοῦ ἀνιγραφέως τῆς «Διηγέσεως» εἰς τὴν ὁποίαν τὰ συνοδεύοντα τὴν ὑπογραφὴν του κεφαλαῖα γράμματα Π. Τ. Β. σημαίνουν προφανῶς Παντουβᾶς.

πλατύτερον διάζωμα τῆς βάσεως φέρει ἐκτύπους τὰς μορφάς : Τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως, εἰς τὸ μέσον, καὶ περὶ Αὐτὸν τοῦ Οὐρανοφάντορος Βασιλείου, Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου καὶ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου, ὧς καὶ τὴν χρονολογίαν 1846.

Τῆς αὐτῆς μοναχῆς Μαρίας (Καλεσιανῆς) τὸ ὄνομα ἐγγράφατον φέρουν καὶ δύο ἀργυραῖ λυχναίαι — ἡ μία ἐπτάφωτος μετ' χρονολογίαν 1842 καὶ ἡ ἑτέρα πεντάφωτος μετ' ἔτος 1839. Πρόκειται — κατὰ τὴν παράδοσιν — περὶ εὐσεβοῦς χριστιανῆς, πού ἔγινε καὶ μοναχή, ἡ ὁποία περιήρχετο τὴν ὑπαιθρον καὶ συνέλεγε προσφορὰς τῶν χριστιανῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἔκαμε τὰ ἄνωτέρω πολύτιμα σκεύη⁷⁵. Μυροδοχεῖον ἀργυροῦν μετ' χρονολογίαν 1835 εἶναι πιθανώτατα καὶ τοῦτο προῖον τῶν κόπων τῆς ἰδίας μοναχῆς.

Τὸ ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης ἀρτοφόριον εἶναι ἐξ ἀργύρου, κοσμημένον μετ' πολυτίμους λίθους (σμιράγδους καὶ βηρύλους) μετ' τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ μεσαίου ὑψηλοτέρου ἐκ τῶν πέντε ἡμισφαιρικῶν τροῦλλων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπυλῆγει ἡ στέγη τοῦ κιβωτίου : «*Τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Ἐπανωσήρη, Ἡγουμενεῖα Γρηγορίου Ἱερομονάχου. 1850*»⁷⁶. Τὸ ἐντὸς τοῦ ἀρτοφορίου κιβώριον εἶν' ἐπίσης ἐξ ἀργύρου.

δ) Ἀμφια. Μέγα καὶ μικρὸν ὠμοφόριον μετ' πόλους καὶ σταυροὺς κεντητοὺς χειροποιήτους φέρει τὴν χρονολογίαν 1864 καὶ τὸ ὄνομα «*τοῦ Ἀρχαδίας Γρηγορίου*».

Στιχάριον χειροκέντητον εἶναι καλῆς, ἀλλ' ὄχι τόσον ἐξαισίας τέχνης, ὅπως τὸ ἐν σ. 74 περιγραφέν φελόνιον.

Ἐπιγονάτιον ἀργυροκέντητον πολὺ παλαιὸν εἶναι πολύτιμον ἀντικείμενον.

Ζευγὸς ἐπιμανικίων μετ' τὴν ἐπιγραφὴν : *Παναρέτιου 1900*, ἐκεντήθησαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ δύο μοναχῶν τοῦ Ἀρχαδίου, (ἐξορίστων εἰς Ἀπανωσήφην) μετ' τεχνουργίαν τῆς σχετικῆς σχολῆς Ἀσωμάτων.

Φυλάσσονται ἀκόμη δύο ἀρχιερατικαὶ μίτραι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία φέρει τὴν ἐπιγραφὴν : *Α. Γ* (= Ἀρχαδίας Γρηγόριος) κτῆμα τοῦ Ἀπανωσήφην 1874, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι ἀφιερώμα τοῦ πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἀποθανόντος Μητροπολίτου Κρήτης Τίτου (1932).

⁷⁵) Ὑπάρχει καὶ ἐλαιόφυτον πρὸς Δ. τῆς Μονῆς ὀνομαζόμενον μέχρι σήμερον «*τῆς καλογρηᾶς*» τὸ ὅποion ἐφυτεύθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς μοναχῆς.

⁷⁶) Πρόκειται περὶ τοῦ κατόπιν γενομένου Ἐπισκόπου Ἀρχαδίας, περὶ τοῦ ὁποίου βλ. σ. 51, ὑπόσημ. 6.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσήφη.

Μετὰ τὸ εὐλογητὸν, τὸ Κύριε εἰσάκουσον, Θεὸς Κύριος.

Εἶτα τὸ παρὸν τροπάριον. Ἦχος δ'.

Τῷ σῶ τεμένει τῷ σεπτῷ νῦν προστρέχομεν καὶ τῇ σκέπῃ σου τῇ θείᾳ προσπίπτομεν. Ἐν κατανύξει κρᾶζομεν, δακρύοντες, πρὸς σέ: Ἄγιε Γεώργιε, αἰχμαλώτων ὁ ρύστης, πρόφθασον καὶ λύτρωσαι ἐκ παντοίων κινδύνων τοὺς προσκυνοῦντας πόθῳ ἐκ ψυχῆς τὴν σεβασμίαν καὶ θεῖαν εἰκόνα σου.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον, Οὐ σιωπήσωμεν...

Ὡδὴ α'. Ἦχος πλ. δ'. Ὑγρὰν διοδεύσας,...

Πολλαῖς συνεχόμενος συμφοραῖς, πρὸς σέ καταφεύγω λυτρωθῆναι με πειρασμῶν, ἐφόδου ληστῶν τε καὶ κινδύνων καὶ τῆς πανώλους, Γεώργιε μέγιστε.

Παθῶν ταραττόμενος προσβολαῖς πρὸς σέ νῦν προστρέχω, ὡς προστάτην καὶ βοηθόν, λυτρώσαι με τούτων, Γεώργιε τρισμάκαρ, τῇ πρὸς Θεὸν θερμῇ μεσιτείᾳ σου.

Σωτήρᾳ σε ἔχομεν τῶν δεινῶν, Γεώργιε μάκαρ, ἀσθενείας τῆς λοιμικῆς, κινδύνων ληστῶν τε καὶ βαρβάρων, ἐπιδρομῆς τε καὶ πάσης κακώσεως.

Νοσοῦντα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπισκοπῆς θείας καὶ προνοίας τῆς παρὰ σοῦ ἀξίωσον, μόνη Θεομητορ, ὡς ἀγαθὴ ἀγαθοῦ τε λοχεύτρια¹⁾.

Ὡδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψίδος,...

Λοιμικῶν νοσημάτων καὶ συμφορῶν κύμασιν ἔχομέν σε ρύστην καὶ μέγιστον ἀντιλήπτορα ἐν ταῖς βαρβάρων ὁρμαῖς. Ἀλλὰ λιταῖς σου ταῖς θείαις πάντων τούτων λύτρωσαι, μάρτυς Γεώργιε.

Σὺν προστάτης ὑπάρχεις τῶν δυστυχούντων, Γεώργιε, καὶ κινδυνευόντων ὑπέρμαχος καὶ ἀντίληψις καὶ τῆς πανώλους ὀξὺς δλοθρευτῆς καὶ διώκτης, ληστῶν τε ἀντίμαχος, θεομακάριστε.

Ληστρικῆς τε ἐφόδου καὶ τῶν δεινῶν, Ἄγιε, καὶ τῆς λοιμικῆς ἀσθενείας ὁ ἐτοιμότατος ρύστης καὶ πρόμαχος ὁ βοηθὸς καὶ προστάτης πάσης ἄλλης θλίψεως, μάρτυς Γεώργιε.

¹⁾ Τὰ Θεοτοκία εἰς τὸν Κανόνα τοῦτον εἶναι τὰ αὐτὰ τοῦ γνωστοῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος εἰς τὴν Θεοτόκον.

Θεοτοκίον.

Χαλεπαῖς ἀρρωστείαις καὶ ροσεροῖς πάθεισιν
ἐξεταζομένῳ, Παρθένε, σύ μοι βοήθησον,
τῶν ἱαμάτων γὰρ ἀνελλιπῇ σε γινώσκω
θησαυρόν, πανάμωμε, τὸν ἀδαπάνητον.

Διάσωσον ἀπὸ κινδύνων τοὺς δούλους σου, ἀθλοπόρε,
ὅτι πάντες σε ἐν κινδύνοις ἀεὶ προβαλλόμεθα,
ὥς πρόσβυν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Σωτήρι.

Τροπάριον.

Προσβεία θερμῇ τῇ σῇ πρὸς τὸν Κύριον,
πανώλους ἡμᾶς τοὺς δούλους σου ἐκλύτρωσαι,
τοὺς ἐπὶ σοὶ προσηφύγοντας, ἐπιδρομῆς τε βαρβάρων, Ἅγιε,
καὶ τῶν παρίδων ἔτι τοῦ ἐχθροῦ, πάντας ἡμᾶς φύλαξον,
ἐνδοξε Γεώργιε.

Ὡδὴ δ'. Εἰσακήκοα, Κύριε.

Τοῖς προστρέχουσιν, ἅγιε, σκέπη σου τῇ θείᾳ
γενοῦ ἀντίληψις καὶ πανώλους προθυμότητος ἰατήρ,
τισμέγιστε Γεώργιε.

Τῶν βαρβάρων τὴν ἔφοδον δίωξον, παμμάκαρ,
καὶ τῆς παιώλους τε ἐλευθέρωσον τοὺς δούλους σου,
τοὺς θερμῶς προστρέχοντες τῇ σκέπῃ σου.

Σὺ ἐφάνης ἀντίληψις ἄλλων τε πολλῶν καὶ ἐμοῦ
τοῦ δούλου σου, καὶ κινδύνων ἡλευθέρωσας,
ληστρικῶν ἐφόδων καὶ πανώλεος.

Θεοτοκίον.

Ἐπὶ κλίνης δόδυνής με καὶ τῆς ἀρρωστείας
κατακειμένῳ μοι, ὥς φιλάγαθος βοήθησον,
Θεοτόκε μόνη ἀειπάρθενε.

Ὡδὴ ε'. Φώτισον ἡμᾶς.

Λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ κινδύνων καὶ κακώσεων
καὶ βαρβαρικῆς ἐφόδου καὶ συμφορᾶς
καὶ λοιμικῶν ροσημάτων, μάκαρ Γεώργιε.

Λύτρωσαι ἡμᾶς ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν,
ἀνομβρίας καὶ λοιμοῦ συμφορᾶς
καὶ πάσης ἄλλης βλάβης τε, μάρτυς Γεώργιε.

Σῶσον τοὺς εἰς σὲ πεποιθότας ἡμᾶς Ἅγιε,

ἐκ τῶν κινδύνων καὶ τῶν δυσχερῶν
καὶ τῆς πανώλεος, θεῖτε Γεώργιε.

Θεοτοκίον.

Ἰασαι ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀσθένειαν,
ἐπισκοπῆς σου ἀξιώσασα,
καὶ τὴν ὑγείαν τῇ προσβείᾳ σου παράσχου μοι.

Ὡδὴ 5'. Τὴν δέησιν ἐκχεῶ.

Θανάτου τοῦ λοιμικοῦ ἀπάλλαξον
τοὺς εἰς σὲ προσφεύγοντας ἐν πίστει,
δακρυρροοῦντας καὶ κλίνοντας γόνυ
καὶ ἐκβοῶντας τὸ πρόφθασον, ἄγιε,
καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων,
παμμάκαρ Γεώργιε.

Ἐξάρπασον συμφορῶν Γεώργιε,
καὶ δεινῆς πανωλεθρίας καὶ ζάλης
τρικυμίων, ἀστραπῶν καὶ χαλάζης
καὶ πάσης δεινῆς περιστάσεως,
ἀκρίδος τε καὶ τοῦ λοιμοῦ,
ταῖς πρὸς Θεὸν θερμοαῖς ἱκεσίαις σου.

Ὡς ἔσωσας νεανίαν, ἄγιε,
τῆς δεινῆς αἰχμαλωσίας τὸ πάλαι,
οὕτω καὶ νῦν ἐκλύτρωσαι, μάκαρ,
τῇ πρὸς Θεὸν θερμῇ μεσιτείᾳ σου,
πανώλους βλάβης τε καὶ φθορᾶς,
συμφορῶν καὶ κινδύνων, Γεώργιε.

Θεοτοκίον.

Ἐν κλίνῃ νῦν ἀσθενῶν κατάκειμαι
καὶ οὐκ ἔστιν ἱασις τῇ σαρκί μου·
ἀλλ' ἢ Θεὸν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου
καὶ τὸν λυτῆρα τῶν νόσων κηήσασα
σοῦ δέομαι τῆς ἀγαθῆς
ἐκ φθορᾶς νοσημάτων ἀνάστησον.

Διάσωσον ἀπὸ κινδύνων τοὺς δούλους σου, ἀθλοφόρε,
καὶ ἐκ πανώλους καὶ παθῶν, τοὺς σοὶ καταφεύγοντας,
ὡς ἔνθεος πρὸς Χριστὸν ἡμῶν πρέσβυς.

Ἀχραντε, ἡ διὰ λόγου τὸν . . .

Ἦχος δ'. Προστασία τῶν Χριστιανῶν...

Προστασία καὶ σκέπη, φρουρός καὶ ὑπέρμαχος

ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ 1.

ὑπάρχεις ἡμῖν τοῖς ἐν πίστει σοι προστρέχουσι.
 Μὴ παρίδῃς ἡμῶν τῶν ἱκετῶν σου τὰς φωνάς,
 ἀλλὰ πρόφθασον ὡς συμπαθὴς καὶ εὖσαι ἡμᾶς ἀνάγκης
 κινδύνων τε καὶ θλίψεων, δαίμονος τῶν παγίδων,
 βαρβάρων ἐπιδρομῆς τε καὶ πανώλεος βλάβης καὶ φθορᾶς,
 πολυάθλε Γεώργιε μέγιστε.

Προκείμενον. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Στίχος. Θαυμαστός ὁ Θεός.

Στίχος. Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ.

Εὐαγγέλιον. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· προσέχετε...

Δόξα. Ταῖς τοῦ ἀθλοφόρου...

Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου...

Ἦχος πλ. β'. Ὅλην ἀποθέμενοι,

Ἀθλοφόρε μέγιστε καὶ τοῦ Κυρίου δπλῖτα,
 μάρτυς συμπαθέστατε, ἀθλητὰ Γεώργιε καὶ ἀήττητε,
 τῶν πιστῶν καύχημα, ὁ φρουρὸς καὶ φύλαξ,
 μὴ παρίδῃς τοὺς ἱκέτας σου, ἀλλὰ σὺ πρόφθασον
 καὶ ἐκ τῶν κινδύνων ἐξάρπασον, πανώλους ἀσθενείας τε
 καὶ βαρβαρικῆς ἐπιθέσεως, πάντων δυσχερῶν τε
 δαιμόνων ἐπηρείας καὶ ἐχθρῶν, ταῖς σαῖς πρεσβείαις πρὸς Κύριον
 καὶ ταῖς παρακλήσεσιν.

Ὠδὴ ζ'. Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Λοιμικῆς ἀσθενείας καὶ κινδύνων παντοίων
 καὶ ροσημάτων φθορᾶς ἐξάρπασόν με τάχος
 θερμοαῖς ταῖς ἱκεσίαις πρὸς Θεὸν καὶ δεήσεσιν
 ταῖς σαῖς μεγαλομάρτυς, Γεώργιε τρισμάκαρ.

Λοιμικῶν ροσημάτων καὶ τοῦ σώματός με
 ἀπάλλαξον, Γεώργιε τρισμάκαρ, ἐπιβουλῆς
 παντοίας δαιμόνων καὶ δεινῆς περιστάσεως
 καὶ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ πάσης κακουργίας.

Στρατιῶτα δπλῖτα, ἀθλοφόρε γενναῖε
 μεγαλομάρτυς Χριστοῦ, πρόφθασον ἐν κινδύνοις
 πρόφθασον ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ λύτρωσαι
 λιταῖς σου ἡμᾶς τοὺς σοὺς ἱκέτας.

Θεοτοκίον.

Σωμάτων μαλακίας καὶ ψυχῶν ἀρρωστίας,
 Θεογεννήτρια, τῶν πόθῳ προστρεχόντων
 τῇ σκέπῃ σου τῇ θείᾳ, θεραπεύειν ἀξίωσον,
 ἢ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἡμῖν ἀποτεκοῦσα.

Ὡδὴ η'. Τὸν Βασιλέα τῶν Οὐρανῶν.

Τὸν ἀριστέα σε τοῦ Χριστοῦ στρατιώτην
ἱκετεύω τοῦ ρυσθῆναί με πάσης βλάβης,
λοιμικῆς τε καὶ νόσου ὀλεθρίας.

Τὸν τροπαιοῦχόν σε τοῦ Χριστοῦ ἀθλοφόρον
ἱκετεύω, Γεώργιε τρισμάκαρ,
λύτρωσαί μ' ἐν τάχει ἐπιβουλῆς δαιμόνων.

Τὸν γεωργόν σε τῆς εὐσεβείας ὀπλίτην,
ἱκετεύω τὸν θερμόν σε προστάτην,
ἵνα με λυτρώσης πανωλεθρίας νόσου.

Θεοτοκίον.

Κεκοσμημένον σὺ ἀνεδείχθης, Παρθένε,
τῶν χαρίτων τοῦ πνεύματος δοχεῖον,
ὅθεν λύτρωσαί με λοιμοῦ τοῦ ὀξυτάτου.

Ὡδὴ θ'. Κυρίως Θεοτόκον.

Ὅλος ἐγὼ προσπίπτω σκέπῃ σου τῇ θεῇ
τοῦ λυτρωθῆναί με, παμμάκαρ, νόσου δεινῆς
ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων καὶ περιστάσεως.

Σωτήρα καὶ προστάτην σὲ ἐπικαλοῦμαι,
ἵνα προφθάσης ἐν τάχει καὶ ἐκλυτρώσης με
τῆς τῶν δαιμόνων ἀπάτης φρενοβλαβείας τε.

Μακάριόν σε τέλος ἐξέτατο, τρισμάκαρ
μεγαλομάρτυς θεῖτε Χριστοῦ Γεώργιε, ὅθεν ἡμᾶς
πάντας πάσης λύτρωσαι θλίψεως.

Θεοτοκίον.

Ἀνύμφευτε, Παρθένε, μήτερ Θεοτόκε,
λοιμοῦ, φθορᾶς καὶ θλίψεως μὲ ἀπάλλαξον,
λιταῖς Γεωργίου τοῦ θείου μεγαλομάρτυρος.

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς . . . Εἶτα τὰ παρόντα τοῦ Ἁγίου.

Χαίροις αἰχμαλώτων ὁ λυτρωτῆς
καὶ κινδυνευόντων ὁ θερμότατος βοηθός,
Γεώργιε παμμάκαρ, σῶσον ἡμᾶς ἀνάγκης
λοιμοῦ πανωλεθρίου, τῇ προσιασίᾳ σου.

Χαίροις τῶν μαρτύρων ἡ καλλονή
καὶ τοῦ διαβόλου ὁ ἀντίπαλος καὶ ἐχθρός,
Γεώργιε μάκαρ, ρῦσαι πάντας κινδύνων
λοιμοῦ τοῦ ὀξυτάτου καὶ πάσης θλίψεως.

Λύτρωσαι τοὺς δούλους σου ἀθλητά,

ληστρικῆς ἐφόδου καὶ βαρβάρων ἐπιδρομῆς
λοιμικῆς τε νόσου παντοίων καὶ δυσχερῶν,
Γεώργιε τρισμάκαρ, τῇ μεσιτείᾳ σου.

Λάμπρον τὰ ἐλέη σου ἐπ' ἐμοὶ λάμπρον τὴν σὴν δόξαν
καὶ θαυμάτων τὸ ἀγλαές, Καππαδόκων κλέος,
θαυματουργὲ ἐν κόσμῳ, Γεώργιε τρισμάκαρ
μαρτύρων καύχημα.

Δεῦτε εὐφημήσωμεν οἱ πιστοὶ
ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, ἐν καρδίᾳ εὐλοκρινεῖ
τὸν ἐκ Παλαιστίνης ἐκ λ ά μ ψ α ν τ α ἐν Κ ρ ή τ η
Γεώργιον τὸν θεῖον καὶ παμμακάριστον.

Δεῦτε πάντες ᾄσωμεν οἱ πιστοί,
ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ βοήσωμεν ἐν χαρᾷ.
Δῶμεν δόξαν αἶνον καὶ ὕμνον τῷ Ἁγίῳ,
λάμπραντι ἐν τῇ Κ ρ ή τ η νῦν ἐν τοῖς θαύμασιν ¹⁸

Τὴν ἐσθῆτα πάντες τὴν ἱεράν,
τὴν σεπτήν τε ζώνην τῆς θεόπαιδος Μαριάμ,
προσκυνοῦντες πίστει, σωζόμεθα παντοίων
καὶ νόσων καὶ κινδύνων αὐτῆς τῇ χάριτι.

Φύλαττε καὶ σκέπε ταῖς σαῖς λιταῖς,
Χαράλαμπες μάρτυς, ὡς τὴν χάριν ταύτην λαβών,
ἡμᾶς ἐκ παντοίων — νόσου πανωλεθρίου καὶ
λοιμικοῦ θανάτου ἡμᾶς ἐξάρπασον.

Εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς εἰκόνης ψάλλεται τὸ παρόν :

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου...

Πάντων, ἀθλοφόρε, ὁ φρουρὸς
καὶ καταφυγὴ οὐ ὑπάρχεις
τῶν π ρ ο σ φ υ γ ό ν τ ω ν εἰς σέ, Ἁγιε Γεώργιε,
Μεγαλομάρτυς Χριστοῦ, ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσιν
τῇ σῇ προστασίᾳ, λύτρωσαι τοὺς δούλους σου
καὶ λοιμικῆς τῆς φθορᾶς,
πάσης περιστάσεως ἄλλης
τοὺς ἀσπαζομένους ἐν πίστει
τὴν σεπτήν καὶ θείαν σου ἐμφέρεϊαν.

Τέλος τῆς παρακλήσεως τοῦ Ἁγ. Γεωργίου

ΕΜΜ. Λ. ΠΕΤΡΑΚΙΣ

¹⁸⁾ Τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν «Ἀκολουθίαν».